

T.C
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
CEZA ADALETİ ANABİLİM DALI

POLİSLERDE YAŞANAN TRAVMA SONRASI STRES
BOZUKLUĞU

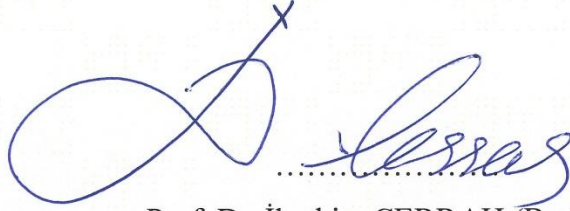
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ertan KARTAL

Danışman
Doç.Dr. İsmail Dinçer GÜNEŞ

Ankara-2014

ONAY

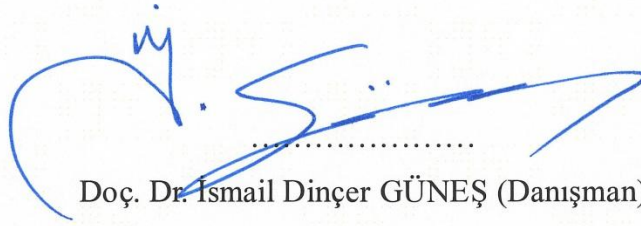
Ertan KARTAL tarafından hazırlanan “Polislerde Yaşanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu” başlıklı bu çalışma, 28/05/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Ceza Adaleti Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim CERRAH (Başkan)

Prof. Dr. Dolunay ŞENOL

Doç. Dr. İsmail Dinçer GÜNEŞ (Danışman)

TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek lisans [Doktora] tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Tarih. 28.05.2014

ERTAN KARTAL

ÖNSÖZ

Sağlıklı bir toplumun en temel göstergesi sağlıklı bireylerdir. Toplumdaki sorunların ve sorunlu insanların farkında olunması son derece önemlidir. Travma sonrası strese bağlı yaşanan ruhsal sorunlara önem atfedilmesi ve iyi planlanmış bir adaptasyon süreci, gerek sağlıklı toplumun gerekse sağlıklı bir camianın tesis edilmesinin tek yoludur. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'nde açılmış olan Yüksek Lisans programının akabinde hazırlanan bu tezle, “Polislerde Yaşanan Travma Sonucu Stres Bozukluğu ”nu incelemiş bulunmaktayız.

Yüksek lisans eğitimi ve bu tezin hazırlanmasında yol gösterici ve değerli katkılarından dolayı, Polis Akademisi Başkanı Sayın Prof Dr. Yılmaz ÇOLAK’a, Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Ceza Adaleti Anabilim Dalı Bölüm Başkanı Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa YAYLA’ya, Tez danışmanım Sayın Doç. Dr. İsmail Dinçer GÜNEŞ’e,

Verdikleri maddi ve manevi desteklerle, tüm eğitim hayatımı kolaylaştıran ve çekilir hale getiren aileme,

Teşekkürlerimi sunarım.

Ertan KARTAL

ÖZET

T.C.
Polis Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Ceza Adaleti Anabilim Dalı
Polislerde Yaşanan Travma Sonrası Stres Bozukluğu
Hazırlayan: Ertan KARTAL
Yüksek Lisans Tezi
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Dinçer GÜNEŞ
2014, 73 Sayfa (Ekler Hariç)

Bu tezin amacı, günlük çalışmalar nedeniyle ruhsal travma mağduru personelin varlığını gün yüzüne çıkarmak ve durumlarını incelemek, sosyal yaşama entegrasyon sürecinin önemini vurgulamaktır. Üç bölümden oluşan tezin; birinci bölümde travma ve travma sonrası stres ile ilgili kavramlar, ikinci bölümde yöntem ve bulgular, üçüncü bölümde tartışma ve öneriler kısmında travma sonrası stres, incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu yazıda, tanı kategorisinin tarihsel gelişimi yanı sıra hastalığın sebepleri mevcut literatür ışığında tartışılacaktır.

Travmatik yaşam olaylarının ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine dair çok geniş bir literatür bulunmaktadır. Travma sonrası stres bozukluğu kişinin bedeninde ve ruhunda derin etkiler bırakan, kişinin duygu ve düşüncelerini önemli bir biçimde etki altına alarak hayatını yaşanmaz hale getiren ve ruhsal bunalımlara iten dramatik bir durumdur. Travma sonrası stres bozukluğu özellikle terörist saldırı ve yoğun toplumsal olaylar ardından da gözlemlenebilir. Özellikle sürekli savaş ve çatışma içerisinde bulunan A.B.D ve İsrail akademik araştırma merkezleri kurarak sorunun üstesinden gelmeyi çalışmışlardır. Bir diğer taraftan Ülkemizde ise yaklaşık otuz yıldır yürütülen terörle mücadelenin çıktıları arasında travma sonrası stres bozukluğu yok sayılmıştır. Eğer günlük polisiye görevlerin ifasının Travma Sonrası Stres Bozukluğuna yol açacağı bilinirse sağlıklı yaşam şartları sağlanacaktır.

Travma Sonrası Stres Bozukluğunun farkında olmak personel yönetimi sürecine modern bir bakış açısı getirmenin yanında işleyiş süreci, koordinasyon, hesap verebilirlik ve denetim mekanizmaları açısından sağlıklı bir Emniyet Teşkilatının tesisine imkân sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Travma, Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Polis, Stres, Belirti

ABSTRACT

**Police Academy
Institute of Security Sciences
Department of Criminal Justice
Posttraumatic Stress Disorder of Police Officers
Student's Name Ertan KARTAL
Master's Thesis
Supervisor: Assoc. Prof. Dinçer GÜNEŞ,
2014, 73 pages (Excluding Appendices)**

The aim of this thesis is to analyze the status of the infected personal through the period of daily work and to make them visible as the victims of posttraumatic stress disorder and to emphasize the importance of the of their social integration process. This thesis consists of three chapters. In the first chapter some concepts and meanings of the Posttraumatic Stress Disorder, in the second chapter methods and results, in the third chapter conclusion and to recommendations for further researchs over Posttraumatic Stress Disorder, have been examined and evaluated. In this paper, historical development of diagnostic category, and vulnerability factors will be discussed in the light of current literature.

There is extensive literature on negative effects of traumatic life events on mental health. Posttraumatic Stress Disorder is a dramatic situation which causes deep effects to the body itself as well as the emotions and controls the thoughts and feelings of the personel forcing their life hard to live. Posttraumatic Stress Disorder especially can also be observed after terrorist attacks and riots. Especially, the countries like U.S.A and Israel continuously in a conflict situation founded instituonal resarch centers to overcome the problem. In the other hand Posttraumatic Stress Disorder was never seen as the outcomes of the terror period which lasts approximately thirty years in Turkey. If it is known that daily police work can cause Posttraumatic Stress Disorder, then healthy life conditions will be developed.

Awarenes of Posttraumatic Stress Disorder will bring a modern insight into the personel management process beside the operational process, coordination, accountability and supervision mechanisms will establish a healthy police organization.

Key Words: Travma, Post-traumatic Stress Disorder, Police, Stress, Diagnostic

POLİSLERDE TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	II
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER LİSTESİ	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	IX
TABLolar LİSTESİ	X
EKLER LİSTESİ	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	5
1.1.1. Tez Çalışmasının Yapısal Organizasyonu ve Hipotezler.....	6
1.1.2. Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Tanımı	8
1.1.3. Travma Sonrası Stresin Nedenleri Ve Tedavi Yöntemleri	9
1.1.3.1. <i>DSM-IV Travma Sonrası Stres Bozukluğu İçin Tanı Ölçütleri</i> 14	
1.1.3.2. <i>Polise Stres Veren Unsurlar Üzerine Yapılan Çalışmalar</i>	20
1.1.3.3. <i>Travma Sonrası Stres Üzerine Yapılan Çalışmalar</i>	24
1.2. KRİTİK MESLEKLERDE TRAVMA SONRASI STRESİN GELİŞİMİ..	27
1.3. TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU VE POLİSLER	30
1.3.1. Travma ve Polis	32
1.3.2. Travma ve Polis Kimliğinin Etkileşimi.....	34
1.3.3. Polis Kimliği ve Roller Arası Geçişler	35
1.3.4. Travma ve Polis Kültürü	37
1.3.5. Polisliğin Parçası Olarak Stres	38
1.3.6. Bölüm Özeti.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE VERİLERİNİN ANALİZİ

2.1. YÖNTEM.....	42
2.1.1. Araştırmanın Çerçevesi	44
2.1.1.1. Örneklemeye Ait Demografik Göstergeler	44
2.1.1.2. Veri Toplama Araçları.....	45
2.1.1.3. Prosedürler.....	47
2.1.1.4. Veri Toplama Sürecinin Aşamaları	47
2.1.2. Verilerin Analizi	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇLARI

3.1. BULGULARIN SUNUMU VE İSTATİSTİKSEL ANALİZ	49
3.2. BULGULARA İLİŞKİN TARTIŞMA	56
SONUÇ	59
KAYNAKÇA	63
EKLER	74
ÖZGEÇMİŞ	97

KISALTMALAR LİSTESİ

A.B.D	:Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
A.P.A.	: Amerikan Psychological Association
D.S.M.	: Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders
T.S.S.B.	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
E.G.M.	: Emniyet Genel Müdürlüğü
vb.	: ve benzeri

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: TSSB Tanı Ölçütleri	15
Tablo 2: TSSB ile diğer değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar	49

EKLER LİSTESİ

EK 1: E.G.M’ den alınan olur Araştırmada Kullanılan Anket Formu

EK 2: Anket Formu Uygulama Onayı

EK 3: PTSD Ölçeği Kullanma İzin Onayı

GİRİŞ

Hukuk devletinde önemli bir yere sahip olan polis teşkilatı sistemin sağlıklı işleyebilmesi için kilit bir rol üstlenir. İlk olarak 10 Nisan 1845 yılında ayrı bir yapıya dönüştürülen Türk Emniyet Teşkilatı kurulduğu günden beri devamlı değişim göstererek değişen bir kurumdur. Emniyet Teşkilatı'nın Cumhuriyet dönemindeki temelleri Milli Mücadele döneminde Ankara'da 24 Haziran 1920'de kurulan "Emniyeti Umum Müdüriyeti"ne dayanır.¹

Birçok meslek grubu gibi polisler de işlerinin doğası gereği değişik stres vericilere maruz kalırlar. Yoğun strese maruz kalmanın sonucu olarak da birtakım psikolojik rahatsızlıklar sergileyebilirler. Meslekten kaynaklanan bu stres beklenmedik bir sosyal ve fiziksel bir durum yaratır ki bu da birçok polisin aile düzenin bozularak eşinden boşanmasına, içinde bulunduğu durumu unutmak için alkol ve sigara benzeri maddeleri kullanmasına, stres kaynaklı kalp rahatsızlıkları geçirmesine ve hatta intihar etmesine yol açabilir. Bütün bunlara ek olarak birçok polisin terörle mücadele kapsamında ülkemizin çeşitli yerlerinde yaşanan olaylara tanık olması, çatışmalara katılması, doğal olarak farkında olmadıkları psikolojik sarsıntılara yol açmaktadır. Çeşitli nedenlerle yok sayılan ve görmezden gelinen bu tip sorunların çözümü için yapılacak en önemli çalışma ise polis teşkilatının öncelikle bu gerçeği kabul etmesidir.

Toplumumuzda henüz varlığı ve etkisi yeni yeni değerlendirilen "Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB)" (*Post-Traumatic Stres Disorder*) bilimsel temelde ilk olarak 1980'de Amerikan Psikiyatri Birliği DSM III adlı Ruh Hastalıkları Tanı Ve İstatistiksel El Kitabı'na "Travma Sonrası Stres Bozukluğu" olarak eklenmesiyle resmîyet kazanmıştır. İlk olarak ortaya atıldığında tartışmalara yol açsa da bu tanım psikiyatrik teori ve uygulama alanında büyük bir boşluğu doldurduğu gibi bilinenin aksine hastalığın kişisel bir zayıflıktan kaynaklanmadığı ve dış bir etkenden

¹Mustafa Çufalı, "Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Gelişimi", http://www.cagipolisi.com.tr/72/14-15-16.htm#_ftnref15, (Erişim tarihi: 27.05.2011)

kaynaklandığı fikrini güçlendirmiştir. Araştırmacılar TSSB'yi "Travma" konseptinde değerlendirilme konusunda hemfikirdirler.²

1994 yılında Ruh Hastalıkları Tanı ve İstatistiksel El Kitabı'nda revizyona gidilerek "DSM-IV" adıyla tekrar yayınlanmıştır. 2000 yılında elle yapılan tanı ölçeklerindeki hatalar düzeltilerek ayrıca uluslararası sınıflandırmaya uygun ruhsal hastalıkların tanı kodlarının bazılarında değişikliğe gidilmiştir.³

TSSB savaş, kaza, terör, saldırı, tecavüz gibi irade dışı yaşantıların yanı sıra yer sarsıntıları, su baskınları, yanardağ patlamaları gibi doğal afetlerin sonrasında da ortaya çıkabilir.⁴ Psikolojik travmalar, ruhsal sorunlara yol açar. Psikiyatrik tanılarda TSSB nedensel olarak dış travmatik stres kaynağına bağlı geliştiği düşünülen tek tanı denilebilir.⁵ TSSB, psikolojik travma neden sonuç ilişkisi aranan tek tanı kategorisidir. Bir insana TSSB tanısı konulabilmesi için, geçmişinde bir travmatik olay bulunması gerekmektedir.⁶

Her travmatik olaya maruz kalma TSSB'ye yol açmaz. Yapılan bazı araştırmalar göstermiştir ki travmatik bir olaya maruz kalmış insanların çoğunda diğer psikiyatrik hastalıklar TSSB ile birlikte görülmektedir. Demografik özellikler, kişilik özellikleri ve önceki ruh sağlığı da TSSB gelişiminde önemli risk faktörleridir.⁷

Travmalardan sonra yaşanan stres kaynaklı ruhsal sorunlar kalıcı hale gelerek insanların iş hayatını, aile ve toplumsal yaşamlarını olumsuz şekilde etkileyebilir. Erken teşhis ve tedavi, psikolojik sorunun devam etmesini önleyen en önemli

²Department of Psychology, " Historical Background ", <http://campus.houghton.edu/orgs/psychology/ptsd/history.htm>, (Erişim tarihi: 26.06.2011),s.1.

³American Psychiatric Association, " DSM-IV vs. DSM-IV-TR ", <http://www.psychiatry.org/practice/dsm/dsm-iv-tr>, (Erişim tarihi: 21.06.2013).

⁴Alexander Zaman, "Travma Sonrası Stres Bozukluğu", 27.11.2007, http://globalsaglik.blogspot.com/2007_11_01_archive.html, Erişim tarihi: 25.05.2011),s.1.

⁵A.g.e 1.

⁶Ziya Ünlütürk, "Travma Sonrası Stres Bozukluğu Nedir?", 04.06.2010, http://www.tavsiyeeidiyorum.com/makale_5020.htm, (Erişim tarihi:25.05.2011),s.1.

⁷Tamer Aker ve Pınar Önen, "Travma Sonrası Stres Bozukluğu", *Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi*, Cilt:2, Sayı 12,2006, s.52.

etkendir. Travma ardından oluşan stres emarelerinin, günümüzde ilaç veya psikoterapi yöntemi ile tedavi edilmesi mümkündür.⁸ Travmatik olaylara karşı insanlar benzer stres tepkiler verirler. Bu tür psikolojik sorunlar için bir ruh sağlığı uzmanına danışılması ve sorunun paylaşılması çözümün ilk aşamasıdır.⁹

Gelişmiş ülkelerde yetkili makamlar tarafından travma sonrasında oluşan stres için araştırma üniteleri oluşturularak tedavi yöntemleri üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye’de TSSB üzerinde yeteri kadar çalışma yapılmamıştır. Türkiye’de “Travma sonrası stres bozukluğu ve polis” konusunda daha önce herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. İşte bu nedenden dolayı bu tezin amacı, Diyarbakır ölçeğinde bu konuyu incelemek ve literatüre katkı sağlamaktır. Bu bilgi sayesinde travma sonrası stres belirtileri gösteren personelin önceden tespit edilerek, çalışma ortam ve şartların iyileştirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması yoluna gidilmesi daha kolay olacaktır.

Bu çalışma içerisinde günlük görev ifa eden polislerin yürüttükleri bu görevlerinden dolayı herhangi bir ciddi olay yaşamamalarına rağmen travma sonrası stres belirtileri gösterip göstermedikleri tespit edilerek ortaya konulacaktır. Mevcut çalışma, askeri personel ve savaş gazileri üzerinde travma sonrası stres konusunda hatırı sayılır çalışmalar yapılmasına ve bunun yanısıra polisler üzerinde yapılan çoğu çalışmanın da ateşli silahların kullanıldığı olaylara maruz kalanlar üzerinde yapıldığı gözönünde bulundurulduğunda günlük görev ifa eden polisler üzerinde yapılan az sayıda çalışmalardan birisidir.

Tez hazırlanırken, travma sonrası stres belirtileri ile ilgili mevzuat ve literatür taramasının yanı sıra, bilimsel araştırma türleri arasında bulunan anket yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca uzun zamandır emniyet camiası içerisinde bulunan araştırmacının kendi bilgi, görgü ve deneyimlerinin yanı sıra, uluslararası

⁸Mustafa Canbazoglu, “Travma Sonrası Stres Bozukluğu”, <http://www.psikiyatri-psikoterapi.com/anksiyete-bozukluklari/travma-sonras-stres-bozuklugu.html>, (Erişim tarihi: 26.06.2013)

⁹İstanbulpdr.com/PSİKOLOJİ PORTALI, “Travma Sonrası Stres Bozukluğu”, <http://istanbulpdr.com/psikiyatri/travma-sonrasi-stres-bozuklugu.html>, (Erişim tarihi: 25.05.2011)

uygulamalar ve gelişmelerle ilgili bilgi ve görüşlerden de istifade edilmiştir.

Tezin birinci bölümünde; travma ve travma sonrası stres ile ilgili kavramların açıklaması yapılmış, kritik mesleklerde travma sonrası stresin gelişimi, polise stres veren unsurların tespiti amacıyla yapılan çalışmalara değinilmiş, travma sonrası stresin nedenleri irdelenmekle beraber, teze konu problemin ortaya konulmasının yanı sıra, tezin amacına, arka planına, teorilere, sınırlamalara ve terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde; araştırmanın çerçevesi, örneklem, araçlar, veri toplama sürecinin aşamaları belirlenmiştir. Verilerin analizi aşamalarını kapsayan hususlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; bulguların sunumu, istatistiksel analiz ve son olarak tartışma bölümünde “TSSB” etkileri ile birlikte, bu sürecin gelişimi, Emniyet Teşkilatının TSSB’ye bakış açısı ve mevcut durum irdelenmiş, var olan sorunlar ele alınmış ve çözüm önerileri getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

TSSB ve diğer stres kaynaklı psikolojik rahatsızlıkların maliyeti göz ardı edilemez. Bu maliyet sadece parasal anlamda değil sosyal ve insani çerçevede de değerlendirilmektedir. Bu durum sadece hastalığa maruz kalanları etkilemekle kalmayıp onların aile çevresi ve sevdiklerini de doğrudan etkiler. Askeri personel ve savaş gazileri üzerinde TSSB konusunda hatırı sayılır çalışmalar yapılırken polisler üzerinde yeni yeni bir takım çalışmalar yapılmaktadır. Polisler üzerinde yapılan çoğu çalışma ateşli silahların kullanıldığı olaylara maruz kalanlar üzerinde yapılırken günlük görev ifa edenler üzerinde çok az sayıda çalışma mevcuttur.

Mevcut çalışma günlük görev ifa eden polislerin yürüttükleri bu görevlerinden dolayı herhangi bir ciddi olay yaşamamalarına rağmen travma sonrası stres belirtileri gösterip göstermediklerinin tespitini amaçlamıştır. Bir başka deyişle çalışmanın amacı polislerin ölüm tehdidi yaşamadığı olaylarda da travma sonrası stres belirtileri gösterebileceklerini ortaya çıkarmaktır. Bu bilgi sayesinde TSSB belirtileri gösteren personelin önceden tespit edilerek, ortam ve şartların iyileştirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması yoluna gidilecektir.

Amerika da yapılan bir araştırmaya göre TSSB'nin 1990 yılı itibariyle sebep olduğu yıllık maddi kayıplar yaklaşık olarak toplamı 42.3 milyar dolardır.¹⁰ Bu tutar ruhsal hastalıkların tedavisinin yanı sıra, dolaylı işyeri ve işgücü kayıpları, cenaze masrafları, ilaç ve tedavi giderlerini de kapsamaktadır.

¹⁰Sidran İnstitute, 2011, "Post Traumatic Stress Disorder Fact Sheet", <http://www.sidran.org/sub.cfm?contentID=66& sectionid=4>, (Erişim tarihi:12.04.2011)

Her ülke de olduğu gibi ülkemizde de Emniyet Teşkilatı personelinin istihdamı milyonlarca Türk Lirasına mal olurken aynı zamanda bu kişilerin eğitimleri için de ciddi zaman ve kaynak ayrılmaktadır. Bu nedenledir ki A.B.D’de TSSB’nin erken tanısını sağlayabilmek amacıyla binlerce konusunda uzman personel yetiştirilmiştir. Bu çabalar sayesinde hizmet veren kadın erkek herkesin görevini istenen düzeyde yapması için imkân sağlamak başkaları için kendi hayatlarını tehlikeye atan kişilere olan bir vefa borcudur.¹¹

1.1.1. Tez Çalışmasının Yapısal Organizasyonu ve Hipotezler

Bu çalışma “Polislerin günlük görevlerini ifa etmeleri nedeniyle stresle birlikte gelişen ruhsal rahatsızlıklardan biri olan TSSB gelişebilir mi?” sorusuna cevap aramak üzere şekillendirilmiştir. Çalışma üç ana bölüme ayrılmıştır. I. Bölüm giriş bölümü olarak problemin ortaya konusu, amaç, arka plan, teoriler (hipotezler) sınırlamalar ve terimlerin tanımından oluşmaktadır. II. Bölümde tez konusu üzerinde yapılan çalışmaların genel bir taraması, araç ve prosedürler ile verilerin analizi yer alırken, III. Bölümde araştırmadaki bulguların sunumu, araştırılan kitlenin tanımı, çalışmanın özetinin yanı sıra sonuç ve sonraki çalışmalar için öneriler yer almaktadır.

Çalışmanın yapıldığı alan Diyarbakır il merkezinde çalışan Emniyet Teşkilatı personeliyle sınırlandırılmıştır. Polislik, mesleği dışında yaşanan bazı olguların verilen cevapları etkilemesinin önüne geçmek için sorular ve kapsamı sadece meslekle bağlantılıdır. Çalışma halen aktif görev yapan polisleri kapsamaktadır. Emekli ve gazi olan emniyet personeli çalışma dışı tutulurken çalışma sorusuyla ilgili çalışma sonuçları ve tartışmalar gözden geçirilmiştir.

III. Bölümde ayrıca çalışma sonucu saptanan hususlar ile çalışma sorusunu cevaplamaya yönelik bulguların yanında gelecekte yapılacak çalışmalar için tavsiyelere yer verilmiştir. Mevcut çalışma ışığında değerlendirmelerde

¹¹James B.Giddens, *Critical Incident Stres Debriefing/Psychological Debriefing: A Critical Review Of Literature* , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, San Diego: Alliant International University , 2008,s.4.

bulunulmuştur.

Polis olmak, yapılan işten dolayı doğal olarak stres yaşamaya nedendir. Bu stresin üstesinden gelinmezse ve tedavi edilmezse bu birçok olumsuz durumun gelişmesine yol açar. Bunlar arasında iş performansı ve verimliliğin düşmesi ayrıca sağlıklı aile yaşamı ve sosyal hayat sayılabilir.¹²

Polislik mesleği ve stresli yaşam içiçedir. Stresle baş edebilme yollarının öğretilmesi polislerin TSSB ile baş edebilmesini kolaylaştıracak bu da onların iş kaynaklı stresin olumsuz etkilerinden kurtularak kişisel performanslarının iş ve aile hayatındaki statülerine ve rollerine olumlu yönde yansıyarak kaliteli bir yaşam sürmelerine yardımcı olacaktır.¹³

“Polislerin günlük görevlerini ifa etmeleri nedeniyle stresle birlikte gelişen ruhsal rahatsızlıklardan biri olan TSSB gelişebilir mi?”, bu araştırma sorusu paralelinde ve bu çalışma kapsamında aşağıdaki hipotezlere cevap aranacaktır.

Hipotez 1: Travmatik olay tecrübe etmeyen polisler de TSSB belirtileri gösterirler.

Hipotez 2: Polislerin günlük görev ifa ettikleri ve kendilerinin de ortamda bulunduğu sırada başkalarının hayatına veya vücut bütünlüğüne karşı doğrudan bir saldırıya (travmatik olaylara) şahit olmaları TSSB belirtilerini artırır.

Son zamanlarda yapılan çalışmalar TSSB’ nun çağın ruhsal hastalığı olma yolunda hızla ilerlediğini gösterirken bir diğer tehlikeli öngörüye hastalığın çevresindekileri de etkileyen bulaşıcı yapısının olabileceğidir. Ülkemizde polis teşkilatı üzerinde kapsamlı bir TSSB taraması veya herhangi ruhsal hastalık taraması yapılmamıştır. Belirli sağlık standartlarını meslek hayatı süresince taşıması gereken

¹²Stacy Down Seay, “*Job Related Stres And The Ability To Transition Among Life Roles For Police Officers*”,Yayınlanmamış Doktora Tezi, Washington: San Jose State University, 2009,s. 17.

¹³Stacy, a.g.e., s. 20.

polislerin beden sağlığının yanısıra ruh sağlığının da belirli aralıklarla test edilmesi gerekmektedir.

1.1.2. Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Tanımı

TSSB insanların gerçek bir ölüm tehlikesi algısı, herhangi bir kaza ve olaydan sonra ağır yaralanma ya da kişinin fizik bütünlüğüne yönelik bir tehdit algısı sonrasında başka bir insanın ölümüne ya da ölüm tehdidi altında kalmasına, yaralanmasına ya da fizik bütünlüğüne bir tehdit oluşturan bir olaya tanıklık etme gibi kişinin doğrudan yaşadığı, kişinin aşırı travmatik bir stres kaynağının ardından özgül bir takım semptomlar geliştirmesidir.¹⁴ Kişinin travmatik olaya tepkileri aşırı korku, çaresizlik ya da dehşete düşmesidir.¹⁵ Kişinin iç dinamikleri haricinde tamamen dış kaynaklı bir durumun sebep olduğu, kişinin hayatına ve vücut bütünlüğüne inanç sistemimize etki eden fiziksel ve ruhsal yaradır.¹⁶

Psikolojik travma geçiren kişilerde genelde kendi hayatının, vücut bütünlüğünün ya da ruhsal dengesinin tehlikede olduğu algısı gelişmektedir. Bu algı daha sonra duygusal anlamda üstesinden gelinemekte zorlanılan olaylar veya durumlar olarak ifade edilebilir. Psikolojik travmaya maruz kalan bireylerin sadece 1/3'ünün TSSB semptomları geliştirdiği bilinmektedir. 2/3'lk kesimin neden TSSB geliştirmediğini, neyin bunu önlediği konusunda elimizde net bilgiler bulunmamaktadır. Bir başka deyişle hangi faktörlerin bunu önlediği tam olarak bilinmemektedir.¹⁷ Eğer kişinin başından geçen olayların yarattığı stres onun dayanabilme gücünü aşarsa bu durumda ruhsal travma yaşantısı ortaya çıkar.¹⁸

¹⁴Tlay Arsu, "Travma Sonrası Stres Bozuklukları", <http://www.megaforum.com/ruh-sagligi/33697-travma-sonrasi-stres-bozukluklari.html>, (Erişim Tarihi: 27.08.2011)

¹⁵Erol Göka, "Post Travmatik Stres Bozukluğu", <http://www.erolgoka.com/makale/hekim/007.htm>, (Erişim Tarihi: 30.08.2011)

¹⁶Hatice Baykallı, "Travma", http://www.nlpturk.net/nlp_emdr.htm, (Erişim tarihi:27.08.2011)

¹⁷iđdem Cumbul, "Travma Sonrası Stres Bozukluğu", <http://blog.milliyet.com.tr/psikolojik-travma-ve-travma-sonrasi-stres-bozuklugu--tssb-/Blog/?BlogNo=304875>, (Erişim tarihi:02.06.2013)

¹⁸Vedat Sar, "Travma ve Dissosiyasyon Nedir?", http://www.vedatsar.com/travma_dissosiyasyon.htm, (Erişim tarihi:02.06.2013)

1.1.3 Travma Sonrası Stresin Nedenleri ve Tedavi Yöntemleri

Psikolojik stres ve travma ilk bakışta benzer kavramlar gibi gözüксе de aralarındaki ayrımı yapabilmek büyük önem taşımaktadır. Psikolojik stres, bireyin zorlanmadan baş edebileceğinden fazla yük altında olması sonucu oluşur. Travma ise bireyin kontrolü dışında gelişen alışılmadık, umulmadık ve bireyin sınırlarını aşan olaylardan kaynaklanır. Sonuç olarak bireyler sık sık olaylar altında ezilip, psikolojik yönden zarar görebilirler.¹⁹

Travmatik olaylar sonucu oluşan stresle; boşanma, finansal krizler, işten atılma gibi nedenlerle oluşan stres türlerinden ayrı tutulması gerekmektedir. Bunun nedeni ise bu ve benzeri stres kaynakları insanlar tarafından üstesinden gelinebilirken, travmatik olaylarla karşılaşıldığında ise insanın tahammül sınırlarını aştığından üstesinden gelinememesidir.²⁰

Toplumsal hayatta pekçok çocuk anne babalarının ayrılmaları, başkaları tarafından fiziksel şiddet ve kötü muameleyle tabi tutulmaları, cinsel istismar veya duygusal istismara maruz kalmaları sonucu travma yaşarlar. Bunun yanı sıra savaş durumu, işkence, salgın hastalıklar, yakınların ölümü gibi nedenler de kişisel travmaya yol açmaktadır. Doğal felaketler de toplumun genelini etkileyen travmalar arasındadır. Travma bireyin kontrolü dışında gelişen alışılmadık, umulmadık ve bireyin sınırlarını aşan olaylardan kaynaklanır.²¹ Bu tür yaşantılar sırasında kişide korku, dehşet, çaresizlik gibi tepkiler gelişmiştir.²²

Travmatik stres tepkileri arasında fiziksel, duygusal, zihinsel ve davranış tepkileri bulunur. Travmanın yarattığı psikolojik etkilerin boyutu, tecrübe edilen

¹⁹Hakan Sabuncuoğlu, “Post Travmatik Stres Sendromu”, http://www.turkiyeklinikleri.com/abstract_tr.php?id=52914#print, (Erişim tarihi:30.08.2011)

²⁰A.Beril Tufan, *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No: 005, Ankara, 2000, s.20.

²¹Tamer Aker ve diğerleri, “Travma Sonrası Stres Bozukluğu”, *Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 12, 2006, s. 52-63.

²²Tamer Aker, “Türkiye’de Ruhsal Travma Epidemiyolojisi”, *Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni*, Cilt 13, Sayı 1, Ankara, 2010, s.29.

olaya, süresine, kişinin özelliklerine bağlı olarak değişebilir. Kişiler sorunlara ve hedefe yönlendirilmiş büyük ve yoğun üzüntünün yanında kaygı ve öfke hissederler.

²³ Kişiler travmatik olaylardan sonra üzüntü, suçluluk, karamsarlık hissettikleri gibi olan bitene inanamama, unutkanlık, düşüncede dağınıklık, dikkati toparlayamama gibi davranışlar da gösterebilirler.²⁴

TSSB genellikle kişinin aşırı bir travmatik stresle karşılaşmasından sonra ortaya çıkmakta ve yaşam boyu yaygınlığı toplumda %2-15 arasında değişmektedir. Tedavisinde psikoterapi ve ilaç tedavisi seçenekleri uygulanmaktadır.²⁵ Psikoterapik tedavi yönteminin bu hastalık için son derece önemli olduğu kabul edilmektedir.

TSSB çocukluk dönemini de dahil olmak üzere herhangi bir yaşta başlayabilir.²⁶ Tehlikede olduğunu hisseden bir insanın korkması doğaldır. Travmatik olay yaşamış her insan benzer tepkiler verir.²⁷ Bu durum kişide madde kullanımı, travmatik olayı hatırlatan şeylerden kaçınma, çekilme, sosyal olarak yabancılaşma, iş ve yaşam hayatını kesintiye uğratma ve benzeri tepkiler geliştirebilir.²⁸

Günümüzde stres üzerine bir çok çalışma yapılmıştır. Bu araştırmaları yapanlardan Baltaş'a göre insana stres tepkisi yaşıtan durumları fiziksel çevreden kaynaklananlar, iş ve meşguliyet konusundan kaynaklananlar ve psiko- sosyal özelliklerden kaynaklananlar olmak üzere üç ana grupta toplamak mümkündür. Polislik mesleğini yakından ilgilendiren; gece çalışma, kanunların vermiş olduğu sorumluluk yükü, ani ve doğru karar verme güçlüğü, zorunlu olarak yapılması gereken işler stres

²³“Travmatik Stres Bozukluğu”, <http://www.kagitpil.com/1461-ptsb-tssb-travmatik-stres-bozuklugu.html#axzz1qfs6J1QV>, 15.11.2008, (Erişim tarihi:26.03.2011)

²⁴ Depremin Psikolojik Etkileriyle Baş Etme Öğretmen El Kitabı, <http://afet.gen.tr/6.php>, (Erişim tarihi: 28.03.2011)

²⁵Hakan Sabuncuoğlu, “Post Travmatik Stres Sendromu, Baş ağrısı Ve Vertigo”, <http://tipdizini.turkiyeklinikleri.com/tr/52914/post-travmatik-stres-sendromu,-ba%C5%9Fa%C4%9Fr%C4%B1s%C4%B1-ve-vertigo/>, (Erişim tarihi: 27.03.2011)

²⁶Ahmet F.Yüksel ve Barbaros Yurdaşık, “Korkular Ve Sıkıntılar”, <http://www.genetikbilimi.com/genbilim/korkularvesikintilar.htm>, (Erişim tarihi: 27.03.2011)

²⁷ “Psd Introduction”, <http://www.nimh.nih.gov/health/publications/post-traumatic-stress-disorder-easy-to-read/index.shtml>, (Erişim tarihi: 25.03.2011)

²⁸“*Leaders Manual for Combat Stress Control*”, http://www.operationalmedicine.org/Army/Milmed/fm22_51.pdf,s.3-1, (Erişim: 25.03.2011)

durumları arasında sayılmıştır.²⁹ Bir diğer araştırmaya göre pozitif ve negatif stres olmak üzere iki çeşit stres vardır.³⁰ Pozitif stres bir kişinin ekstra performans göstermesi gerektiğinde işe yaramaktadır. Özellikle askerlerde bu durum pozitif motivasyon yaratarak kişiye yarar sağlamaktadır. Bu açıdan kısa süreli olarak stres fayda sağlamaktadır. Negatif stres genelde kişinin üstesinden gelmekte zorlandığı durumlarda ve bu durum karşısında çaresiz kaldığında gelişmektedir. Eğer insanlar uzun süre stres altında kalırlarsa ruh ve beden sağlıkları etkilenebilir. Korku, depresyon, düşük özsaygı ve en kötü durumlarda ölüme bile neden olduğu gözlemlenmiştir.³¹ TSSB pozitif stres gösteren kişilerde de gelişebilir.

TSSB'yi önlemenin en önemli yöntemi travmatik olaydan sonra bu konuda özel eğitim almış personelle görüşme yapmaktır. Kritik olaylardan sonra travmatik olayları araştırarak timler oluşturulmalı ve bu amaçla eğitilmiş kişiler görevlendirilmelidir.³² Ülkemizde onca travmatik olay yaşanmasına karşın böyle bir oluşuma gidilmemiştir. Yöneticiler travmatik olayları tecrübe etmiş personelle konuşmalı, bilinçlendirmeli ve dönüşümlerine yardımcı olmalıdır.³³ Böylelikle travmatik olayların personelde klinik hastalıklara veya stresten kaynaklanan kötü davranışlara dönüşmesi önlenir ve davranışları pozitif yöne çevrilebilir.³⁴ Ancak bazı araştırmacılar debriefing metodu olarak da bilinen travmatik olaydan sonra kişiyle olayı tartışmanın, travma sonrası doğal iyileşme sürecini olumsuz etkileyerek kişiye zarar verebileceği, kişinin nazik ve kırılgan psikolojik durumunu daha da derinleştireceği ve normale dönmesini kesintiye uğratabileceği hususunu ileri sürmüşlerdir.³⁵

²⁹Zuhal Baltaş, *Stres Ve Başa Çıkma Yolları*, 14. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi,1995, s.2-14.

³⁰ Kenan Hansen, "Stres", <http://www.terapim.net/online-tedaviler/stres>, (Erişim tarihi:22.03.2011)

³¹ *Field Manual No. 22-51: Leaders' Manual for Combat Stress Control: Combat Stress Behaviors Headquarters Department Of The Army*, Washington, DC, 29 September 1994, <http://www.operationalmedicine.org/TextbookFiles/LeaderManualCombatStressControl.htm>, s.2-14, (Erişim tarihi:11.03.2011)

³²A.g.e, s.1-3,(Erişim tarihi: 12.03.2011)

³³A.g.e, s. 3, (Erişim tarihi: 12.03.2011)

³⁴Carlier ve Diğerleri, "Risk Factors For Posttraumatic Stress Symptomatology In Police Officers: A Prospective Analysis", *The Journal of Nervous and Mental Disease*, Sayı 185, 1997, s.498-506.

³⁵Arieh Y.Shalev ve diğerleri, *International Handbook of Human Response To Trauma*, New York, Kluwer Academic/Plenium Publishers, 2000, s.384.

İngiltere’de 2008 yılında eski bir özel hava indirme birliği üyesi olan Bob Paxman tarafından “Gaziler gazilere yardım ediyor” sloganıyla “Talking2Minds” adlı gönüllü bir platform kurulmuştur. Kendisi de TSSB mağduru olan Bob Paxman TSSB tedavisinde “Paradigm Therapy” adı verilen yöntemi kullanılarak TSSB belirtilerinin % 97 oranında azaldığını kanıtlamıştır. Şimdiye kadar % 90’ı asker kökenli olan 400 hasta bu yöntemle tedavi edilmiştir.³⁶

TSSB yaşam şartlarına bağlı olarak sosyal uyum ve toplumla bütünleşme kalitesiyle tedavi edilebilir. Kurum içerisinde stres kaynaklı hastalıklara bakış açısı ve kurum dışında sosyal destek sağlama, uyum ve toplumla bütünleşme zorluğunun riskleri ve koruyucu etkenler gibi çizgiler ışığında travma mağduru polisler üzerinde bazı çalışmalar yapılmıştır. TSSB ile beraber travma mağduru polislerde gerginlik, travma anında duygusal boşalma, ifade güçlüğü, teşkilatın desteğinden yoksun kalma ve iş güvencesinin belirsiz olması gibi kavramlar öne çıkmıştır. Bunun neticesi duygu patlamaları ve benzeri travmalar, iş tatminsizliği, fazla çalışma ve özel yaşamda sosyal destekten yoksun kalma gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Travmatik bir olaya sebebiyet vermenin de psikolojik olarak bireyi etkilediği dile getirilmektedir. Yapılan araştırmalara göre kazaya sebebiyet veren bireyler 6 ile 12 ay sonra bile artan bir stres yaşamaktadır. Bu durum bireyin sorumluluk hissinin vermiş olduğu içsel bir baskı yaratır ki buda TSSB oluşumunda bir risktir.³⁷ Hollanda’da yapılan bir araştırmada yaralamalı trafik kazası mağdurlarının en az %25’inde TSSB belirtileri gözlemlenmiştir.³⁸ Bununla birlikte TSSB genellikle

³⁶Bruce Martin, “The Next Posting Meets PTSD charity Talking2Minds”, <http://www.thenextposting.com/2013/04/the-next-posting-meets-ptsd-charity-talking2minds>, (E.T:29.04.2013)

³⁷Douglas L.Delahanty ve Howard B.Herberman, “Acute And Chronic Distress And Posttraumatic Stress Disorder As A Function Of Responsibility For Serious Motor Vehicle Accidents.”, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9256556> , (Erişim tarihi:30.04.2011)

³⁸Jaspers JP, “Whiplash and Post-Traumatic Stress Disorder”, Department of Medical Psychology, University Hospital, Groningen, The Netherlands, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9846239>, (Erişim tarihi:14.03.2011)

depresyonla birlikte ortaya çıkar.³⁹

Genellikle ruhsal bir travmanın ardından bazı kişilerde travma sonrası stres bozukluğu dediğimiz bir durum gelişebilir.⁴⁰ Araştırmacılar travmatik bir olayın neden olduğu ve bu olayın sonrası en fazla 1 ay için de ortaya çıkan 2 gün ile 4 hafta arasında süre gelen akut bir stres reaksiyonunun oluşabileceğini öngörmüşlerdir. Ya travmatik olay yaşanırken, ya da olaydan sonra çevresindeki olup bitenleri algılama da zorluk, kişinin kendi vücuduna ve kendi düşüncelerine yabancılaşması olarak bilinen depersonalizasyon ve derealizasyon gibi kişide normalde bir bütün halinde çalışan işlevlerin bütünlüğünün bozulması olarak adlandırılan dissosiatif belirtiler oluşabilir.⁴¹

Anksiyete (kaygı) bozuklukları arasında incelenen akut stres bozukluğu, kişilerin her zamankilerden farklı ve psikolojilerinin alt üst olduğu olağan dışı zorlayıcı olaylara maruz kalmalarının ardından gelişir. Genellikle olayı takiben bir ay içerisinde ortaya çıkar ve çoğunlukla bir ay sürer.⁴² Birbirinden farklı bu psikolojik bozuklukların ayırt edilmesi konusunda çeşitli ölçütler vardır. TSSB ile akut stres bozukluğu arasındaki en önemli fark zamanlamadır.⁴³ Travmatik yaşantılardan sonra kişilerde gözlemlenen akut stres bozukluğunun, kişinin ileride TSSB geliştirme riskini artırdığı belirtilmektedir.⁴⁴

³⁹Robert J.Ursano ve diğerleri, “Peritraumatic Dissociation And Posttraumatic Stress Disorder Following Motor Vehicle Accidents.”, *The American Journal of Psychiatry*. 1999, Sayı 11, s.1808-1810

⁴⁰Ahmet Polatlı, “Duygu Sağırı İnsanlar”, <http://www.makaleler.com/bilim-makaleleri/duygu-sagiri-insanlar.htm>, (Erişim tarihi:14.03.2011)

⁴¹Tamer Şuer, “Medikal Açıdan Stres ve Çareleri”, *Posttravmatik Stres Bozukluğu Sempozyum Dizisi*, İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, No: 47, s.205-208, <http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/47/4722.pdf>, (Erişim tarihi:19.04.2011)

⁴²Ali Kemal Göğüş, “Akut stres bozukluğu”, <http://alikemalgogus.com/anksiyete-bozukluklari/akut-stres-bozuklugu/>, (Erişim tarihi:19.03.2013)

⁴³“Travma sonrası Stres Bozukluğu ve Akut Stres Bozukluğu”, <http://psikolojiforum.blogspot.com/2009/12/travma-sonras-stres-bozuklugu-ve-akut.html>, (Erişim tarihi: 19.03.2013)

⁴⁴ Çağay Dürü ve diğerleri, “Psikolojik Destek Programı Genel Sıkıntı Düzeyinin Belirlenmesi Raporu”, Ankara İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Ankara, 2006, s.2.

Çalışmalar kronik TSSB gelişimini önleme açısından sosyal desteğin önemini ayrıca ekstra stres vericilerden korunmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Travmanın ilk safhasında kişinin şok yaşadığı ve güçlü bir psikolojik reaksiyon verdiği artık iyice bilinmektedir. Bu içgüdüsel ve bireyin bilincinin kontrolü dışındadır. Bu fiziksel durum nevrolojik ve hormonsaldır. Kişi bundan kurtulamazsa felç bile olabilir.⁴⁵

1.1.3.1. DSM-IV Travma Sonrası Stres Bozukluğu İçin Tanı Ölçütleri

Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nın 4. Versiyonu (DSM-IV), 2000 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayınlanmıştır. Tüm dünyada resmi ve özel sağlık kuruluşlarının ve sağlık sigortası şirketlerinin temel ölçü olarak benimsediği ruhsal hastalıkların tanı kriterlerini içinde barındıran bu kitapta birçok hastalık tanısı yer almaktadır. Bu nedenle araştırmamızda DSM-IV TSSB tanı ölçütleri baz alınmıştır. DSM-IV TSSB tanı ölçütlerinin neler olduğuna ilişkin olarak aşağıdaki bilgilere başvurmak önemlidir.⁴⁶

⁴⁵Tufan, a.g.e. s.7.

⁴⁶Doğan Şahin, "Travma Sonrası Stres Bozukluğu", http://www.tavsiyee diyorum.com/makale_4085.htm, (Erişim tarihi: 18.03.2011)

Tablo 1.1: DSM-IV Tanı Ölçütleri⁴⁷

<i>A. Aşağıdakilerden her ikisinin de bulunduğu bir biçimde kişi travmatik bir olayla karşılaşmıştır;</i> <i>1) Kişi, gerçek bir ölüm tehdidi, ağır bir yaralanma ya da kendisinin ya da başkalarının fizik bütünlüğüne bir tehdit olayını yaşamış, böyle bir olaya tanık olmuş ya da böyle bir olayla karşı karşıya gelmiştir.</i> <i>2) Kişinin tepkileri arasında aşırı korku, çaresizlik ya da dehşete düşme vardır. Çocuklar bunların yerine dezorganize ya da ajite davranışla tepkilerini dışavurabilirler.</i> <i>B. Travmatik olay aşağıdakilerden biri (ya da daha fazlası) yoluyla sürekli olarak yeniden yaşanır:</i> <i>1) Olayın, elde olmadan tekrar tekrar anımsanan sıkıntı veren anıları; bunların arasında düşlemler, düşünceler ya da algılar vardır.</i> <i>2) Olayı, sık sık, sıkıntı veren bir biçimde rüyada görme.</i> <i>3) Travmatik olay sanki yeniden oluyormuş gibi davranma ya da hissetme.</i> <i>4) Travmatik olayın bir yönünü çağrıştıran ya da andıran iç ya da dış olaylarla karşılaşma üzerine karşılaşma üzerine yoğun bir psikolojik sıkıntı duyma.</i> <i>5) Travmatik olayın bir yönünü çağrıştıran ya da andıran iç ya da dış olaylarla karşılaşma üzerine fizyolojik tepki gösterme.</i> <i>C. Aşağıdakilerden üçünün ya da daha fazlasının bulunması ile belirli, travmaya eşlik etmiş olan uyaranlardan sürekli kaçınma ve genel tepki gösterme düzeyinde azalma (travmadan önce olmayan)</i> <i>1) Travmaya eşlik etmiş olan düşünce, duygu ya da konuşmalardan kaçınma çabaları.</i> <i>2) Travma ile ilgili anıları uyandıran etkinlikler, yerler ya da kişilerden uzak durma çabaları.</i> <i>3) Travmanın önemli bir yönünü anımsayamama.</i> <i>4) Önemli etkinliklere karşı ilginin ya da bunlara katılımın belirgin olarak</i>
--

⁴⁷ *Mental Bozuklukların Tanısal Ve Sayımsal El Kitabı*, 4. baskı DSM-IV, Ertuğrul Köroğlu, (Çeviren), Amerikan Psikiyatri Birliği, Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 1994, s.65.

azalması.

5) İnsanlardan uzaklaşma ya da insanlara yabancılaştığı duyguları.

6) Duygulanımda kısıtlılık.

7) Bir geleceği kalmadığı duygusunu taşıma.

D. Aşağıdakilerden ikisinin ya da daha fazlasının bulunması ile belirli artmış uyarılmışlık semptomlarının sürekli olması:

1) Uykuya dalmakta ya da uykuyu sürdürme de güçlük.

2) İrrabilite ya da öfke patlamaları.

3) Düşüncelerini belirli bir konu üzerinde yoğunlaştırmada zorluk çekme.

4) Hipervijilans.

5) Aşırı irkilme tepkisi gösterme.

E. Bu bozukluk, (B,C,D tanı ölçütlerindeki belirtiler) bir aydan uzun sürer.

F. Bu bozukluk, klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, mesleki alanlarda ya da işlevselliğin diğer önemli alanlarında bozulmaya neden olur.

Akut: Belirtiler 3 aydan daha kısa sürerse.

Kronik: Belirtiler üç ay ya da daha uzun sürerse.

Gecikmeli Başlangıçlı: Belirtiler stres etkeninden an az 6 ay sonra başlamışsa.

Yapılan çalışmalara göre tedavi olmayan vakalardan %25'inin 1 yıl içinde, %40'ının 2 yıl içinde iyileştiği, ancak hastaların %50'sinin 6 yıl sonra bile rahatsızlıklarının aynı şekilde sürdüğü görülmüştür.⁴⁸ TSSB'de belirtiler travmatik olaydan sonraki 4 hafta içinde ortaya çıkar ve rahatsızlık en az 2 gün en fazla 4 hafta

⁴⁸“Ruhsal Travma Nedir”, http://www.psikolojikdestek.com/index.php?option=com_content&view=article&id=43&Itemid=95, (Erişim tarihi: 12.03.2013)

sürer.⁴⁹

2013 yılı Mayıs ayı içerisinde bilimsel araştırmalar ve deneyimler sonucunda TSSB tanımı, Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'ndaki yeri ve içeriğinde bazı güncellemelere gidilmiştir. Buna göre daha önce korku, kaygı ve kuruntudan kaynaklanan derin iç sıkıntısı olarak bilinen Anksiyete Bozukluğu kapsamında değerlendirilen TSSB artık “Travma ve stres vericilere dayalı psikolojik bozukluk” sınıfına alınmıştır. Bu sınıfta da daha önceden olduğu gibi dış kaynaklı bir etken nedeniyle travmaya maruz kalma kriteri korunmuştur.

TSSB' nun yeni sınıfta değerlendirmesi fikri klinik araştırmalar sonucunda acı çekme, acı duyma ve üzülmeye tecrübe edilen travmatik olaydan kaynaklandığının kesin olarak tespit edilmesi nedeniyle oluşmuştur. Anksiyete bozukluğunun homojen olarak dışa vurumu veya korku belirtileri, normal olarak zevk veren şeylerden zevk almama olarak bilinen anhedoni, tedirginlik olarak bilinen dysphoria belirtileri gösterme, kızgın veya agresif davranış belirtileri, kişilik çözünmesi sonucu çıkan savunma mekanizması geliştirme gibi davranış değişiklikleri yeni sınıflandırmadaki bazı kombinasyonlardır.⁵⁰

Stres yaratan durumun varlığı yaşantının şiddeti, kişinin biyolojik yapısı ve beyindeki bazı nörotransmitterler ve salgıların farklı çalışması, kişilik özellikleri travmayı tetiklemektedir.⁵¹ TSSB diğer ruhsal hastalıkları ile karıştırılabilmekte ve bu durum da yanlış teşhise neden olmaktadır. Genelde TSSB diğer ruhsal bozukluklardan, belirti yapısına uygunluk arz etmesi vasıtası ile ayrılır.⁵²

TSSB yapılan araştırmalara göre travmatik olay yaşandıktan bir süre sonra gelişmektedir. Bazı araştırmacılar TSSB'nun bir hafta ile 30 yıl arasında açığa çıkma

⁴⁹“Akut ve Travma”, http://www.psikolojirehberi.com/psikoloji_rehberi_detay.asp?id_psikoloji_rehberi=108, (Erişim tarihi: 18.03.2011)

⁵⁰National Center for PTSD, “DSM 5 Diagnostic Criteria for PTSD”, http://www.ptsd.va.gov/professional/pages/diagnostic_criteria_dsm-5.asp, (Erişim tarihi:20.05.2013)

⁵¹“Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Akut Stres Bozukluğu”, <http://pandost.com/travma-sonrasi-stres-bozuklugu-ve-akut-stres-bozuklugu/>, (Erişim tarihi:22.03.2011)

⁵²“Travma Sonrası Ve Akut Stres Bozukluğu”, <http://www.hipnoz.com/index.php/Psikiyatrik-hastaliklar/Travma-sonrasi-ve-akut-stres-bozuklugu.html>, (Erişim tarihi:22.03.2011)

özelliğinin bulunduğunu dile getirmektedirler. TSSB semptomları zaman içinde dalgalanmalar gösterebilir ve stress periyodu esnasında en yoğun olarak gözlemlenebilir.⁵³ İnsanların bir kısmının TSSB semptomlarını geliştirmedeği kavramı büyük olasılıkla hastalığın ortaya çıkmasındaki uzun zaman aralığıyla açıklanabilir. Yapılan araştırmalarda hastaların yaklaşık %30'unun tamamıyla iyileştiği, %40'ında orta seviyede semptomların devamlılık gösterdiği, %20'sinin ılımlı semptomlara sahip olduğu, %10'unun ise değişmeden olduğu gibi kaldığı veya daha kötü olduğu tespit edilmiştir.⁵⁴ Semptomların değişmeden kaldığı gruba giren kişilere yapılacak her tür destek ve özellikle psikososyal destek çalışmaları çok önemlidir. Kişilerin vermiş oldukları “stres tepkileri”nin uzun ya da kısa süreli olması kendilerine verilebilen destekle doğru orantılıdır.⁵⁵ Semptomların başlangıcı ve süresini etkileyen bazı nedenler vardır. Semptomların ani başlangıçlı olması, semptomların altı aydan daha kısa süreli olması, hastalık öncesi fonksiyonların iyi olması, kuvvetli sosyal destek sağlanması, diğer psikiyatrik tıbbi veya madde kullanımı bozukluğunun olmaması ile belirlenir.⁵⁶ Özellikle sosyal desteğin varlığı TSSB bozukluğunun gelişimini, seviyesini ve süresini etkiler. Sosyal destek sistem ağı bu aşamada çok önemlidir. Bu ağ ile desteklenmiş hastalar, TSSB' na yakalanmazlar veya hastalığın ciddi formlarını geçirmezler.⁵⁷

Toplumsal yaşamda ruhsal travmaya yol açabilecek bir çok durum mevcuttur. Bazen bu olaylar çok yaygındır. Geçmiş bölümlerde de değindiğimiz gibi her üç kişiden biri bu tür olaylarla hayatında en az bir kere karşılaştığı için bu kişiler bazı TSSB semptomları gösterebilirler. Herkesin ruhsal travmayla karşılaşma olasılığı eşit değildir. Bazı meslek grupları diğer insanların hayatları boyunca karşılaşamayacağı kadar ruhsal travmayla kısa bir sürede karşılaşabilmektedir. Askerler, polisler,

⁵³“Travma Sonrası Ve Akut Stres Bozukluğu”, <http://www.umutdolu.com/egitim-kultur/psikoloji/travma-akut-stres.asp>, (Erişim tarihi:12.04.2011)

⁵⁴A.g.m, (Erişim tarihi:12.04.2011)

⁵⁵Davranış Bilimleri Enstitüsü,“Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) Nedir?”, http://www.dbe.com.tr/trTR/Content/Psikolojik_Travma/Travma_Sonrasi_Stres_Bozuklugu_TSSB_Nedir.aspx, (Erişim tarihi: 26.06.2013)

⁵⁶Psikoterapi Enstitüsü, “Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Akut Stres Bozukluğu”, <http://www.psikoterapi.com/travma-sonrasi-stres-bozuklugu-ve-akut-stres-bozuklugu>, (Erişim tarihi: 27.06.2013)

⁵⁷A.g.m, (Erişim tarihi:12.04.2011)

itfaiye ve sağlık personeli travmatik olaylarla daha sık karşılaşır. Ruhsal travmalardan sonra bazı hastalıklar daha hızlı bir şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bunlar arasında en sık görülen iki hastalık depresyon ve TSSB'dur. TSSB korkutucu olaylardan sonra görülür ve yıllarca sürebilir.⁵⁸ TSSB görülen pek çok kişide olağan bir şekilde aynı anda başka ruhsal rahatsızlıklar da görülür. TSSB ile birlikte en sık görülen hastalıklardan biri de depresyondur. Depresyon dışında aşırı alkol veya madde kullanımı da görülebilir.⁵⁹

TSSB ihmal edilmemesi gereken bir hastalıktır. Önceden ruhsal hastalık geçirmiş kişilerde ruhsal travma sonrasında doğal olarak eski hastalıkların yeniden nüksetme riski fazladır. TSSB dışında eşlik eden ikinci bir ruhsal hastalık gelişirse bu durum daha hasta kişi için vahim bir hal alır. Bu durumda, hem kişinin yaşadığı sıkıntı ve işgücü kaybı artar, hem de daha yoğun ve daha uzun süreli tedavi gerekir. TSSB tedavi edilmediğinde uzun yıllar sürebilen ve ciddi işgücü kaybına yol açabilen hastalıktır. Tedavisinde hem ilaç hem de psikoterapi yönteminin fayda sağladığı değerlendirilmektedir.⁶⁰

TSSB yaşayan bazı kişiler içinde bulundukları sarmaldan kurtulabilmek için sıklıkla alkol ya da uyuşturucu maddelere başvururlar, bu durumda alkol ve diğer madde bağımlılıkları gelişebilir. Bu bakımdan ilaç tedavisi çok önem arzetmektedir.⁶¹ Tedavide kişiye göre değişen psikoterapi yöntemleri seçilmelidir. Marmara depreminden sonra edinilen deneyim, EMDR yani “Gz hareketleriyle duyarsızlaştırma ve yeniden işleme”, olarak adlandırılan yöntemin travmatik anılardan kurtulmayı abuklaştırmada başarılı olduğu tespit edilmiştir. TSSB başta beyin olmak üzere vücudumuzun bütün organlarını olumsuz etkiler.⁶² İnsan

⁵⁸ “Travma Sonrası Stres”, <http://www.psikiyatri.org.tr/pagepublic.aspx?menu=24>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁵⁹Sevda Serin, “Ruhsal Travma ve Sonrasında Görülen Sorunlar”, http://www.tavsiyeeidiyorum.com/makale_10013.htm, (Erişim tarihi:12.04.2012)

⁶⁰Eriřim: <http://www.psikiyatri.org.tr/pagepublic.aspx?menu=24>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁶¹Barıř nen nselsever, “Travma Tahribatı ile Nasıl Baş Edilir”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=12836379,02.11.2009>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁶²Uđur İlyas Canpolat, “Travma Tahribatı ile Nasıl Baş Edilir?”, <http://www.hurriyet.com.tr/yasasinhayat/12836379.asp>, (Erişim tarihi:12.04.2011)

bedeninin travma yaşandığı anda verdiği tepkiyi hatırlayabildiği varsayılmaktadır.

TSSB sürecinde insan yaşamında bazı olumsuz gelişmeler olabilir. TSSB semptomları sergileyen bir kişi kendini güvende hissedemez. Hele birde insan eliyle yapılmış bir travmaya maruz kalınmışsa insanlara olan güven tamamen kaybedilir ve insanlardan uzaklaşır.⁶³ Böyle bir durumda çevrenin, yakınların durumu ve yaklaşımları önemlidir. İşte tamda bu zamanda çevredekilerin destekleyici tutumu, kişinin güven duygusunun tazelenmesini sağlar. Travmatik olay sırası ve sonrasında kişinin yalnız kalmaması psikiyatrik hastalık gelişimini önlemektedir.⁶⁴

Batılı olmayan ülke insanların TSSB belirtilerini ölçmede sadece biyomedikal örneklerin ve TSSB tanı ölçütlerinin kullanılmasının yeterli olmayacağını öne süren bazı araştırmacılar bulunmaktadır. Buna göre mevcut ölçeklerin yanı sıra klinik, psikolojik, psikometrik bakış açılarını içeren, doğal afet veya travma sürecinin tarihi geçmişini, bireylerin kültürel realitelerini ve ait oldukları toplumda ki kültürel hassasiyetleri dikkate alan, çok daha kapsamlı bir çalışma yapılması gerektiği hususu savunulmuştur. Travmatik olayın kültürel atmosfer içerisinde değerlendirilmesi doğru bir tanı resminin çizilmesi için hayati öneme sahiptir. Günlük hayattaki kültürel yaşam biçimlerinin farklılıkları, gelenekler ve toplum merkezli kültürel yaklaşımlar iyileşme ve toparlanma süreci için de son derece önemlidir.⁶⁵

1.1.3.2. Polise Stres Veren Unsurlar Üzerine Yapılan Çalışmalar

İster resmi ister sivil bir teşkilat ya da ticari bir şirket olsun yapılan işe, kullanılan araç ve gereçlere, iç ve dış etkenlere, üyelerinin kişisel tercih ve tecrübelerine,

⁶³Ünsalserver, a.g.m, s.1.

⁶⁴N.Türksoy, “Travma”, http://www.psikiyatripsikoterapi.com/travma_3.asp, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁶⁵Boris Drozdek, John P.Wilson, Silvana Turkovic “Assesment of PTSD in Non-Western Cultures: The Need for New Contextual and Complex Perspectives”, The Oxford Hanbook Of Traumatic Stress Disoorders, Feb 2012), <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780195399066.001.0001/oxfordhb-9780195399066-e-20>, (E.T:13.06.2013)

teşkilat içi hiiziplere, ayrışmalara, teşkilatın çalışma ortamı havasına göre bazı stres vericiler ortaya çıkmaktadır. Stres vericiler ortak olan nedenlere bağılı stres kaynaklardan olabileceğı gibi, yalnızca o teşkilata özel ya da iş koluna özgü stres vericiler de söz konusu olabilmektedir.⁶⁶

Bazı çalışmalar yapısal stres kaynaklarının gözle görülür bir biçimde bireyin yaşadığı genel çevrenin oluşturduğu stres kaynaklarından daha fazla stres yarattığını ortaya koymuştur. Bir çalışmada yapısal stres vericilerin, aktif çalışmadan kaynaklanan stres vericilerden 6.3 kat daha fazla stres yarattığını ortaya koymuştur.⁶⁷ İnsana stres tepkisi yaşıatan durumları (a) fiziksel çevreden kaynaklanan, (b) iş ve meşguliyet konusundan kaynaklanan ve (c) psiko-sosyal özelliklerden kaynaklananlar olmak üzere üç gruba ayırmak mümkündür.⁶⁸

İş ve meşguliyet konusundan kaynaklanan stres genellikle çalışma koşulları ve üstlerden kaynaklanan anlaşmazlıklarla ilintilidir. Sosyal ilişkilerden kaynaklanan stres ise halkla olan ilişkiler ve hukuki sistemle ilişkilidir. Polislerin toplumun genelinden farklı bir ruhsal dayanıklılık yetileri yoktur. Bir başka deyişle polislerin de zorlayıcı ve endişe verici bir olaya verdikleri tepki toplumdaki diğer fertlerden farklı değildir.⁶⁹ Türk polislerinin psikiyatrik hastalıkları ve onların stres kaynaklarına ilişkin yapılan bir araştırma Türk polislerinin psikiyatrik hastalıklarına yol açan stres kaynaklarını 6 ana başlık altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmalar; mesleğin doğası, çalışma şartları, gerek iş ve gerekse sosyal çevreden destek alamama, kişisel özellikler, ekonomik ve maddi nedenler ve aile yaşantısından kaynaklananlar, şeklinde zikredilebilir.⁷⁰

⁶⁶Şule Aydın, “Örgütsel Stres Yönetimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı:3, 2004, s.54.

⁶⁷Lynnn J.Piper, *Perception of Self Occupational Role and Occupational Events*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University Of North Texas, Texas, 2003, s. 9.

⁶⁸Acar Baltaş ve Zuhall Baltaş, “Stresin Çeşitleri ve Strese Yatkın Olanlar”, <http://www.aymavisi.org/psikoloji/Stresin%20Cesitleri%20Ve%20Strese%20Yatkin%20Olanlar.html>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁶⁹A.g.e, s. 8.

⁷⁰Arif Verimli, “Polislerin Stres Nedenleri”, <http://www.hurriyet.com.tr/saglik/6658833.asp>, (Erişim tarihi: 26.03.2013)

Yapısal problemler arasında polisin günlük idari görevlerinden kaynaklanan idarecilerin sert ve baskıcı tutumu, paylaşmaya açık olmayan görüş ve önerilere kapalı tutum, üstlerle münasebette zorluk, yönetim eksikliği, sosyal destek yoksunluğu, çalışma saatlerinin düzensizliği, yükselme olanaklarının sınırlı oluşu sayılabilir.⁷¹ İş ve stres arasındaki ilişkiler, araştırmacıları iş stresi ve meslek stresi ile ilgili araştırmalara sevk etmiştir. Yönetici, polis, asker, hemşire, itfaiye personeli gibi bazı meslek gruplarının stres düzeyi en yüksek meslekler olduğu ileri sürülmektedir.⁷² 1996 yılında Mitchell ve Joseph'in Britanya polisinin ruh sağlığı konusunda yaptığı bir araştırmada çalışan personelin % 40'ının psikolojik problem riski taşıdığını ortaya koymuştur. Travmatik olayların etkisinde kalmış personelin kendine güveninin en az olduğu ve çevresindeki insanlara güvenmedikleri söylenebilir.⁷³ Bir diğer araştırma da ise, ABD polisinde iş stresinin aile içi şiddeti tetikleyen bir unsur olduğu tespit edilmiş ve iki kavram arasında kayda değer bir ilişkinin olduğu görülmüştür.⁷⁴ Yukarıda saydığımız meslek gruplarında da meslek kaynaklı stresin aile ortamına taşınmasının mümkün olduğu varsayılabilir.

İş memnuniyeti kişinin huzur ve mutluluğu ile işinden tatmin olmasıdır. Spesifik memnuniyet iş alanlarıyla ilgili maaş, güvenlik, sosyal imkânlar, idarenin bakış açısıdır. Etkin iş motivasyonu personelin kendi motivasyonuna doğrudan bağlıdır.⁷⁵ Performans ve iş memnuniyeti arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada performansın yapılan işten memnun olunmasıyla doğru orantılı olduğunu ortaya koymuştur.⁷⁶

Türk Emniyet Teşkilatının memur va amir ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli mesleki eğitim kurumları açılmıştır. Bu kurumlara başvuranlarda sağlık ve eğitim

⁷¹A.g.m, s. 9

⁷²Serpil Aytaç, *İş Stresi Yönetimi El Kitabı*, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.Fakültesi, <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs.turkis.org.tr.ce/docs/file/ec109.pdf>, (Erişim tarihi: 13.04.2011)

⁷³Lynnn J.Piper, s.10.

⁷⁴Murat Sever ve Hüseyin Cinoğlu, "Amerikan Polisinde İş Stresinden Kaynaklanan Aile İçi Şiddet Olaylarının Sosyolojik ve İstatistiksel Analizi", *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt12, Sayı 1, s.142.

⁷⁵Lynnn J.Piper, s.19.

⁷⁶William A.Crisp, *Post Combat Military Job-Satisfaction Among Vietnam War Helicopter Aviators*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Texas, University of North Texas, 2005, s.2.

alanlarında bazı şartları karşılıyor olmamaları gerekmektedir. Böylelikle mesleğe kabul edilmeden önce birçok psikolojik ve fiziki testten uygulanıp yeterli görülen kişiler mesleğe başladıktan sonra mutsuz, saldırgan ve hayattan bıkmış bir ruhsal durum sergilemektedirler. Polislerin normal insanlardan 3 kat daha fazla intihara meyilli oldukları da yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur.⁷⁷ Bu durum üzerinde durulması gereken ciddi bir konudur.

1.1.3.3 Travma Sonrası Stres Üzerine Yapılan Çalışmalar

İlk olarak 1871 yılında Jacop Mendes DA Costa, Amerikan Tıp Bilimleri Dergisinde kalbin fonksiyonel bozukluğunun değişik bir formunu gösteren hastalardan söz ederek ve bu hastalığa “Irritable Heart” adını vermiştir. Ona göre kalp aşırı çalışmaktan ve sık uyarılmaktan hassas bir duruma giriyor ve bozulmuş sinir innerversiyonu bu durumun sürmesine neden oluyordu.⁷⁸

1900’lü yılların başında ruhsal hastalıklara bakış açısı ile bu ruhsal bozukluk ilk kez Amerikan iç savaşı sırasında “travmatik nevroz” olarak tanımlanmıştır.⁷⁹ Travmatik Nevrozun en önemli adayları arasında savaşa ya da çatışmalara katılan askerler yer almaktadır. 1914 yılına gelindiğinde ise Türk-Bulgar savaşı sırasında askerlerde “travmatik nevroz” semptomları görülmüştür. Savaşa katılan askerlerin önemli bir bölümünün “travmatik nevroz” adı verilen ruhsal hastalığa yakalandığı tespit edilmiştir. Bu hastalığın en önemli semptomu travmatik olayın kişinin zihninde sürekli olarak yeniden yaşanmasıdır.⁸⁰

1. Dünya savaşında bu hastalık tablosu “Shell Shock” olarak adlandırılmış ve mühimmatların infilakı sonucunda doğrudan oluşan fiziksel yaralanmalar nedeniyle veya monoksit zehirlenmesi nedeni ile meydana geldiğine inanılmıştır. Birçok hasta

⁷⁷<http://www.aktifhaber.com/1224-sistemi-polisin-omrunu-kisaltiyor-612424h.htm>, (Erişim tarihi: 12.03.2013)

⁷⁸Raşit Tükel, “Panik Bozukluğu”, *İstanbul, Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2002, Ek 3, s.5-13.

⁷⁹Rıza Gökler, “Modern çağın hastalığı; Stres ve Etkileri”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, <http://kutaksam.karabuk.edu.tr/index.php/ilk/article/view/28>, (Erişim tarihi: 12.04.2013)

⁸⁰Levent Mete, “Travmatik Nevroz”, <http://www.makaleler.com/bilim-makaleleri/travmatik-nevroz.htm>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

savaş bölgesinden kaçmak istediği için öldürülürken, eve dönmeyi başaranlardan bir kısmı iyileşirken bir kısmı da ömür boyu hastalığın pençesinde kıvrılmıştır.⁸¹

2. Dünya savaşının etkileri hem maddi hem de manevi olarak son derece yıkıcı olmuştur. Savaşan askerler, toplama kampları mağdurları ve Japonya'ya atılan atom bombaları insanların kitleler halinde travma geçirmesine ve TSSB'ye benzer belirtiler göstermesine neden olmuştur. 1950'li yılların sonlarına doğru psikologlar Hiroşima ve Nagazaki bombalanmasından sağ kurtulanlarda artan oranlarda genel tükenmişlik, hafıza kaybı, konsantrasyon bozukluğu gibi sinirsel rahatsızlıklar not etmişlerdir. Daha sonraki araştırmalar da tekrar yaşama, üzüntü ve kaygı hissetme, tepkisizlik, hareketsizlik, kendini suçlu hissetme, ümitsizlik gibi hastalık tablosu nedeniyle neredeyse mağdurların yaşamlarının mekanik bir hal aldığı rapor edilmiştir.⁸² 1941 yılında Boston'da "The Coconut Grove" adlı bir gece kulübünde, yaklaşık 500 kişinin bulunduğu sırada meydana gelen bir yangından sağ kalanlar üzerine yapılan araştırmada aşırı sinirsellik, tükenmişlik, tekrarlayan ve sıkıntı veren bir biçimde yaşanan olayı rüyada görme, bir geleceği kalmadığı düşüncesi ve benzeri birtakım belirtiler tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yakınlarını kaybetmiş olmanın vermiş olduğu aşırı tepkisellik hem kaybedilen şahsa karşı hem de çevresinde ona yardım etmeye çalışanlara karşı geliştiği görülmüştür. Hastalık etkileri gecikmiş olarak da ortaya çıkabilmektedir.⁸³

Swang ve Marchan'ın yaptıkları bir çalışmada Normandiya çıkarması sırasında 60 günlük kesintisiz yoğun savaş sonunda sağ kalan askerlerin %98'i psikiyatrik kayıp olarak not edilmiştir. Geri kalan %2 ise saldırgan kişilik bozukluğu tanısıyla kayda girmiştir.⁸⁴ Vietnam savaşında sağ kalanlarla bağlantılı psikiyatrik hastalıklar bugün artık tanımını bulmuş olan TSSB kavramıyla açıklanmaktadır.

⁸¹Michael Duffy, "Shell Shock", <http://www.firstworldwar.com/atoz/shellshock.htm>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁸²Lindsey Anhalt, "The Atomic Bomb--A Study of Aftermath", <http://artsci.wustl.edu/~copeland/atomicbomb.html>, (Erişim tarihi:19.04.2011)

⁸³"Patterns Of Grieving", http://www.oralcancerfoundation.org/emotional/patterns_of_grieving.htm, (Erişim tarihi:12.04.2011)

⁸⁴Dave Grossman ve Bruce K.Siddle, "Psychological Effects of Combat", http://www.killology.com/print/print_psychological.htm, (Erişim tarihi:12.04.2011)

Yeni yapılan bir çalışma da Vietnam’da görev almış yaklaşık üç milyon askerin nerdeyse %19’unun TSSB’ye sahip olduğunu belirlenmiştir.⁸⁵ Bu rakamlar kadar iyimser olmayan 1990 yılında ABD’de ulusal temelde yapılan diğer bir çalışmada nerdeyse Vietnam Gazilerinin üçte biri yani %30,9 TSSB mağduru olmuşken, bunlardan %15’in de ise hastalığının kalıcı hale geldiği tespit edilmiştir.⁸⁶ Ocak 1978 yılında APA komitesine başkanlık eden Robert Spitzer, komite üyelerinden Talbott, Lifton, ve Chaim Shatan daha sonra ismi TSSB olarak anılacak rahatsızlığı Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Third Edition (DSM-III) kitabına dâhil etme çabalarına destek vermişlerdir. Komite bunun yanı sıra toplama kamplarında soykırıma uğratılmışların ve savaş gazilerinin yaşadığı ruhsal bozukluklulukları da TSSB içine ekleyerek literatüre dahil etmişlerdir.⁸⁷

İnsanların, travmatik olayların sebep olduğu ruhsal hastalıklar neticesindeki davranış değişiklikleri uzun yıllar boyunca anlaşılamamıştır. Dünya genelinde savaş sendromunun oluşturduğu hazin durum yani TSSB ilk olarak Amerikan iç savaşında “asker kalbi” tanımlamasıyla tartışılmaya başlandı. Savaştan dönen askerlerin gösterdiği farklı davranış bozukluklarının sebebi net olarak ortaya konulamamıştır.⁸⁸

İlk zamanlarda “Savaş sendromu” kişilerin ruhsal zayıflığıyla açıklanmaktaydı. İnsanlıkla beraber var olan bu rahatsızlık ancak 1980’lerde resmi olarak TSSB adını alabilmiştir. Doğru tanımla zamanında tedaviye başlanılmış olması TSSB belirtilerini kalıcı olarak ortadan kaldıracılabilmektedir.⁸⁹

⁸⁵William J. Cromie, PTSD “Mental Casualties Of Vietnam War Persist” Harvard News Office, <http://www.news.harvard.edu/gazette/2006/08.24/99-ptsd.html>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁸⁶ Bruce Dohrenwend, “Trying to get it right”, <http://www.news.harvard.edu/gazette/2006/08.24/99-ptsd.html>, (Erişim tarihi: 13.03.2013)

⁸⁷Kate Mulligan, “Professional News For PTSD Care, It’s a Long Way From Vietnam to Iraq” <http://pn.psychiatryonline.org/content/39/9/1.1.full>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁸⁸Roxanne Dryden, “Posttraumatic Stress Disorder”, http://www.medicinenet.com/posttraumatic_stress_disorder/article.htm, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

⁸⁹James Giddens, *Critical Incident Stress Debriefing/Psychological Debriefing: A Critical Review Of The Literature*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Alliant International University, San Diego, 2008, s.336.

1994 yılında Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nın 4. Versiyonu (DSM-IV) kapsamlı olarak TSSB tanı ölçütlerine yer vermiştir. 2000 yılında kitap Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından (DSM-IV TR) adı altında revize edilerek yayınlanmıştır.

TSSB' nun daha önceden bulaşıcı olmadığı konusunda yaygın bir inanış mevcutken son zamanlarda yapılan çalışmalar bunun aksini ortaya koymuştur. İkincil Travmatik Stres Bozukluğu olarak dökümanlaştırılan bu çalışmalar TSSB mağduru Vietnam gazilerinin eşleri üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmaları İsrailli gazilerin eşleri ve Hollandalı gazilerin eşleri üzerindeki çalışmalar takip etmiştir. Bosna savaşı sonucunda TSSB tanısı konulan Hırvat Gazilerin eşlerinin % 30'unda ikincil TSSB tespit edilmiştir.⁹⁰ A.B.D.' nin Newyork şehrinde bulunan Hofstra Üniversitesi öğretim üyelerinden Robert Motta⁹¹ ikincil travma üzerinde bir dizi araştırma yaptıktan sonra, "TSSB bulaşıcı bir hastalıktır; TSSB mağduruyla yakın temasta bulunan her birey bundan etkilenir. Bu etkilenme çeşitli düzeylerde ve zaman aralıklarında olur. Çocuklarda buna dâhildir.", demektedir.⁹² TSSB savaştan dönen gaziler arasında kontrolden çıkarak ailelerine de yayılmaya başlamıştır.

TSSB mağduru kişilerin yaşadıklarını, ayrıca çevresindekileri de içine alan psikolojik sarmalın boyutlarını göz önüne sermek ve farkındalık yaratmak için uzun soluklu araştırmalar neticesi TSSB hastalık olarak tanımlanmıştır. A.B.D' de TSSB zamanın hastalığı olarak adlandırılmasına ve binlerce araştırmacının üzerinde çalışmasına, tedavi yöntemleri geliştirilmesine rağmen hala bilinmezliğini korumaktadır.⁹³ TSSB'nin sadece basit bir ruhsal bozukluk olmadığı artık iyice

⁹⁰Mac McClelland, "Is PTSD Contagious?", <http://www.motherjones.com/politics/2013/01/ptsd-epidemic-military-vets-families>, (E.T. 1.17.2013)

⁹¹Robert Motta, Hofstra University, The Child and Family Insitute", http://www.hofstra.edu/community/slzctr/slzctr_childfamilytrauma.html, (E.T. 1.17.2013)

⁹²A.g.m, (E.T. 1.17.2013)

⁹³David J.Morris, "The evil Hours: A "Biography" of PTSD", <http://www.kickstarter.com/projects/1833507353/the-evil-hours-a-biography-of-ptsd>, (E.T.12.06.2013)

anlaşılmaya başlanmıştır. Modern savaşların kayıplar hanesinde yerini almıştır.⁹⁴

Son olarak A.B.D’ nin San Fransisko kentinde Amerikan Psikiyatri Birliği’ nin 2013 yılı mayıs ayı içerisinde düzenlenen yıllık toplantısında Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı’nın 5. Versiyonu, (DSM-V) yürürlüğe konulmuştur. DSM-V davranışsal belirtilere daha çok önem vererek, TSSB’na eşlik eden birbirinden bağımsız dört ayrı tanı belirti grubu oluşturmuştur. Bu gruplar yeniden yaşama, kaçınma, olumsuz düşünce ve ruh hali ve artmış uyarılmışlık olarak belirlenmiştir.⁹⁵

1.2. KRİTİK MESLEKLERDE TRAVMA SONRASI STRESİN GELİŞİMİ

Kritik meslekler mensuplarının toplumun geneline nazaran sıkça travmatik olayların etkisi altında kaldığı mesleklerdir. Bu tür meslekler de çalışmak normal bir insanın hayatı boyunca görebileceği travmatik olayların kısa sürede tecrübe edilmesine yol açar. Polis olarak görev almak kendi kişisel duygu ve düşüncelerini bir kenara bırakarak kamunun mal ve can güvenliği temin etmeyi gerektirir. Görevi ifa ederken de fiziksel, duygusal ya da psikolojik olarak etkilenmeyecekleri varsayılır.⁹⁶

Kaçan aracın takibi, ateşli silah kullanımı, ölümlü veya yaralamalı trafik kazalarının yanın da intihar veya ölümle neticelenmiş olaylara müdahale sırasında tanık olunan ölüm manzaraları, aile içi şiddet gibi olaylar müdahale eden personel tarafından bir tehdit olarak algılandığında TSSB’nin gelişmesine bir nedendir. Eğer personel müdahale sırasında veya olayı tekrar gözden geçirirken korku, endişe veya çaresizlik hissediyorsa TSSB gelişebilir. Reaksiyonlarına dış etkenleri sebep olarak görmeyenler bu durumu kendi kişisel zayıflıklarına bağlarlar. DSM-IV-TR’ ye göre TSSB belirtileri bireyin bir travmatik olayla karşılaşması sonucu gelişir. Bu karşılaşma doğrudan da olabileceği gibi travmatik olayın bir başkası üzerinden

⁹⁴Nevin Remington, “A potensial therapy for PTSD?”, <http://nation.time.com/2013/02/13/a-potential-rx-for-ptsd/>, (E.T:13.02. 2013)

⁹⁵“DSM-5 Implementaion and Support”, <http://www.dsm5.org/Pages/Default.aspx>, (E.T:13.02. 2013)

⁹⁶ A.ge, s.4.

tecrübe edilmesiyle de gelişebilir.

Polisler görevlerini ifa ederken yaptıkları işin potansiyel bir stres veya travma faktörü olduğunu düşünmezler. Gerek Emniyet Teşkilatı gerekse hizmet verilen halk da bu ayrımı yapmaz. Bu eksik bakış açısı nedeniyle polisler kendileri, teşkilatları ve içinde yaşadıkları toplum tarafından bir destek görmezler.⁹⁷

Polisler görevlerini ifa ederken yaptıkları iş potansiyel bir stres kaynağıdır. Uygulamadan kaynaklanan ve görevin ifasıyla doğrudan bağlantılı gelişen stres kaynakları arasında; devriye görevi, ceza yazma, trafik kazalarına müdahale, kavga ve her türlü polisin müdahalesini gerektiren konular yer almaktadır.

TSSB doğal felaketlerin yanı sıra fiziksel şiddet sonrası en sık görülen psikolojik bozukluklardan birisi olmakla birlikte bu travmatik olaylar birşekilde polisin görev alanına girmektedir.⁹⁸ Bunun yanı sıra özellikle ülkemizde şiddet içeren terör saldırıları sıklıkla yaşanmaktadır. Terörist saldırılara doğrudan tanık olmuş kişilerde TSSB görülme oranınının hatırı sayılır derece de yüksek olduğu tespit edilmiştir.⁹⁹ Travmatik olayların ardından yardım çalışmalarında yer almanın, çalışanlar üzerinde olumsuz psikolojik etkilere yol açabildiğini gösteren bulgular da vardır.¹⁰⁰

Ülkemizde “Terör Mağduru Polislerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Değerlendirilmesi” kapsamında 107 polisin katılımıyla 2008-2010 yıllarında terör olaylarının yaşandığı Türkiye’nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde terörle mücadelede sorumlu olan Emniyet Teşkilatı birimlerinde çalışanlar üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaya, 2008-2010 yılları arası terör ve terör bağlantılı

⁹⁷ Lynnn J.Piper, s.10.

⁹⁸ Gülçin ŞENYUVA, “Fiziksel Şiddet Olgularında Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Değerlendirilmesi” , *Adli Tıp Dergisi*, http://scholar.google.com.tr/scholar?q=related:qzzkeKqkh-cJ:scholar.google.com/&hl=tr&as_sdt=0,5, (E.T:13.02. 2013)

⁹⁹ Altan EŞSİZOĞLU, “Bir Terörist Saldırı Sonrasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişimini Etkileyen Risk Faktörleri” , *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 20, 2009, s.118-126.

¹⁰⁰ Banu Yılmaz, *Arama Kurtarma Çalışanlarında Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Büyüme İle İlişkili Değişkenler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı 2006, s.152.

olayları bizzat yaşamış; hayatı ve vücut bütünlüğü tehlikeye girmiş aynı şekilde arkadaşlarının benzer durumlarına şahit olmuş polisler ile terör mağduru olmamış polisler dâhil edilmiştir. Sonuç olarak terör mağduru olan polislerin %16,9'unun yüksek TSSB ölçeği skorları aldıkları tespit edilmiştir.¹⁰¹ Gaziler dergisinde yer alan bir yazıda Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Başkanlığı'nda yapılan “Çatışmaya Bağlı Travma Sonrası Stres Bozukluğu” konulu tez araştırmasında, ülkemizde terör saldırılarının yoğun olarak yaşandığı bölgelerden gelerek ruh sağlığı ve hastalıkları bölümüne müracaat eden hastaların yüzde 10.7'sinde TSSB belirlenmiştir.¹⁰²

Farklı meslek grupları üzerinde yapılan araştırmalar da benzer sonuçlar göstermiştir. Demir çelik, petrol ve madencilik sektörleri ölümcül iş kazalarının yaşandığı en tehlikeli endüstriyel iş grupları arasında yer almaktadır. A.B.D'de arkadaşlarının iş kazası sonucu ölümüne şahit olmuş United Steelworkers adlı özel bir şirketin 89 işçisi üzerinde yapılan bir araştırmada işçilerin % 25,8'inde TSSB tespit edilmişken, % 21,3'ünde ise ölçü değerlerinin hemen altında TSSB belirtilerine rastlanmıştır.¹⁰³

2004 yılında İngiltere'de “*New England Journal of Medicine*” adlı yayın organınca yapılan bir araştırma da Irak'tan dönen askerlerin %18'inde TSSB tespit edilmiştir. Savaş sonrası tahribatın ölçütü sadece TSSB mağdurların sayısı değildir. Savaştan dönen askerlerin arasında korkutucu bir şekilde yükselen intihar vakalarıdır. Amerikalı savaş gazileri arasında intihara teşebbüs son beş yılda % 20 artarak toplamda % 22'ye ulaşmıştır.¹⁰⁴ Ülkemizde yıllardır süren terörle mücadele sürecinde iç güvenlik harekâtında yaralanan gazilerimiz ve şehit ailelerini kapsayan bir çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

¹⁰¹Erdoğan Gültekin ve diğerleri, “Terör Mağduru Polislerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2011, s.2.

¹⁰²“Travma Sonrası Stres Bozukluğu”, <http://www.gazilerdergisi.com/site/word%20dosyaları/ptsd1.html>, (Erişim tarihi:12.04.2011)

¹⁰³Rich A.Blake, “Probable PTSD and Impairment in Witnesses of Work-Related Fatalities”, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15325024.2013.775889#.UbrISCZrNdg>, (E.T:20.02.2013)

¹⁰⁴Philip Smith, “Psychedelic Science Conference Examines MDMA Treatment for PTSD” http://stopthedrugwar.org/chronicle/2013/apr/21/psychedelic_science_conference_e, (E.T:21.04.2013)

1.3. TRAVMA SONRASI STRES BOZUKLUĞU VE POLİSLER

Polislerin günlük görevleri arasında çeşitli yaralamalı ve ölümlü trafik kazaları, araç takibi, ateşli silahların kullanıldığı olaylar, ani gelişen doğal felaketlere müdahale, aile içi şiddet vakaları, çocuk istismarıyla ilgili olaylar gibi duygusal yükü fazla birçok adli olayın yanı sıra olağan bir devriye görevi veya trafik uygulaması bulunmaktadır. Doğası itibariyle polislik mesleğinde ağır stres altında çalışılmaktadır. Meslek kaynaklı bu stres birtakım sosyal ve fiziksel sorunlara sebep olmaktadır. Bunlar arasında; boşanma, alkol kullanımı, kalp rahatsızlığı, ülser çeşitleri ve hatta intihar da yer alır.¹⁰⁵ Bazı çalışmalar ateşli silahların kullanıldığı olaylara müdahale eden bir çok polisin travma sonrası stres belirtisi gösterdiğini saptamıştır.¹⁰⁶

Travma sonrası stres üç şekilde ortaya çıkabilir. İlk olarak; rahatsızlık ruhsal ve fiziksel bir ilişki sonucu gelişebilir. Toplumsal olayda yapılan bir tartışma sırasında kalp krizi geçirme örnek olarak verilebilir. İkinci olarak fiziksel bir travma psikolojik rahatsızlığa yol açabilir. Görev ifa ederken geçirmiş olduğu kaza nedeniyle kalıcı sakatlık sahibi olmak buna örnek gösterilebilir. Üçüncü olarak ise psikolojik olarak zorlayıcı bir olayın başka bir psikolojik soruna yol açmasını örnek verebiliriz. Bu şekilde ortaya çıkan rahatsızlıklar genelde TSSB'ye yol açar.¹⁰⁷

Psikolojik travmanın gelişimi incelendiğinde örnek olarak bir polisin silahla vurulmasından sonra duygusal bir şok yaşanır. Bu tepki savaş sırasında askerlerin tecrübe ettikleriyle büyük benzerlik teşkil etmektedir. Bu süreçte More ve Unsinger'e göre bireyin geçirdiği üç aşama bulunmaktadır. Yazarlara göre ilk aşamada şok ve şaşkınlık yaşanır. Olup biteni reddetme yönünde bir istek oluşur. İnanişe göre bu şaşkınlık sürecinde yaşanan korku ya da kaygı kısmen travmaya yol açar. İkinci aşamada ise olanları inkâr süreci gelişir ve pişmanlık duygusunun etkisi altında

¹⁰⁵Jimmie Williams, *Factors Related To Posttraumatik Stres Disorder*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Oklahoma: Oklahoma State University, 1992, s.1.

¹⁰⁶Giddens, a.g.e., s.336.

¹⁰⁷Ziya Ünlütürk, "Travma Sonrası Stres Bozukluğu nedir?", http://www.tavsiyedyorum.com/makale_5020.htm, (Erişim Tarihi: 12.04.2011)

olayın tekrar tekrar gözden geçirilmesi ve kişisel muhasebe yapılmasının ardından kaçınma durumu oluşur.

Üçüncü aşamada depresyon belirtileri görülür. Duygusal olarak bir çöküntü yaşanır. Meslek arkadaşları olayı kısa süre unutup normale dönerler ancak olayı tecrübe eden kişi için durum böyle değildir. Bu ruh hali kişide sinirlilik ve suçluluk duygusuna yol açar. Çoğu zaman bu ruh halini yaşayan personel psikolojik destekten yoksundur.¹⁰⁸

Psikolojik destekten yoksun olan personelin bir kısmı çalışabilecekken kendi istekleriyle erken emekli olurken bir kısmı da zorunlu olarak emekliye sevk edilmektedir.¹⁰⁹ Ülkemizde güvenlik kuvvetlerinin henüz sendikalaşma hakkının bulunmaması ve TSSB'nin meslekten kaynaklanan bir hastalığa bağlı maddi tazminat gerektiren bir durum olarak görülmemesine neden olmaktadır.

Kuzey İrlanda'da bir hakim 2007 yılında emsal teşkil edecek şekilde TSSB mağduru olmuş bir polise tazminata hükmetmiştir. Böylelikle emekli olmuş veya halen çalışmakta olan yaklaşık 5000 polise tazminat hakkı doğmuştur.¹¹⁰ TSSB mağduru olma riskinin yıllar geçtikçe azalacağı öngörülmüşse de ABD'de 1999 ve 2004 arasında Vietnam gazilerinden TSSB tanısı konulanların sayısı nerdeyse iki kat artmıştır. Bunun sonucunda mağdurlara 4 milyar Dolar'lık bir maddi tazminat ödenmiştir.¹¹¹

Siviller ve polislerde travma sonrası strese yol açan nedenler büyük çoğunlukla benzerlik gösterir. Buna rağmen polislerin doğrudan silahların hedefi haline gelmesi, suç nedeniyle kaçan araçları kovalamaları, ölümlü trafik kazalarına şahit olmaları, ölüm ve yaralanma tehdidi altında yaşamaları daha fazla TSSB

¹⁰⁸Jimmie Williams a.g.e, s.4.

¹⁰⁹Ben Gren, "Post-Traumatic Stress Disorder In Uk Police Officers", <http://www.greenmedicolegal.com/PTSDPOLICE.pdf>, (Erişim Tarihi: 21.02.2011)

¹¹⁰BBC News, "Police Seek Troubles Compensation", <http://test.dartcenter.org/blog/ni-police-to-receive-ptsd-compensation>, (Erişim Tarihi: 21.02.2011)

¹¹¹David Dobbs, "The PTSD Trap", <http://www.wired.com/wiredscience/2012/03/the-ptsd-trap/>, (Erişim Tarihi:21.03.2013)

belirtisi göstermelerine nedendir.

Yeni Zelanda, Massey Üniversitesinde yapılan bir çalışma sonucunda duygularını iş ortamında ifade edebilmeleri ve başkalarının da ifade etmesine imkân tanınması sayesinde artan travmatik olaylara rağmen TSSB belirtilerinde azalma tespit edilmiştir. Ayrıca polislerin duygularını mesleksel nedenlerle gizledikleri ve ifade etmedikleri ve sadece kendilerinin bu duyguları yaşadıklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Bu sonuç polislerin duygularını iş ortamında ifade etme imkânının sağlanmasının travmanın etkilerinin azaltmasında etkili olacağının önemini göstermektedir.¹¹²

1.3.1. Travma ve Polis

Polislerin görevlerinin ne denli stresli ve tehlikeli olduğu konusunda kimsenin şüphesi yoktur. Polisler görevlerini ifa ederken düzenli bir şekilde travmatik olayları yaşar veya şahit olurlar. Bu travmatik olayların belli başlı olanlarının arasında insan eliyle yapılan çocukların cinsel ve psikolojik olarak istismarları, intihar olayları, öldürme ve yaralanma olayları, cinayet mahallinde olay yeri çalışmaları bitene kadar bekleme, kendi meslektaşlarının ölümü ve yaralanmalarına şahit olma yer almaktadır. İnsan iradesi dışında gerçekleşenler arasında sel ve deprem gibi doğal afetler sayılabilir.

Travmatik olaylarla iç içe yaşamak doğal olarak bazı psikolojik sorunlara neden olabilir. Bu açıdan polislerin travmatik olaylar nedeniyle yüksek risk altında oldukları unutulmamalıdır. Koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri kapsamında bu gerçek dikkate alınmalıdır. Bu öngörü ışığında TSSB ile polis kimliği, polis alt kültürü, polislerin sosyal hayattaki statü ve rolleri gibi kavramları incelemekte yarar görülmüştür. Sonraki bu bölümlerde bu kavramlara yer verilecektir.

¹¹²Christine Stephens ve Nigel Long, “The Impact Of Trauma And Social Support On Posttraumatic Stress Disorder: A Study Of New Zealand Police Officers”, *The Journal of Criminal Justice*, Massey University, Palmerston North, New Zealand, 1997.Sayı 25, s.305.

Travmatik olayları sıklıkla tecrübe eden polislerin ruhsal hastalıkların çeşitli formlarını geliştirdikleri ve sonrasında intihara sürüklendikleri bilinmektedir. Depresyon, umutsuzluk, tükenmişlik ve çaresizlik gibi ruhsal durumların bireylerin TSSB belirtilerini artırmasının intihar davranışına etkisini araştırmak üzere TSSB belirtileri gösteren 73 katılımcı üzerinde yapılan bir çalışmada tükenmişlik ve çaresizlik hislerinin intihar davranışı sergilemede anahtar rol oynadığı tespit edilmiştir.¹¹³

Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde bulunan İnsan Hakları Komisyonu güvenlik görevlilerinin intihar girişimlerini araştıran bir rapor yayınlamıştır. Buna göre, son 10 yılda iç güvenlik olaylarında 818 şehit verilirken, aynı dönemde kışlada 934 er ve erbaş intihar etmiştir. Sağlıklı bir veri tabanı olmamasına rağmen, takriben 250 bin personelin hizmet verdiği Emniyet Teşkilatı'nda son 12 yılda 600'den fazla polisin intihar ettiği, bunun en az üçte biri kadarının da intihara teşebbüs ettiği belirlenmiştir.¹¹⁴

Bu veriler tartışılmadan daha önce 2010 yılı içerisinde harekete geçen Türk Emniyet Genel Müdürlüğü, 81 İl Emniyet Müdürlüğü'ne "Psikolojik destek hizmetleri" konusunda genelge göndermiştir.¹¹⁵ Bu genelgeyle; Ruh sağlığı bozularak kendisine ya da çevresine zarar verme riski gözlemlenen polislerin beylik ve görev silahlarının ellerinden alınması, çeşitli rütbelerdeki polislere psikolojik destek verilmesi istenmiştir. Personelin sorunlarını dinlemek için Emniyet Müdürleri'nden "Görüş Günü" yapmaları, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Büro Amirliklerinde görevli uzmanların, personelin ihtiyaç duyduğu öfke kontrolü, kendini tanıma, kendine güven duyma, aile içi ilişkiler, tükenmişlik vb. konularda tüm birim müdürleri ve amirlerine sorumlu oldukları personele özellikle "intihar" konusunda psikolojik yardım sağlanması talimatı verilmiştir.

¹¹³ Maria Panagioti, "A Model Of Suicidal Behavior İn Posttraumatic Stress Disorder (Ptd): The Mediating Role Of Defeat And Entrapment", <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165178113000905>, (Erişim Tarihi: 26.03.2013)

¹¹⁴ "Asker ve polis intiharları meclis gündeminde", <http://www.yakinplan.com/asker-ve-polis-intiharlari-meclis-gundeminde-haber-3149.html>, (Erişim Tarihi: 16.06.2013)

¹¹⁵ Kamil ELİBOL, "Polise kriz önlemi", <http://yasam.bugun.com.tr/polise-kriz-onlemi-haberi/108445>, (Erişim Tarihi: 16.06.2013)

1.3.2.Travma ve Polis Kimliğinin Etkileşimi

TSSB'nin polisleri ne denli etkilediğini daha iyi anlayabilmek adına normal hayat akışının kendilerine yüklediği roller ve bu roller arası geçişleri kavrayabilmek için de polis kimliğinin ne anlama geldiğini saptamak gereklidir. Her meslek grubunda olduğu gibi polislerin de kendilerine özgü ortak bir kimliği vardır. Esas olarak kimlikte dışa karşı yansıtılan belli bir cephe, bir tür tutum söz konusudur.¹¹⁶ Kimlik, daha ziyade kişinin topluma dönük olan sosyal bir yanı ve yönüdür. Kimlik, bir tür planlanmış davranış veya yüklenilmiş rol olduğundan değişkenlik arzedebilir. Herhangi bir sosyal durumda alternatif kimliklerden bir diğeri tercih edilebilir, bir başka kimlik sergilenebilir.¹¹⁷

Çoğu yazarın kimlikle kişiliği aynı manada kullanmasına karşın kimlik ve kişilik tanımları birbirinden farklı kavramlardır. Kişilik bireyin iç ve dış çevresi ile kurduğu, diğer bireylerden farklı, değişmeyen ve standartlaşmış bir yapıdır.¹¹⁸ Polisler için kimliğin oluşmasındaki en büyük etken yapmak zorunda oldukları görevlerdir.

Polis olmaktan gelen kimliğin diğer kimliklere geçişi etkilediği düşünülmektedir. Örnek vermek gerekirse iş dönüşü eve gelen bir polis eş veya baba kimliğiyle ön plana çıkacaktır. Bu geçişler bir elektrik düğmesini açıp kapatmak kadar kolay değildir. Bir polisin görev dönüşü yaşamış olduğu stres verici bir günden sonra ev hayatına uyum sağlaması kolay bir süreç değildir. Polisler meslekten kaynaklanan rollerinin tutsağı olurlar ve aileleri içinde ki sosyal rollere kolaylıkla geçiş yapamazlar. Roller arası geçişlerde zorluk yaşamak zaten başlı başına bir stres kaynağıdır. Bu nedenle polis kimliği ile roller arası geçişler arasındaki bağı incelemek gerekmektedir.

¹¹⁶ “Benlik-Kişilik- Kimlik Nedir-Kişiliğin Oluşumu”, <http://donence.wordpress.com/page/21/>, (Erişim Tarihi:16.06.2013)

¹¹⁷ Ahmet Polatlı, “Kişilik ve Kimlik”, <http://www.makaleler.com/bilim-makaleleri/kisilik-ve-kimlik.htm>, (Erişim tarihi:12.04.2011)

¹¹⁸ Doğan Cüceloğlu, *İnsan Ve Davranışı*, 13. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004, s.404.

1.3.3. Polis Kimliği ve Sosyal Roller Arası Geçişler

Kişilerin içinde yaşadığı toplumun statüsüne uygun olarak kendisinden beklediği davranışlarına rol denir.¹¹⁹ Kimlik ve rol arasında ilişki incelendiğinde kişinin algılama ve davranış biçimleri ortaya çıkacaktır. İnsanlar günlük hayat akışı sırasında birçok iş ve rol gerçekleştirirler. Farkında olmadan roller arası geçişler yaparlar. Örneğin güne karı koca olarak başlarlar ve günlük yaşamdaki rollerine geçiş yaparak polis olurlar, gün sonunda tekrar karı koca olarak günü bitirirler. Başarılı ve anlamlı bir hayat kişilerin iç ve dış dünyasında dış dünyadaki rolleri arasındaki sorunsuz ve seri geçişlere bağlıdır. İşte bu nedenledir ki bu bölümde polis kimliği ve roller arası geçişlerin TSSB'ye etkisi araştırılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bireylerin ve sosyal grupların toplum içindeki mevki ve yerlerine statü denir.¹²⁰ Toplum içinde yaşayan bireyler taşıdıkları statüye göre birden fazla rol üstlenebilirler. Roller, diğer rollerle olan ilişkilerinin derecelerine göre var olur ve anlam kazanır.¹²¹ Bir kişi aynı zamanda polis, yazar bir diğer taraftan da baba rolü alabilir. Bir polis müdürünün evde müdür rolüne devam etmesi, evdekilere personel gibi davranması örneğinde olduğu gibi kendine özel statülerine uygun rolleri arasında olması gereken geçişi sağlayamama ve istenen davranışı sergileyememe halinde rol çatışması yaşanır.

Polislerin mesleklerini sadece bir meslek olarak değil de bir hayat tarzı olarak gördüklerini düşündüğümüzde travmatik olaylar dolayısıyla yaşamış oldukları hisler ve baskın stres yükünün roller arasındaki geçişleri olumsuz etkileyeceği aşîkârdır.¹²² Suçla mücadele eden polislerin yaşamış oldukları stres nedeniyle duygusal yönden kendilerini yıpranmış hissetmeleri doğaldır. Enerji ve dikkat eksikliği nedeniyle de

¹¹⁹ “Sosyolojik Kavramlar”, <http://www.felsefe.net/sosyoloji/278-sosyolojik-kavramlar.html>, (Erişim tarihi:12.04.2011)

¹²⁰ Burhan Baloğlu, “Sosyoloji Ders Notları”, <http://www.docstoc.com/docs/20960974/Sosyoloji-Ders-Notlar%C4%B1-BurhanBalo%C4%9Flu>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

¹²¹ Okan Yakut, “Örgütsel Davranış ve Liderlik”, <http://okanyakut.wordpress.com/2012/03/27/orgutsel-davranis-ve-liderlik/>, (Erişim tarihi:12.04.2011)

¹²² “Polis Meslek Etiği”, http://www.caginpolicisi.com.tr/eski_sitemiz/31/38-39-40-41-42.htm, (Erişim tarihi:16.06.2013)

bir duygusal tükenmişlik yaşamaları mümkündür.

Daha önceki bölümlerde de değerlendirdiğimiz gibi polislerin sosyal yaşamlarındaki roller arası geçişleri, rollerinin belirsiz olması ve rol çatışması yaşadıkları zamanlarda hizmet sundukları kişilere kendilerinden beklenen olumlu tutum ve davranışları sergilemeleri beklenmemelidir. Aksine hizmet verdikleri kişilere ve ailelerine karşı duyarsız davranabilirler. Yapılan bir araştırmada stres kaynaklarından bireysel stres kaynakları, rol çatışması ve iş yerinin fiziksel özelliklerine bağlı stres kaynaklarının duyarsızlaşmayı pozitif yönde artırdığı tespit edilmiştir.¹²³

Polislerin meslekleriyle ilgili rolleri fonksiyonel rollerdir. Fonksiyonel rol bir bireyin kimliğini genellemeye imkân verir. Polislerin fonksiyonel rollerin yanında sosyal rolleri de vardır. Bir polisten istenen görevler, onun omuzlarına aşırı sorumluluklar yükler. Bu durum onları fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak zor durumda bırakmanın yanında iş performanslarını doğrudan etkiler.

Roller arasında geçiş yapılamaması veya yapılsa bile bu geçişin normal ölçülerde olmaması daha fazla strese yol açar. Fiziksel, ruhsal bütün limitlerin zorlanması bireyde ruhsal ve fiziksel olarak bir çöküntüye yol açar hatta kişinin intihar etmesine bile neden olabilir.¹²⁴ Stresle baş edebilme yollarının öğretilmesi polislerin TSSB ile baş edebilmesini kolaylaştıracaktır. Bu yeti da onların iş kaynaklı stresin olumsuz etkilerinden kurtularak kişisel performanslarının iş ve aile hayatındaki statülerine ve rollerine olumlu yönde yansiyarak kaliteli bir yaşam sürmelerine yardımcı olacaktır.¹²⁵

Polis kimliğinin polislerin yaşamında ve duygularında ne denli etkili olduğunu tespit etmek amacıyla bir dizi çalışma yürütülmüştür. Türk polislerinin kurumsal vatanadaşlık, vatana hizmeti benimseme ve iş tatmini duyguları üzerinde

¹²³Meltem Onay, “İş Stresi Ve Tükenmişlik Duygusunun İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkileri”, *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 2011, s.368.

¹²⁴ Stacy Down Seay, a.g.e., s.14-15.

¹²⁵ A.g.e., s.20.

yapılan bir çalışmada hiçbir mevzuatın zorlamamasına rağmen özveriyle fazladan çalıştıkları, her konuda koşulsuz katkı verdikleri devlete ve kurumlarına gönülden bağlı oldukları, ülkenin doğusu ve batısı farketmeksizin yüksek oranda sahiplenme duygularının varolduğu tespit edilmiştir.¹²⁶

1.3.4. Travma ve Polis Kültürü

Polis kültürü, polisler ve polislik mesleği tarafından üretilmiş, yaratılmış, uygulanmakta olan ve polislik mesleğine özgü her türlü maddi ve manevi değerdir.¹²⁷ Polisler kendilerini toplumun bir parçası olarak görürler. Ancak bazı durumlarda kendilerini toplumdan soyutlayan bir bakış açısına da sahiptirler. Mesleğe bağlı oluşan bu alt kültürün TSSB'ye olumlu ya da olumsuz etkisi olabileceği değerlendirildiğinden konu başlığı olarak incelenmiştir.

Toplumun bir parçası olan polisler zamanla mesleğe özgü bir sosyalleşme süreci içerisinden geçerler ve böylelikle polis rolüne ilişkin tüm bakış açılarını benimser. Polis rolünün gerekleri ve özellikleri polisin bakış açısını şekillendirir. Bir toplumda toplumun genel kültürüyle benzeşen ve ayrılan yönleri bulunan çeşitli alt kültürler bulunabilir.¹²⁸

Ana kültürle bağlı olmanın yanısıra çeşitli önemli noktalarda ayrışan ve gelişen kültüre “alt kültür” denir.¹²⁹ Polislerin de kendine özgü değer ve kavramlarla şekillenmiş bir alt kültürleri vardır. Polisler arasında işlerinin gereği belli bir dayanışma ve bağlılık vardır.

¹²⁶ Orhan Bez, *Organizational Citizenship Behavior and its Relationship with Major Attitudinal Factors; A Comparative Study between Two Police Regions of Turkish National Police*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia, 2010, s.227.

¹²⁷ Ali Çağlar, “Türk Polisi’nde Sosyalleşme ve Polis Kültürü”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 7, Ankara, 2000, s.97.

¹²⁸ Mahmut Azmaz, *Alt Kültürler Açısından Örgüt Kültürü Polis Alt Kültürleri Üzerine Bir Uygulama*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.39.

¹²⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Alt%C3%BClt%C3%BCr>, (Erişim tarihi:24.04.2011)

Adana Emniyet Müdürlüğü personeli örnek alınarak polis alt kültürleri üzerinde 2009 yılında yapılan bir araştırmanın sonucunda; polisler için 5 alt kültür tespit edilmiştir. Bunlardan ilki “Profesyonellik Alt Kültürü”, ikincisi “Kayırmacı Alt Kültür”, üçüncüsü “Şiddet Alt Kültürü”, dördüncüsü mesleklerini geçim kaynağı olarak gören polislerin oluşturduğu kültürel eğilimleri gösteren boyutların düşük değerler taşıdığı alt kültürü ifade eden “Pasif Alt Kültür” ve son olarak da “Tanımsız Grup” olarak adlandırılan kültürde ise kültürel boyutların belirli bir alt kültürde yer alacak değerde olmadığı gözlemlenmiştir.¹³⁰

Bu alt kültürlerden Şiddet Alt Kültürünün TSSB’yle yakından ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir. Şöyle ki Şiddet Alt Kültürünü oluşturan polisler kanunun kendilerine verdiği zor kullanma yetkisini sınırsız gibi kullanma eğilimine yatkın olabilirler. Stresli bir çalışma ortamında çalışan ve bu stresi normal yollardan atamayan polisler kolaylıkla şiddete başvurabilirler. Olumsuz çalışma koşulları ve sosyal destek yoksunluğu psikolojisinde bulunan polisler zor kullanma yetkisini sınırsız gibi kullanabilirler.

Birbiriyle etkileşim halinde olan polislerin grup psikolojisi ile hareket etmeleri durumunda şiddet eğilimlerinin daha da artacağı açıktır. Bu durumda TSSB bulunan personelin diğer personeli olumsuz etkilemesi mümkün hale gelecektir.

1.3.5. Polisliğin Parçası Olarak Stres

Uzun yıllardır yapılan çalışmalarda polislikle stres arasında hep bir ilişki kurulmuştur. Polislik mesleği sıkıntılı, zorlu ve keyif vermeyen bir meslektir. Özellikle polisin silah kullanmak zorunda kaldığı olayların yanı sıra, cinayet ve intihar olayları, ölümle ve yaralamayla sona eren bazı kritik olayların sonrasında mutlaka suretle bir psikolojik değerlendirme yapılmalıdır. Stres yönetimiyle ilgili programlar devreye girmelidir. Bu durum ülkemiz Polis Teşkilatındaki eksikliklerden

¹³⁰ Mehmet Ali Tekiner, *Türk Polis Teşkilatında Kurumsal Kültür Ve Alt- Kültürler Üzerine Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 69.

bir tanesi belki de en önemlisidir.

Devlet Memurları Kanunu’nda devlet memurlarının çalışma saatleri düzenlenmiştir. Buna göre kanunun 99. maddesine göre memurların haftalık çalışma süresi genel olarak 40 saattir.¹³¹ Polislerin görev saatleri sunmuş oldukları hizmetler, branş ve birimlerine göre değişiklik arz etmektedir. Ülkemizde polisler için genel olarak 08.00/17.00, 12/24 ve 12/12 çalışma saatleri uygulanmaktadır. Polislerin emniyet tedbiri ve genel güvenlik kapsamında meslekleriyle dolaylı bağlantısı olan toplantı ve gösteri yürüyüşleri ilgili alınan tedbirler, sınav emniyet tedbirleri, spor karşılaşmaları ve duruşma tedbirleri nedeniyle fazla çalışma ve 12/12 olarak tabir edilen ve haftada kimi zaman 72 saati bulan çalışma sistemi ek bir stres kaynağı oluşturur. 12/24 vardiya sisteminde ise bu süre 60 saati bulmaktadır. Bunun yanı sıra görev için gerekli teçhizat, araç ve gereçlerin eksikliği ve görev araçlarında kullanılan yakıt bütçesindeki kısıtlamalar, halkın desteği ve saygısından yoksunluk stres yükünü artırmaktadır. Polisler arasında yapılan ankette sorulan “en acil ve öncelikli sorunuz nedir” sorusuna polislerin yüzde 52’sinin verdiği cevabın çalışma saatleri ve şartları olduğu öğrenilmiştir.¹³² Sıra dışı çalışma sistemleri polislerin sosyal hayata uyumuna ve aile yaşantısına olumsuz etki yapmaktadır.

İnsan beyni olumsuz ve zorlayıcı her türlü olayın etkilerini sürecin sağlıklı işlemesi durumunda siler. Bu şekilde insanlar zorlukların üstesinden gelebilir. Normal şekilde beklenen silme işlemi sonunda kişi olumsuz ve zorlayıcı olayın etkisinden büyük ölçüde kurtulur.¹³³ Tam aksi bir durum gelişirde beyindeki bu silme işlemi sekteye uğrarsa yaşanan olumsuz olay ya da olaylarla ilgili resim, düşünce ve duygular işlenmeden kalırlar. Bu durum kişide geçmişin etkisinden kurtulamama hissini yaratır. Mantık bu olayın geçmişte kaldığını söylese de kişi

¹³¹657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 1965, madde. 99

¹³²<http://www.aktifhaber.com/1224-sistemi-polisin-omrunu-kisaltiyor-612424h.htm>

¹³³“EMDR Terapisi ve Emdr nedir?”, <http://www.onlineterapiler.com/emdr.html>, (Erişim tarihi:16.06.2013)

yaşadığı olumsuzluğun duygusal etkisinden kurtulamaz.¹³⁴

İnsanoğlu sosyal bir varlıktır. Bu nedenle stres reaksiyonları ve sosyal destek arasında negatif bir ilişki vardır. Kişisel kaynaklı olmayan, dış etkenin sebep olduğu travma türleriyle sosyal destek arasında ise pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle TSSB mağdurlarına sosyal destek olumlu yönde sonuç vermektedir.¹³⁵

Travmatik olaylardan sonra kişinin olay ya da olayların kendisinde yarattığı duygusal etkiden kurtulamaması sonucu tekrar tekrar aynı şeyleri yaşanır. Yani geçmiş bugünde yaşanmaktadır.¹³⁶ Bu bakımdan personelin düzenli bir şekilde uzmanlardan psikolojik destek alması gerekliliği önem kazanmıştır. Ülkemizde polislerin birçok temel ekonomik ve sosyal problemleri vardır ve hala çözüm beklemektedir.

1.3.6. Bölüm Özeti

Toplumsal yaşam içerisinde boşanmalar, her türlü fiziksel şiddet, trafik ve iş kazaları, cinsel istismar, işkence ve kötü muamele, hastalıklar, ölümler gibi kişisel travmalar olduğu gibi doğal felaketler, çatışmalar gibi toplumun genelini etkileyen travmalar da mevcuttur. Yapılan çalışmalar TSSB'nin bireyin kontrolü dışında gelişen alışılmadık, umulmadık ve bireyin sınırlarını aşan olaylardan kaynaklandığını sonucunu güçlendirmektedir.

TSSB'nin belirtilerini üç ana grupta toplayabiliriz. Bunlardan ilki yeniden yaşama belirtileri olarak tabir edilen, kişinin olayı yeniden yaşıyor gibi hissetmesi,

¹³⁴“Travmatik Yaşantı Ve Korkular”, Erişim: <http://e-psikoloji.com/forum/archive/index.php/t-8221.html> , (Erişim tarihi:12.04.2011)

¹³⁵Lynn J.piper, *Stressors, Social Support,And Stres Reactions: A Meta-Analysis*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Texas: University Of Texas, 2006, s.63.

¹³⁶Ercüment Doğan, http://www.aktuelpsikoloji.com/haber.php?haber_id=3700, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

tekrar tekrar anımsamasıdır. İkinci sırada ise kaçınma belirtileri olarak tabir edilen; kişinin olayı hatırlatan şeylerden kaçınmak için özel çaba sarf etmesi gelir. Son olarak da artmış uyarılmışlık belirtileri adı altında, kişinin uykuya dalamaması ya da uykuyu sürdürmesinde güçlük çekmesi, aşırı irkilme, dikkati toplayamama, çabuk sinirlenme olarak sayılmaktadır.¹³⁷

İlerleyen bölümlerde bu belirtileri tespit etmeye yönelik yapılan çalışmaların yanı sıra bu çalışmaların sonuçları ışığında Polislerin mesleki ve sosyal yaşamlarına olumlu yönde katkı sağlamaya çalışılacaktır. Travmatik olaylarla iç içe yaşayan polislerin kendilerine özgü kimlik, kültür ve sosyal rollerinin TSSB ile ne ölçüde etkileşiminin olduğu incelenmeye çalışılmıştır.

¹³⁷Gönül Acar, “Travma Nedir?”, <http://www.psikonet.com/konu.asp?kid=198>, (Erişim tarihi: 12.04.2011)

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın temel amacı Polislerin rutin tabir edilen günlük görevlerinin bile TSSB'na yol açabileceğini ortaya koymaktır. Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü kadrosunda herhangi bir branşı olmayan, genel hizmet sınıfında Polis Memuru olarak çalışan personelden oluşturulan örneklem üzerinde yapılan çalışmalara ilişkin bilgilere bu bölümde yer verilecektir.

Verilerin sağlıklı olarak elde edilebilmesi adına öncelikli olarak araştırmaya katılan polislerin mesleklerinden kaynaklanan şüpheli yaklaşımları nedeniyle araştırmanın ve anket formlarındaki bilgilerin kendileri için olumsuz bir sonuç doğurmayacağı yönünde bir güven hissi oluşturulmaya çalışılmıştır. Hâlihazırda mevzuat gereği Polislerin psikolojik rahatsızlık geçirdiğinin tespit edilmesi durumunda silahlarına el konulabilmekte, idari polis kadrosuna aktarılabilmekte hatta malulen emekli edilebilmektedir. Böylesi yasal bir düzenleme varken bu konuda bu şekilde bir araştırma yapılması çok önemli bir girişimdir.

İnsanlara yasal olarak sorun yaşayabilecekleri bir konuda güven telkin edilerek çalışmanın yürütülmesi ve katılımcıların da bu güven ortamı içinde sorulara cevap vermeleri son derece takdir edilmesi gereken bir davranıştır. Bu tutum ve davranış şeklinin yanı sıra bazı önyargılar nedeniyle TSSB belirtilerini ölçmeye yönelik bir anketin Polis Teşkilatında uygulanması son derece zordur. Bu nedenle araştırmamız bu hassasiyetler göz önüne alınarak gerçekleştirilmiştir.

2.1 YÖNTEM

Araştırmaya, Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü kadrosunda genel hizmet sınıfında Polis Memuru olarak çalışanların arasından günlük asayiş olayları, trafik kazaları yanı sıra her türlü siyasi ve terör kaynaklı olaya birşekilde tanık olan 107 Polis Memuru katılmıştır. % 95'lik güvenilirlik seviyesinde ve % 10'luk güvenilirlik aralığında 2000 kişilik evren için gerekli olan örneklem büyüklüğü 92 kişidir. Bu

kriterlere göre örneklemin evreni temsil kabiliyeti sonucuna varılabilir. Katılımcılara sosyodemografik veri formu ve Travmatik Stres Belirti Ölçeği uygulanmıştır.

Çalışmaya, genel hizmet personeli olarak tabir edilen herhangi bir branşa mensup olmayan personel dahil edilmiştir. Çevik Kuvvet Personeli, Terörle Mücadele, İstihbarat, Trafik Şube ve Özel Harekat personeli dahil edilmemiştir. Bunun en büyük nedeni branşlı personelin tek yönlü ve seçici görev yapmaları sonucu kendilerine özgü bir takım algılar geliştirmeleridir. Eğer bu şekilde bir örneklem seçilmiş olsaydı araştırma sonucunda çıkacak sonuçların genelleme yapılmada kullanılamayacağı öngörülmüştür. Bu nedenle genel hizmet veren şubelerde çalışan personel araştırmaya dahil edilmiştir. Bu gruptan 120 personele ulaşılmıştır. Ulaşılan 120 personelden 3'ü (%2.5) çalışmaya katılmayı reddetmiştir. Bu kişilere çalışmaya neden katılmak istemedikleri ve reddettikleri sorulmamıştır. 10 personel (%8.3) ise formları uygun bir şekilde doldurmamıştır. Sonuç itibarıyla araştırma sonuçları 107 personelden toplanan geçerli veri formları üzerinden ortaya konulmuştur.

Veri formları değerlendirilen 107 katılımcının 76'sı travmatik olaylara görsel ya da işitsel olarak tanıklık ettiklerini beyan etmişlerdir. Bu nedenle detaylı analizler travmatik olaylara görsel ya da işitsel olarak tanıklık etmiş olan bu 76 personel üzerinden yapılmıştır. 107 katılımcıdan 31 kişi (%28.9) Travmatik Stres Belirti ölçeğini doldurmamıştır. TSSB ölçeğini doldurmayan katılımcıların travmatik olay yaşamadıkları gerekçesiyle Travmatik Stres Belirti ölçeğini doldurmadıkları formların incelenmesinden anlaşılmıştır.

Katılımcılara sosyodemografik veri formu ve Travmatik Stres Belirti Ölçeği veri formları personelin çalıştıkları işyerlerine gidilerek ulaştırılmıştır. Formlar, dağıtılan birimlere bir hafta içerisinde en az bir defa gidilerek toplanmıştır. Formlar dağıtıldıktan sonra personelin bunları doldurmaları esnasında yanlarında bulunulmamıştır. Katılımcılara, formları ister işyerlerinde isterse evlerinde veya başka mekânlarda doldurmalarına fırsat verilmiştir. Buradaki amaç ise katılımcıların baskı altında kalmamaları ve kendilerini rahat hissetmelerine imkân tanımadır. Ayrıca formlarda, konunun hassasiyetinden dolayı kimlik belirleyici hiçbir unsur yer

almadığı için elde edilen verilerin anonimliğine son derece dikkat edilmiştir. Yukarı da sayılan nedenlerden dolayı katılımcılarla uzman eşliğinde psikiyatrik görüşme veya yüz yüze görüşme de yapılmamıştır. Veri formları 1- Sosyodemografik veri formu: 2- Travmatik Stres Belirti Ölçeği olarak iki bölümlü olarak hazırlanmıştır.

2.1.1 Araştırmanın Çerçevesi

Araştırma çerçevesi olarak toplumsal olayların sıkça yaşandığı bölgesinin en büyük ili olan Diyarbakır'da gerek günlük asayiş olayları, trafik kazaları ve gerekse her türlü siyasi ve terör kaynaklı olaylarla birşekilde tanık olan, günlük görev ifa eden polislerde TSSB oranları ve TSSB gelişimi açısından risk faktörlerinin saptanması amaçlanmıştır.

Çalışma örneklemimizin, çalışmanın yapıldığı şehir ortalamasına göre eğitim seviyesinin yüksek olması, şehir halkının birçoğundan daha fazla aylık gelire sahip olması, meslek gereği kadınlara oranla erkeklerin çok daha fazla sayıda olması, bazı istatistiksel değerlendirmelerin yapılmasının zor olması, belirli bir yaş grubuna ve mesleğe mensup kişiler olmaları çalışmamızın kısıtlılıkları arasındadır. Ayrıca çalışmanın yapıldığı zaman, travmatik olayların boyutu ve etkileri gibi pek çok faktör TSSB görülme oranını doğrudan etkileyebilir. Psikiyatrik bozukluklar TSSB riskini, TSSB diğer psikiyatrik bozuklukların ortaya çıkma riskini artırır.¹³⁸ Bu ve benzeri nedenlerle çalışmamızı örneklemimizin herhangi bir gündemin ve olayın etkisinde kalmayacağı uygun zaman diliminde yürütmeye özen gösterilmiştir.

2.1.1.1. Örneklem Ait Demografik Göstergeler

Katılımcılar Diyarbakır merkez teşkilatında aktif olarak görev yapan, gönüllü, 20 ve üstü yaş grubuna mensup, belirgin sağlık sorunu bulunmayan, personelden seçilmiştir. Toplam 107 araştırma anketi uygulanmıştır. Örneklem grubunun büyük çoğunluğu 82 personel (% 76,26) askerlik yapmıştır. Araştırmaya katılanlardan 85

¹³⁸ Eşsizoğlu, a.g.m., s.118-126.

personel (% 79,05) evli, 22 personel (% 20,46) ise bekârdır. Örneklem grubundan 56 personel (%52,08) şark tayininin kendilerinde olumsuz etkiler yarattığını, 65 personel (% 70,1) vücut bütünlüklerine karşı saldırı yaşamadıklarını, 56 personel (% 60,7) başkalarının vücut bütünlüklerine karşı saldırıya şahit olduklarını ve 60 personel (%64,59) ise zor kullanma durumunda kalmadıklarını ifade etmişlerdir.

Örneklem grubunun ortalama meslek yılı tecrübesi 8,81 yıl olduğu, ortalama yaşlarının 32,45 olduğu, ve % 29,4' ünün travmatik olay yaşamadıkları tespit edilmiştir.

2.1.1.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları içinde bilimsel araştırma türleri arasında bulunan anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan sosyodemografik veri formuyla katılımcılara, yaşları, cinsiyetleri, medeni durumları, çocuk sayıları, askerlik durumları ve süreleri gibi temel demografik karakteristikleri hakkında sorular yöneltilmiştir.

Askerlik tecrübeleri ile ilgili olarak ise çatışma alanlarında aktif veya pasif olarak bulunup bulunmadıkları ile yazılı olarak sıralanan koşulları kaç kez tecrübe ettiklerini boş bırakılan yere rakam ile yazmaları talep edilmiştir. Bunun yanısıra TSSB oluşumu ve tanısının konulmasında dış kaynaklı bir etkenin varlığı belirleyici rol oynadığından örneklemimize bu yönde sorular yöneltilmiştir. İlk olarak yaşamlarına veya vücut bütünlüklerine karşı doğrudan bir saldırıya maruz kalıp kalmadıkları, daha sonrasında ise kendilerinin de ortamda bulundukları sırada başkalarının hayatına veya vücut bütünlüğüne karşı doğrudan bir saldırıya şahit olup olmadıkları, kendilerinin başkalarının hayatına veya vücut bütünlüğüne karşı kanunların verdiği ölçüde zor kullanılmasını gerektirecek bir durumla karşılaşp karşılaşmadıkları soruları yöneltilmiştir.

Atamaya tabi olarak tayin oldukları ve halen çalışmakta oldukları ile gelirken, önceki çalıştıkları ilden ve çevrelerinden ayrılmanın vermiş olduğu olumsuz duyguların derecesi de sorulmuştur. Bu soruyu “evet” ya da “hayır” şeklinde

cevaplamaları istenmiştir. Bu sorunun seçilmesindeki ana neden ise literatürdeki birçok çalışmanın zorunlu göçün insan psikolojisini olumsuz etkilediğini ortaya koymasındır. İnsanların zorla göç ettirilmesi başlı başına bir toplumsal travma ve yaşantı sebebidir. Genelde savaş, doğal felaketler ve kentsel değişim projeleri nedeniyle kitlesel göçler gerçekleşmektedir. Birçok araştırmacıya göre göçe bağlı travmanın en temel nedeni olarak göçe zorlanan kişilerin daha az sosyal ve politik destek görmelerinin var olan sorunları artırdığı görüşünde birleşmişlerdir.¹³⁹

Çalışmamızda örnek aldığımız Travmatik Stres Belirti Ölçeği, Neşe Kocabaşoğlu, Özdemir Ç.A., Yargıç İ. ve Geyran P. tarafından, Türkçe “ PTSD Checklist - Civilian Version” (PCL - C) Ölçeği olarak geliştirilmiş, güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılmış ölçek kullanılmıştır. Toplam 17 maddeden oluşan, kişilerin kendi kendilerini genel olarak değerlendirdikleri, beşli likert tipi bir tutum ölçeği uygulanmıştır. Her maddenin puanları 1-5 arasındadır ve ölçek toplam puanı maddelerin toplanması ile elde edilmektedir. Ölçekteki 17 madde DSM-IV’te belirtilen TSSB belirtilerini sorgulamaktadır. Bu 17 maddeden belirli sayıdaki seçeneğin işaretlenmesi muhtemel TSSB’ye işaret etmektedir. Kocabaşoğlu ve arkadaşları PCL-C’nin TSSB için tanı koydurucu kesim değerinin 22 ile 24 arasında olduğu durumlarda duyarlılık değerleri % 81.3 ile % 72.5 arasında ve özgüllük değerleri % 73.2 ile % 80.4 arasında olduğunu bildirmişlerdir.¹⁴⁰

Ölçeğin ilk 5 maddesi yeniden olayı yaşama ve travmaya eşlik etmiş uyarılardan sürekli kaçınma ile ilgilidir. Olayın sıklığı ve şiddeti ile ilgili 5 değer ölçüsü üzerinden likert türü ölçek kullanılarak kaydedilir. Analiz yapılırken sıklık ve şiddet ayrı ayrı puanlanarak toplam 17 değişkenin de toplam değeri elde edilir. PCL-C’nin toplam puanı ise, bütün maddeler verilen cevapların toplanması ile elde edilir.

¹³⁹ Tamer Aker, “Zorunlu İç Göç”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2002, sayı 3, s.97-103.

¹⁴⁰ Neşe Kocabaşoğlu ve diğerleri, “PTSD Checklist- Civilian Version Stres Belirti Ölçeği”, *Yeni Symposium Dergisi*, 2005, Sayı 43, s.126-134.

2.1.1.3. Prosedürler

Gerekli yazılı ve sözlü izinler alındıktan sonra araştırmaya konu birimlere bizzat gidilerek öncelikle birim amirleri ile görüşme neticesi personelin çalışmaya katılmak isteyip istemediği sorulmuştur. Katılmak isteyen personele anket formları verilmek ve çalışma hakkında bilgilendirmek suretiyle çalışmaya başlanılmıştır.

Katılımcılara çalışma hakkında ya da anlaşılmayan sorular hakkında bilgi verilmesi amacıyla anketin doldurulma usulleri yanı sıra telefon ve e-mail irtibat numaraları da yazılı olarak verilmiştir. Ancak katılımcılardan açıklanması istenen herhangi bir husus için irtibata geçen olmamıştır.

PCL-C 17 maddeden oluşan bireylerin kendi kendilerine uygulayabildikleri bir ölçektir. Sorulardan 5'i yeniden yaşama, 7'si kaçınma ve 5'i artmış uyarılmışlık belirtilerini sorgulamaktadır. Her belirti için aynı zamanda beşli skala üzerinden(1-5) sıklık ve şiddet de sorgulanmaktadır.

2.1.1.4 Veri Toplama Sürecinin Aşamaları

Bu çalışma günlük görevlerini ifa eden polislerin TSSB belirtileri gösterip göstermediklerini saptamayla sınırlıdır. Her literatür taramasında olduğu gibi bütün ölçütlerin çalışmada yer almamış olabileceği öngörüsü vardır.

TSSB'nin tedavi edilmesi üzerine yapılan çalışmalar oldukça zordur. Araştırma yapılırken çok sayıda etkenin göz önüne alınması gerekmektedir. Bir başka deyişle uygulamaların laboratuvar şartlarındaki gibi kolayca kontrol edilmesi ve icra edilmesi mümkün olmadığından sağlıklı sonuçlar alınamamaktadır.

2.1.2 Verilerin Analizi

Bu çalışma, Türk Polis Teşkilatı kurulduğu tarihten itibaren polis teşkilatı personeline birçok travmatik olay yaşanmış olmasına rağmen polisler üzerinde Türkiye'de yapılmış ve kayıtlara geçmiş az sayıda çalışmadan biridir. Ülkemizin

kendine özgü koşulları nedeniyle bu tür TSSB'na yol açan travmatik olayların tekrar yaşanabilmesi her zaman mümkündür. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 15 istatistik programı kullanılmıştır. Çalışmamızda TSSB tanısında en önemli etken olan belirtilerin gruplanması ve 1 aydan fazla süren belirtiler dikkate alınarak gerekli özen gösterilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE SONUÇLARI

3.1. BULGULARIN SUNUMU VE İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Çalışmaya katılanların % 4.6'ü (5) kadın, % 95.4'si (102) erkektir. Ortalama yaşları 32.45 (20 - 44 yaş aralığında) ve % 79,05'i (85) evli, % 76,26'sı (82) askerlik yapmıştır. % 72.5'inin (78) çocuğu vardır. Bu 107 personelden %18.6'sı (20) askerlik yaptığı süre içerisinde aktif çatışma alanlarında bulunmuştur. 107 personelden %52.08'i (56) tayin edilmelerinin kendilerinde olumsuz duygular yarattığını, 107 personelden % 41.85'i (45) polislik yaptıkları sırada kendilerinin endişe verici olay tecrübe ettiklerini ifade etmişlerdir.

2.1. TSSB ile diğer değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar

	R	P
Yaş	0,14	0,26
Kıdem	0,09	0,45
Medeni hal	0,02	0,84
Boşanmış olma	0,31*	0,01
Çocuk sayısı	0,12	0,40
Askerlik yapmış olma	0,09	0,45
Askerlik süresi	0,07	0,60
Askerlikte çatışma alanında bulunmuş olma	0,02	0,90
Vücut bütünlüğüne karşı saldırıya maruz kalma	0,19	0,12
Başkasının vücut bütünlüğüne karşı saldırıya tanık olma	0,34*	0,00
Zor kullanma durumunda kalma	0,19	0,11
Sark tayininden olumsuz etkilenme	0,11	0,36
Stres yapacak bir olayla karşılaşmış olma	-0,12	0,31

* p<0,05

TSSB ile diğer değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar Tablo 2'de gösterilmiştir. Tablo 2'den de görüleceği üzere, travma sonrası stres bozukluğu ile yaş, kıdem, medeni durum, çocuk sayısı, askerliği yapmış olma, askerlik süresi, askerlikte çatışma bölgelerinde bulunmuş olma, vücut bütünlüğüne karşı saldırıya

maruz kalma, zor kullanma durumunda kalma, şark tayininden olumsuz etkilenme ve stres yapacak bir olayla karşılaşma arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Buna karşılık, TSSB ile iki değişken arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Öncelikle TSSB ile boşanma arasında istatistiksel olarak orta kuvvette ve pozitif ($r = 0,31$) ve $\alpha=0.005$ anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki bulunmuş ($p = 0.01$) ve ikinci olarak da TSSB ile başkasının vücut bütünlüğüne karşı bir saldırıya tanık olma arasında da aynen “boşanma” değişkeninde olduğu gibi istatistiksel olarak orta kuvvette ve pozitif ($r = 0,34$) ve $\alpha=0.005$ anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p = 0.000$).

Araştırmamızın sonuçları risk altındaki meslek gruplarından biri olan polislerde yüksek oranda TSSB görülebileceğine dair bulgularla örtüşmektedir. Travmatik olay deneyimi olan polislerden ruhsal hastalık belirtiler gösterenlerin çoğunun tedaviye başvurmadağı bir gerçektir. Bu nedenle risk altındaki meslek gruplarından biri olan polislerin ruh sağlığı taramasından geçirilmesi koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin sunumunu planlarken yararlı olacaktır. Polislerinde risk altındaki meslek grupları olamaları nedeniyle günlük çalışma yaşamlarındaki travmatik olayların oluşturduğu psikolojik çıktıları ortaya çıkaracak çok daha geniş çalışmalara ihtiyaç vardır.

TSSB oluşumuna etki eden faktörler aynı zamanda kişide daha önceden mevcut olan kırılmalık faktörlerinin travma olayından sonra birbirlerini tetiklemesini sağlar.¹⁴¹ Daha önce psikiyatrik bir bozukluk tecrübe etmiş olmak TSSB gelişimi için güçlü bir risk faktörüdür.¹⁴² Bu araştırmada psikiyatrik bir bozukluk öyküsüne sahip olma sorusu bu türden bir personelin mevzuat gereğı meslekten ilişkisi kesileceğinden sorulmamıştır. Başkasının vücut bütünlüğüne ve hayatına doğrudan yapılan saldırılara şahit olma olaylarının ve boşanmış olmanın üzerinden uzun süre geçmiş olmasına karşın TSSB açısından risk faktörü olduğu saptanmıştır.

¹⁴¹Zeynep Belma Gölge, “Cinsel Travma Sonrası Oluşan Ruhsal Sorunlar”, *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, 2005 Cilt:42 Sayı:1, <http://www.noropsikiyatriarsivi.com/tr/makale/2529/375/Tam-Metin>, (Erişim Tarihi: 15.06.2013)

¹⁴²Eşsizoglu, a.g.m. s.123

Çalışmamızda TSSB, olaylara görsel olarak tanıklık etmiş olmanın TSSB açısından risk faktörü olduğunu, atamaya tabi olarak şark hizmetini yapmak üzere tayin edilme, kendi hayatlarına ve vücut bütünlüklerine karşı doğrudan saldırıya maruz kalma, zor kullanma durumunda kalma oranları önemli derecede yüksek olmasına rağmen ($p > 0.05$) hiçbirisi istatistiksel olarak anlamlı düzeyde araştırmamız kapsamında risk faktörü olarak öne çıkmamıştır.

Bu çalışmanın yapılmasına neden olan örneklemimizde ki TSSB belirtileri, risk altındaki meslek grupları üzerinde yapılan benzer çalışmalardan daha örneklem sayısı, boyut ve zaman açısından daha dar kapsamlıdır. Ayrıca sadece genel hizmet personelinin anketi cevaplamaı nedeniyle, araştırmaya katılan ve TSSB belirtileri gösteren kişi sayısının daha az olmasını sağlamıştır. Bu durum daha önceki çalışmalarda etkili olduğu bildirilen risk faktörlerinin bizim çalışmamızda tespit edilememesine yol açmış olabilir. Diğer taraftan Çevik kuvvet personelinin toplumsal olaylara müdahalesi, özel harekât personelinin silahlı çatışma ve yüksek risk altında çalışmaları, Terörle Mücadele Şubesinin kendine özgü riskli operasyonları ve çalışmaları büro personeline nazaran TSSB değerlerinin yüksek çıkmasına sebep olabileceğı düşünülmüştür. Aksi halde elde edilen veriler genelleme yapıldığında yanlış değerlendirmelere sebep olabilecektir.

Çalışmamız da TSSB belirtisi gözlemlenmiş olanlarda gözlemlenmemiş olanlara göre askerlik yapılan sürede aktif çatışma alanında bulunma, cinsiyet açısından fark saptanmamıştır. Travmanın ardından kişilerin sosyal destekten yoksun olması ve yakınları tarafından yeterince desteklenmemesi TSSB görülme olasılığını yükseltmektedir. Özellikle boşanmaların TSSB gelişimi açısından önemli bir faktör olduğunu öne süren çalışmalar, bu durumu özellikle travmanın yaşanması ve sonrasındaki süreçte sosyal destek düzeyi ile doğrudan bağdaştırmışlardır.

Çalışmamızda elde ettiğimiz verilerin istatistiksel analizinde SPSS 15 programı kullanılmıştır. Çalışılan analizlerde anlamlılık düzeyi $\alpha = 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Diğer bazı analiz türlerinden olan lojistik regresyon ve lineer regresyon analizleri kullanılmamıştır. Bu tür analizleri yapmanın ana gerekçesi aynı anda birden fazla değişkenin etkisini gözlemlemektir. Örneklemimizin büyüklüğü aynı

anda birden değişkenin kullanılmasına müsait olmadığından ikili ilişkileri Tablo 2’de gözlemlemiş olduk.

Sorulara verilen yanıtlar “hiçbir zaman”, “ok az”, “Orta derece”, “sık sık”, “her zaman”, gibi standart cevaplarla sınırlandırıldığından istatistiksel açıdan karşılaştırmanın g olmaktadır. Bu nedenle “var” ve “yok”, “hiçbir zaman” ve “ok az” yanıtları “yok” kategorisinde, “orta derecede”, “sık sık” ve “her zaman” yanıtları ise “var” kategorisinde değerlendirilmiştir ve bu şekilde sınıflandırılmıştır.

Öncelikle TSSB leğine cevap vermiş olan katılımcıların yukarıda açıklanmış olan boyutlar üzerinden aldıkları skorlar ortaya çıkarılmıştır. TSSB’nin ilk boyutu “yeniden yaşama” belirtilerini ölçen sorulardır. Ölçekte ilk beş soruda yer alan bu boyuta verilen cevaplar veri tabanına girildikten sonra öncelikle bu sorulardan en az bir soruya orta derece ve üzeri cevap vermiş olanlar hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre katılımcılardan 27 kişi (%25,2) yeniden yaşama belirtilerine ilişkin sorularda en az bir soruya orta derece ve üzeri cevap vermiştir.

TSSB’nin ikinci boyutu ise “kaçınma” belirtilerini ölçen sorulardır. Ölçekte 6. soru ile 12. sorular arasındaki yer alan sorularada düzenlenmiş olan bu boyuta verilen cevaplar veri tabanına girildikten sonra öncelikle bu sorulardan en az üç soruya orta derece ve üzeri cevap vermiş olanlar hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre katılımcılardan 44 kişi (% 41,1) kaçınma belirtilerine ilişkin sorularda en az bir soruya orta derece ve üzeri cevap vermiştir.

TSSB’nin üçüncü ve en son boyutu ise “artmış uyarılmışlık” belirtilerini ölçen sorulardır. Ölçekte 13. soru ile 17. sorular arasındaki yer alan sorularada düzenlenmiş olan bu boyuta verilen cevaplar veri tabanına girildikten sonra öncelikle bu sorulardan en az iki bir soruya orta derece ve üzeri cevap vermiş olanlar hesaplanmıştır. Bu hesaplama göre katılımcılardan 36 kişi (% 33,6) artmış uyarılmışlık belirtilerine ilişkin sorularda en az bir soruya orta derece ve üzeri cevap vermiştir.

Literatür bu 3 boyut arasında anlamlı bir ilişki görülmesi gerektiğini belirtmektedir. Yapılmış olan bu araştırma sonuçları da literatürü teyit etmektedir. Yeniden yaşama belirtileri, kaçınma belirtileri ve artmış uyarılmışlık belirtilerini ölçen boyutların korelasyonuna bakıldığında her 3 boyut arasında da $\alpha = 0.05$ anlamlılık seviyesinde pozitif yönde, orta kuvvetli anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Yeniden yaşama belirtileri ile kaçınma belirtileri arasındaki Pearson korelasyon katsayısı 0.345 büyüklüğünde ($p = 0.000$), yeniden yaşama belirtileri ile artmış uyarılmışlık belirtileri arasındaki Pearson korelasyon katsayısı 0.315 büyüklüğünde ($p = 0.001$) tespit edilmiştir. Bununla birlikte en yüksek korelasyon kaçınma belirtileri ile artmış uyarılmışlık belirtileri arasındaki bulunmuştur. (Pearson korelasyon katsayısı = 0.571, $p = 0.000$).

Bu 3 boyutun diğer parametrik demografik değişkenlerle yapılmış olan korelasyon analizlerinde ise sadece yeniden yaşama belirtileri ile askerlikte geçirilen süre arasında $\alpha = 0,05$ anlamlılık seviyesinde zayıf da olsa pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Pearson korelasyon katsayısı = 0.218, $p = 0.048$). Diğer parametrik demografik özellikler ile bu 3 boyut arasındaki korelasyonlarda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Parametrik olmayan demografik özellikler ile yeniden yaşama belirtileri, kaçınma belirtileri ve artmış uyarılmışlık belirtileri arasındaki ilişkileri test etmek için de χ^2 testi yapılmıştır. İlk önce yeniden yaşama belirtilerini ölçen boyuta ilişkin testler yürütülmüştür. Bu testler sonucunda yeniden yaşama belirtileri ile “şu anki çalıştığınız ile tayin edildiğinizde gelirken, önceki çalıştığınız ilden ve çevrenizden ayrılmak sizde olumsuz duygular yarattı mı?” sorusu arasında $\alpha = 0.05$ anlamlılık seviyesinde anlamlı sayılabilecek bir etkileşim tespit edilmiştir. ($\chi^2 (1) = 9.519$, $p = 0.002$). Şark tayininden dolayı olumsuz duygular yaşayanların daha sıklıkla yeniden yaşama belirtileri gösterdikleri tespit edilmiştir.

İlginç olan bir diğer bulgu ise aynen yeniden yaşama belirtilerinde olduğu gibi kaçınma belirtilerinin de sadece şark tayinin etkisini belirlemeye ilişkin olarak sorulmuş olan “şu anki çalıştığınız ile tayin edildiğinizde gelirken, önceki çalıştığınız ilden ve çevrenizden ayrılmak sizde olumsuz duygular yarattı mı?” sorusu arasında α

= 0.01 anlamlılık seviyesinde anlamlı sayılabilecek bir etkileşim tespit edilmiştir. ($\chi^2(1) = 12.677$, $p = 0.000$). Şark tayininden dolayı olumsuz duygular yaşayanların yeniden yaşama belirtilerinde olduğu gibi daha sıklıkla kaçınma belirtileri gösterdikleri tespit edilmiştir.

Yukarıdaki iki bulgudan sonra artık şaşırtıcı olmayan üçüncü bir tespit de aynen yeniden yaşama belirtileri ile kaçınma belirtilerinde olduğu gibi artmış uyarılmışlık belirtilerinin de sadece şark tayini ile ilişkin olarak sorulmuş olan “şu anki çalıştığınız ile tayin edildiğinizde gelirken, önceki çalıştığınız ilden ve çevrenizden ayrılmak sizde olumsuz duygular yarattı mı.?” sorusu arasında $\alpha = 0.01$ anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiş olmasıdır. ($\chi^2(1) = 15.358$, $p = 0.000$). Şark tayininden dolayı olumsuz duygular yaşayanların yeniden yaşama belirtilerinde ve kaçınma belirtilerinde olduğu gibi daha sıklıkla artmış uyarılmışlık belirtileri gösterdikleri tespit edilmiştir.

Bu kısımda analiz yapacağımız son değişken ise TSSB ölçeğine göre kendilerinde TSSB tespit edilen personele yönelik olacaktır. Önceki bölümlerde PCL-C’ye dayalı olarak TSSB’nun nasıl hesaplanması gerektiği belirtilmişti, ancak kısaca burada tekrar hatırlatmakta fayda vardır. PCL-C, 17 maddeden oluşan bireylerin kendi kendilerine uygulayabildikleri bir ölçektir.

Bu ölçekte ilk 5 soru TSSB’nin yeniden yaşama belirtilerini ölçmektedir. Bu araştırma kapsamında ölçeğe cevap veren katılımcılardan 27 kişinin ilk 5 sorudan en az bir soruya orta derece ve üzeri cevap verdiği ve dolayısıyla “yeniden yaşama” belirtileri gösterdiği tespit edilmiştir. Ölçeğin 6.-12. soruları arasında yer alan 7 soru ise TSSB’nin “kaçınma” belirtilerini ölçmektedir.

Bu araştırma kapsamında ölçeğe cevap veren katılımcılardan 44 kişinin 6 ila 12. sorulardan en az üç soruya orta derece ve üzeri cevap verdiği ve dolayısıyla “kaçınma” belirtileri gösterdiği tespit edilmiştir. Ölçekte yer alan 13.-17. Sorular arasındaki son kısım sorular ise “artmış uyarılmışlık” belirtilerini sorgulamaktadır. Araştırma kapsamında ölçeğe cevap veren katılımcılardan 36 kişinin 13 ila 17. sorulardan en az bir iki soruya orta derece ve üzeri cevap verdiği ve dolayısıyla

“artmış uyarılmışlık” belirtileri gösterdiği tespit edilmiştir.

Bir kişiye TSSB teşhisi konulabilmesi için, ölçeğe cevap veren kişinin her 3 boyutta yer alan soru kümelerinden 1. gruptakilerden en az 1 soruya orta derece ve üzeri cevap vermesi, 2. gruptakilerden en az 3 soruya orta derece ve üzeri cevap vermesi, 3. gruptakilerden da en az 2 soruya orta derece ve üzeri cevap vermesi gerekmektedir. Bu kritere göre ise araştırma kapsamında ölçeğe cevap veren toplam 15 kişide (%16,5) TSSB tespit edilmiştir. Travma sonrası yapılan çalışmalarda TSSB yaygınlığı genel popülasyon çalışmalarında % 2-16 arasında bulunmuştur.¹⁴³ Sahip olmak istediğimiz bilgiyi gizleyen ve bilgi kirliliği yaratan yanıltıcı değişkenlerin araştırmamızdaki sonuçları etkilememesi için önceki araştırmalar dikkate alınmak suretiyle yanıltıcı değişkenler tahmin edilerek ve hesaba katılarak minimize edilmiştir.

Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler ise emniyet teşkilatında çalışan ve rutin görevler yapan polislerin bile normal popülasyon çalışmalarında elde edilen ortalama değerlerin de üstünde olduğunu göstermektedir. Bu orana bir de daha tehlikeli görevlerde çalışan veya bu tür olaylara rastlama ihtimali daha yüksek yerlerde çalışan personeli dâhil ederseniz, bu oranın daha da yüksek çıkma ihtimali hiç azımsanmayacak derecede yüksek olacaktır. Polisin eylem yapan kitlelere karşı sık sık aşırı güç kullandığı, saldırgan davrandığı eleştirileri yapılmasına rağmen bu hususda TSSB’nun etkisi gözardı edilmektedir.

TSSB’nin alt boyutlarıyla yapılan korelasyon hesaplarına bakıldığında, büyüklüklerine göre alt boyutların TSSB’yi etkileme değerleri ise şu şekilde tespit edilmiştir: Kaçınma belirtileri (Pearson $r = 0.834$), artmış uyarılmışlık belirtileri (Pearson $r = 0.814$) ve yeniden yaşama belirtileri (Pearson $r = 0.689$).

Bu analizlerden sonra ortaya çıkan en belirgin gerçeklik ise emniyet teşkilatı personeline uygulanan zorunlu tayin politikasının zaten meslek gereği aşırı

¹⁴³ Gölge, a.g.m (Erişim Tarihi:15.06.2013)

kırılganlık gösteren personelin psikolojilerine olumsuz etkiler meydana getirdiğidir. Literatürde sıklıkla dile getirilen TSSB ile göç arasındaki ilişki, hele bir de bu göçün zorunlu olarak yaptırıldığı dikkate alınır, emniyet teşkilatı personeli açısından son derece belirleyici bir faktör olduğu ortadadır.

Zorunlu tayin politikasına ilişkin olarak emniyet teşkilatının tayin politikalarına uygun oryantasyon eğitimi planlaması yapılması yerinde olacaktır. Bu eğitimlerin içeriği profesyonelce planlanmalı ihtiyaca cevap verebilir nitelikte olmalıdır. Ayrıca şark tayinine tabi olan personele ilişkin teşvik edici mahiyette maddi ve manevi faktörler üzerinde de çalışılması gerekmektedir. Ortada olan gerçeklik, insanların bu şekilde zorunlu göçe tabi tutulduklarında psikolojilerinin aşırı derecede etkilendiğidir. Bu sorunu yok saymak ise gerek personelin gerekse ailelerinin böylesi bir zorunlu değişimle başetmek noktasında kendi hallerine bırakılması anlamına gelir.

Birçok meslek grubunun zorunlu tayine tabi olmaması, bunun yanı sıra bir şekilde doğu illerine tayin edilen birçok meslek grubu mensubunun ise tayin edildikleri illere gitmeyerek istifa ettikleri bir gerçektir. Bu tür bir istifa sebebi Türk polislerinin arasında çok nadir görülen bir durumdur. Bu durum ancak polislerin, devlete ve kurumlarına gönülden bağlı olmaları, ülkenin doğusu ve batısı farketmeksizin yüksek oranda sahiplenme duygularının varoluşuyla açıklanabilir.

3.2. BULGULARA İLİŞKİN TARTIŞMA

Bu tez içeriğinde genel olarak bir ruhsal hastalık olarak nitelenen, TSSB'nun nasıl geliştiği yukarıda ilgili bölümlerde ayrıntılı olarak sunulmuştur. Ancak ülkemizde, Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Tanı Ve Tedavi Süreci' nin işleyişinde bir kısım sorunlar mevcut olduğu gözlenmektedir. Bu bölümde, uygulamadan doğan bir kısım olumsuzluklar ve Travma Sonrası Stresin Tanı Ve Tedavi Süreci açısından olması gerekenler tartışılacaktır.

TSSB üzerinde yapılan çalışmalar diğer bazı ruhsal bozuklukların TSSB ile beraber seyrettiğini ortaya koymuştur. Eşlik eden ruhsal bozuklukların çeşitliliği,

tartışmalara neden olmaktadır. Buna örnek olarak anksiyete bozukluğu, panik bozukluğu ve depresyon daha çok TSSB'ye eşlik etmektedir. Bazı yazarlar TSSB ile başka bir ruhsal bozukluğun birlikte görülmesi durumunda TSSB'nin birincil bozukluk olma olasılığının düşük olduğunu, bu bozuklukların belirtilerinin TSSB belirtilerine benzemesi ya da örtüşmesi sonucu yanlış pozitif durumların ortaya çıkabileceğini öne sürmüşlerdir.¹⁴⁴

TSSB' nda, bazı yazarlar eşlik eden ruhsal bozuklukların daha çok TSSB'nin bir yan etkisi olarak ele alınması gerektiğini belirtmektedirler. TSSB belirtileri ile depresyon ve diğer psikiyatrik bozukluk belirtileri arasındaki benzerlik olduğundan tanı konusunda tartışmalar yaşanmaktadır. TSSB'ye eşlik eden ruhsal bozuklukların travma sonucu ortaya çıkan TSSB'den bağımsız bir yapıya mı sahip olduğu, yoksa TSSB'nin ikincil olarak mı geliştiği hususunu açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu bozuklukların yalnızca travma ile ilişkili olduğunu göstermek, bunun yanında TSSB ile ilişkisiz olduğunu göstermeyi zorunlu kılıyor.¹⁴⁵

Travma koşulu olmaksızın TSSB tanısının konabileceğini düşünen araştırmacılar da bulunmaktadır. TSSB ve sonuçlarını anlamak yalnızca “ruhsal bozukluk” sınırlarında kalındığında pek olanaklı olmayacağı benziyor. Kültürel, sosyal, sınıfsal hatta siyasal boyutlarda bakılması TSSB'yi anlamayı kolaylaştıracaktır. TSSB uzun yıllar önemini yitirmeyecek, çok yönlü tartışmaların odağında kalacak ruhsal bozuklukların başında gelmeyi sürdürecektir.¹⁴⁶ Çalışmamızda benzer görüşten hareketle travma yaşamamış polislerinde TSSB belirtileri göstereceği öne sürülmüştür.

Burada şu hususu vurgulamak gerekir; Türkiye’de “ TSSB ” kavramsal olarak mevcuttur, fakat sistem olarak içi tam manasıyla doldurulmamış bir olgudur. Gerek bir kavram olarak, gerekse bir sistem olarak bu sürecin önemi, unsurları olan stres

¹⁴⁴Burhanettin Kaya, “ Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Komorbidite”, *Psikiyatri Dünyası Dergisi*, 2000, Sayı 4, s.41

¹⁴⁵A.g.e, s. 42.

¹⁴⁶Burhanettin Kaya, “Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Subsendrom Kavramı”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, Sayı 5, 2004, s.237.

kaynakları yeterince bilinmemekte veya gereği kadar önemsenmemektedir.

Batılı ülkelerde modern savaşlardan sonra ölüm ve yaralanmalardan sonra en fazla TSSB hastalığı kayıplar hanesinde yer almaktadır. Bütün çalışma ve araştırmalara rağmen TSSB gizemini korumaktadır. TSSB bulaşıcı bir hastalık olduğunu iddia eden araştırmacıların da bulunduğu önceki bölümlerde dile getirilmişti. TSSB mağduruyla yakın temasta bulunan her bireyin bundan etkilendiği, bu etkilenmenin çeşitli düzeylerde ve zaman aralıklarında olduğu, çocukların da buna dahil olduğu, TSSB’ nun savaştan dönen gaziler arasında kontrolden çıkarak ailelerine de yayılmaya başladığı ifade edilmektedir.

Batılı olmayan ülke insanların TSSB belirtilerini ölçmede sadece biyomedikal örneklerin ve TSSB tanı ölçütlerinin kullanılmasının yeterli olmayacağını öne süren bazı araştırmacılar bulunmaktadır. Buna göre mevcut ölçeklerin yanı sıra klinik, psikolojik, psikometrik bakış açılarını içeren, doğal afet veya travma sürecinin tarihi geçmişini, bireylerin kültürel realitelerini ve ait oldukları toplumda ki kültürel hassasiyetleri dikkate alan, çok daha kapsamlı bir çalışma yapılması gerektiği hususu savunulmuştur.

TSSB üzerinde çalışmalar yoğun bir şekilde devam etmektedir. 2013 yılı mayıs ayı içerisinde TSSB tanı ölçütlerine üç yeni belirti eklenmiştir. Bunlar kişinin kendisini veya başkalarını mesnetsiz olarak suçlaması, ikinci olarak negatif duygular içinde bulunma, üçüncü olarak ise saldırgan ya da zarar verici davranışlar sergilemedir. Görüldüğu üzere tanı ölçütleri henüz tamamlanmamıştır. Diğer ruhsal hastalıkların aksine belki de zamanla daha da gelişen ve şekil değiştiren bir hastalık türüdür. Bu duruma insanların sürekli değişen ve gelişen yaşam biçimleri etki ediyor olabilir.

SONUÇ

Bu çalışmadaki amaç günlük görev ifa eden polislerin TSSB belirtileri gösterip göstermediklerini tespit etmektir. Sonuçlar polislerin günlük iş yaşamları sırasında karşı karşıya geldikleri travmatik olaylardan sonra da TSSB geliştirebildiğini göstermektedir. Tabiki örneklemimize uygulanan anket ve ölçekle doğrudan bir hastalık tanısı konulamaz ise de, elde edilen yüksek değerlerle kişilerin TSSB tanısı alma olasılığının daha yüksek olduğu varsayılabilir. Diğer bir önemli sonuç ise, ülkemizde günlük görev ifa eden polisler üzerine ilk defa bu konuda bir çalışmanın gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Çalışma sırasında polisler üzerinde TSSB belirtilerini saptamaya yönelik bilgi ve bulgular üzerinde durulmuştur. Çalışma sonucunda elde edilen bilgi ve bulgular TSSB'nin potansiyel mağduru olabilecek personelin önceden tespit edilerek hastalığı önleyici programlar ve tedbirler geliştirilmesini sağlayacaktır. Günlük görev ifa eden polislerde görülme riski yüksek olan TSSB ile başa çıkmak için sağlık ve sosyal destek sağlanması amacıyla idari, yasal ve sosyal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu amaçla, Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'de olduğu gibi psiko-sosyal rehabilitasyon merkezlerinin oluşturularak travmanın etkileri en aza indirgenebilecektir. Bütün sonuçlar çalışmamızın başındaki hipotezlerimizi de destekleyerek literatürle de uyumlu olduğunu göstermiştir.

TSSB'ye neden olabilecek faktörlerin yanı sıra personele doğrudan etki eden yapısal ve uygulamadan kaynaklanan stres kaynaklarının tespit edilmesi etkilerinin en aza indirilmesi sağlanacaktır. Tüm yönleriyle bir farkındalık yaratılacaktır. Sağlıklı yaşam standartları geliştirilecektir.

Emniyet teşkilatı personeline uygulanan zorunlu tayin politikasının zaten meslek gereği çeşitli stres verici faktörlerin baskısı altında olan personelin psikolojilerine olumsuz etkiler meydana getirdiği ortaya konulmasına karşın aile bireylerinin de bundan etkilenebileceği gözardı edilmiştir. Aile de baba veya anne rolünde olan polisin çocuklarının psikolojilerine doğrudan etkisi bulunmaktadır. Evlerinden, akraba, komşu, okul arkadaşları ve sosyal çevresinden koparılan ve zor

şartlarda istemedikleri bir yerde yaşamaya zorlanan aile bireylerinin potansiyel TSSB mağduru olacağı aşikârdır. Bulaşıcılık eğilimi bulunduğu tartışılan TSSB için uygun bir ortam sağlanmış olacaktır.

Batılı ülkelerle kıyaslandığında çok daha olumsuz, ekonomik ve sosyal yaşam şartlarına ve hukuki güvenceye sahip polislerimizin her şeye rağmen sağlam bir ruhsal yapısının olduğu varsayılmaktadır. Ancak çalışmamızda operasyonel birimler olarak bilinen travmatik olaylara daha çok maruz kalabilen özel harekât, terörle mücadele, trafik ve çevik kuvvet şube personelinin yer almamasına rağmen yüksek oranda TSSB mağduru personel tespit edilmesi durumun vehametini ortaya koymaktadır.

Bu tezle; Travmatik olaylara maruz kalmayanlarda da yüksek oranda TSSB görüldüğü ortaya konmuştur. Türkiye’de bu ve benzeri konularda daha fazla çalışmanın yapılmasına ihtiyaç vardır. Risk altındaki meslek gruplarına bu ve benzeri çalışmalardan elde edilecek bulguların doğrultusunda risk altındaki meslek mensuplarına yönelik önleyici, erken teşhis ve tedavi sağlayıcı bir ruh sağlığı hizmeti mekanizması kurulmalıdır.

Polislerin günlük görevlerini ifa etmeleri nedeniyle stresle birlikte gelişen ruhsal rahatsızlıklardan biri olan TSSB gelişebilir mi? Araştırma sorusu paralelinde birinci hipotezimizde travmatik olay tecrübe etmeyen polisler de TSSB belirtileri gösterirler. İkinci hipotezimizde polislerin günlük görev ifa ettikleri sırada kendilerinin de ortamda bulunduğu sırada başkalarının hayatına veya vücut bütünlüğüne karşı doğrudan bir saldırıya (travmatik olaylara) şahit olmaları TSSB belirtilerini artırır düşüncesi öne sürülmüştür.

Yapılan araştırma da, travma sonrası stres bozukluğu ile yaş, kıdem, medeni durum, çocuk sayısı, askerliği yapmış olma, askerlik süresi, askerlikte çatışma bölgelerinde bulunmuş olma, vücut bütünlüğüne karşı saldırıya maruz kalma, zor kullanma durumunda kalma, şark tayininden olumsuz etkilenme ve stres yapacak bir olayla karşılaşma arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı anlaşılmıştır.

TSSB ile stres yapacak bir olayla karşılaşma arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmesi birinci hipotezimizi doğrular niteliktedir. Buna karşılık, TSSB ile başkasının vücut bütünlüğüne karşı bir saldırıya tanık olma arasında da istatistiksel olarak orta kuvvette ve pozitif ($r = 0,34$) ve $\alpha=0.005$ anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu husus ikinci hipotezimizde polislerin günlük görev ifa ettikleri sırada kendilerinin de ortamda bulunduğu sırada başkalarının hayatına veya vücut bütünlüğüne karşı doğrudan bir saldırıya (travmatik olaylara) şahit olmaları TSSB belirtilerini artırır düşüncesini doğrulamaktadır.

Bir kişiye TSSB teşhisi konulabilmesi için, yeniden yaşama belirtileri, kaçınma belirtileri ve artmış uyarılmışlık belirtilerini arasında anlamlı bir ilişki görülmesi gerektiğini ölçeğe cevap veren kişinin her 3 boyutta yer alan soru kümelerinden yeniden yaşama belirtileri için en az 1 soruya, kaçınma belirtileri için en az 3 soruya, artmış uyarılmışlık belirtileri için en az 2 soruya orta derece ve üzeri cevap vermesi gerekmektedir. Bu kritere göre ise araştırma kapsamında ölçeğe cevap veren toplam kişide 15 kişide (%16,5) TSSB tespit edilmiştir. Travma sonrası yapılan çalışmalarda TSSB yaygınlığı genel popülasyon çalışmalarında %8-16 arasında bulunmuştur.¹⁴⁷

Sonuç olarak; çalışmamızın iskeletini oluşturan teorik çerçeve kapsamında örneklem grubunda yüksek oranda TSSB belirtilerinin tespit edilmesi bu soruna acilen çözüm arayışı bulunması gerekmektedir. Sabır, özen, emek, kaynak ve zaman gerektiren kamu hizmetlerinden biri olan emniyet hizmetlerinin sağlanmasında, “İnsanı yaşat ki, Devlet yaşasın” mantığıyla hareket edilerek, tek tek fert bazında Türk Polis Teşkilatının her mensubunun sorunları, bütüncül bir yaklaşımla yeniden değerlendirilmelidir. Konuyla ilgili kanun ve yönetmelikler, uygulamada yer alan uzmanların görüşlerine başvurulmak ve iş hayatında uygulanabilirliğine de dikkat etmek suretiyle yeniden düzenlenmelidir. Türk Polis Teşkilatının yapısal ve uygulamadan kaynaklanan stres kaynaklarının tespit edilerek etkilerinin en aza indirilmesi sağlanmalıdır.

¹⁴⁷ Zeynep Belma Gölge, a.g.m, (Erişim Tarihi: 15.06.2013)

Bu çalışmanın sonuçlarının eğitimsel idari kararları etkileyebilmesi için, bizden sonra ki çalışmalarda bu konuda risk altında ki diğer meslek gruplarını da kapsayan çok sayıda karşılaştırmalı çalışmaya ihtiyaç olduğunu dűřünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Acar, Gönül (2011), *Travma Nedir?* <http://www.psikonet.com/konu.asp?kid=198>, (E.T:12 Nisan 2011).
- Afet.gen.tr (2011), *Öğrencilerinize Nasıl Yardımcı Olabilirsiniz? Depremin Psikolojik Etkileriyle Baş Etme Öğretmen El Kitabı*, <http://afet.gen.tr/6.php>, (E.T:28 Mart 2011).
- Aker, Tamer; Ayata, Bilgin; Özeren, Melih; Buran, Behice ve Bay, Ayşenur (2002), “Zorunlu İç Göç: Ruhsal ve Toplumsal Sonuçları”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2002, sayı 3, s.97-103. <http://lokman.cu.edu.tr/psikiyatri/derindex/apd/fulltext/2002/97.pdf>, (E.T:06 Haziran 2013).
- Aker, Tamer ve Önen, Pınar, (2006), “Travma Sonrası Stres Bozukluğu”, *Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi*, 2(12), ss.52-63.
- Aker, Tamer, (2010), “Türkiye’de Ruhsal Travma Epidemiyolojisi”, *Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni*, Ankara: 13(1), s.29.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (1994), Köroğlu, Ertuğrul, (Çeviren), *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, 4. Baskı DSM-IV, Ankara: Hekimler Yayın Birliği, s.65.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (2012), “DSM-IV vs. DSM-IV-TR”, <http://www.psychiatry.org/practice/dsm/dsm-iv-tr>, (E.T: 21 Haziran 2013).
- Anhalt, Lindsey, (2000), *The Atomic Bomb: A Study of Aftermath*, <http://wwifrecker11c.wikispaces.com/TheAtomicBomb>, (E.T:19 Nisan 2011).
- Anonim (2007). *Hayatta Mutlu Olmanın Sırları*, http://globalsaglik.blogspot.com/2007_11_01_archive.html, (E.T:27 Mayıs 2011).
- Arsu, Tülay, (2008) “Travma Sonrası Stres Bozuklukları”, <http://www.megaforum.com/ruh-sagligi/33697-travma-sonrasi-stres-bozukluklari.html>, (E.T: 27 Ağustos 2011).
- Ayataç, Serpil,(2011), *İş Stresi Yönetimi El Kitabı*, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.Fakültesi, <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr/ce/docs/>

[file/ec109.pdf](#), (E.T: 13 Mart 2013).

Aydın, Şule, (2004). “Örgütsel Stres Yönetimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3),s.54.

Azmaz, Mahmut, (2006), *Alt Kültürler Açısından Örgüt Kültürü (Polis Alt Kültürleri Üzerine Bir Uygulama)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Balo, Burhan, (2011). *Sosyoloji Ders Notları*, <http://www.docstoc.com/docs/20960974/Sosyoloji-Ders-Notlar%C4%B1-BurhanBalo%C4%9Flu>, (E.T:12 Nisan 2011).

Baltaş, Acar, ve Baltaş, Zuhale, (2011). *Stresin Çeşitleri ve Strese Yatkin Olanlar*, <http://www.aymavisi.org/psikoloji/Stresin%20Cesitleri%20Ve%20Strese%20Yatkin%20Olanlar.html>, (E.T:12 Nisan 2011).

Baltaş, Zuhale, (1995), *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, 14. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, ss.2-14.

Baykallı, Hatice, (2011), *Travma*, http://www.nlppturk.net/nlp_emdr.htm, (E.T: 27 Ağustos 2011).

Bayse, Gregory, (1998). *Historical Background*, <http://campus.houghton.edu/orgs/psychology/ptsd/history.htm>, (E.T:26 Haziran 2011).

BBC News, (2007). *NI Police to Receive PTSD Compensation*, <http://test.dartcenter.org/blog/ni-police-to-receive-ptsd-compensation>, (E.T:21 Şubat 2011).

Bez, Orhan, (2010), *Organizational Citizenship Behavior and its Relationship with Major Attitudinal Factors; A Comparative Study between Two Police Regions of Turkish National Police*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia, s.227.

Breslau, N.; Wilcox, H. C.; Storr, C. L.; Lucia, V. C. ve Anthony, J. C., (2004), “Trauma Exposure And Posttraumatic Stress Disorder: A Study of Youths in Urban America”, *Journal of Urban Health*, 81,ss.530-544.

Canpolat, Uğur İlyas, (2009). *Travma Tahribatı ile Nasıl Baş Edilir*,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=12836379,02.11.2009.>, (E.T:12 Nisan 2011).

Carlier, I. V.; Lamberts, R. D. ve Gersons, B. P., (1997), “Risk Factors for Posttraumatic Stress Symptomatology in Police Officers: A Prospective Analysis”, *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 185, ss.498-506.

Crisp, A. William, (2005), *Postcombatmilitary Job-Satisfaction among Vietnam War Helicopter Aviators*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Texas: University of North Texas.

Cromie, William J. (2006). “Mental casualties of Vietnam Warpersist: Lessons learned could be applied to Iraq”. *Harvard UniversityGazette*, 17.08 2006. <http://www.news.harvard.edu/gazette/2006/08.24/99-ptsd.html>, (E.T:12 Nisan 2011).

Cumbul, Çiğdem, (2011), “Travma Sonrası Stres Bozukluğu”, <http://blog.milliyet.com.tr/psikolojik-travma-ve-travma-sonrasi-stres-bozuklugu--tssb-/Blog/?BlogNo=304875>, (E.T:02 Haziran 2013).

Cüceloğlu, Doğan, (2004), *İnsan ve Davranışı*, 13. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, s.404.

Çağay, Dürü; Işıklı, Sedat ve Haksal, Pınar, (2006), *Psikolojik Destek Programı Genel Sıkıntı Düzeyinin Belirlenmesi Raporu*, Ankara İl Sağlık Müdürlüğü 112 Acil Sağlık Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Ankara, s.2.

Çağlar, Ali, (2000), “Türk Polisi’nde Sosyalleşme ve Polis Kültürü”, Ankara: *Polis Bilimleri Dergisi*, 2(7), s.97.

Çırakoğlu, Okan Cem, (2013), *Uzun Süren Bir Savaş: Travma Sonrası Stres Bozukluğu*, <http://www.donusumkonagi.net/HaberDetay/4537/uzun-suren-bir-savas-travma-sonrasi-stres-bozuklugu.html>, (E.T: 06 Haziran 2013).

Çufalı, Mustafa, (2009). *Cumhuriyet Döneminde Emniyet Teşkilatının Gelişimi*, http://www.caginpolicisi.com.tr/72/14-15-16.htm#_ftnref15, (E. T: 27 Mayıs 2011).

Davranış Bilimleri Enstitüsü, (2013),“Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB)

- Nedir?”, http://www.dbe.com.tr/trTR/Content/Psikolojik_Travma/Travma_Sonrasi_Stres_Bozuklugu_TSSB_Nedir.aspx, (E.T: 26 Haziran 2013).
- Delahanty, D. L.; Herberman, H. B.; Craig, K. J.; Hayward, M. C.; Fullerton, C. S.; Ursano, R. J. ve Baum, A.,(1997), “Acute and Chronic Distress and Posttraumatic Stress Disorder As A Function of Responsibility for Serious Motor Vehicle Accidents”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65(4), ss:560-567, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9256556>, (E.T:30 Nisan 2011).
- Devlet Memurları Kanunu, (1965), 657 sayılı Kanun / Madde 99.
- Dobbs, David, (2012), *The PTSD Trap*, <http://www.wired.com/wiredscience/2012/03/the-ptsd-trap/>, (E.T: 21 Mart 2013).
- Doğan, Ercüment, (2009), *Travmatik Yaşantı ve Korkular*, <http://e-psikoloji.com/forum/archive/index.php/t-8221.html>, (E.T: 12 Nisan 2011).
- Doğan, Ercüment, (2011), *EMDR Nedir Nasıl Uygulanır?* http://www.aktuelpsikoloji.com/haber.php?haber_id=3700, (E.T: 12 Nisan 2011).
- Dönence, (2009), “Benlik-Kişilik- Kimlik Nedir-Kişiliğin Oluşumu”, <http://donence.wordpress.com/page/21/>, (E.T:16 Haziran 2013).
- Drozdek, Boris; John, P. Wilson ve Silvana,Turkovic (2012) “Assesment of PTSD in Non-Western Cultures: The Need for New Contextual and Complex Perspectives”, *The Oxford Hanbook Of Traumatic Stress Disorders*.
- Dryden-Edwards, Roxanne, (2011), *Posttraumatic Stress Disorder*, http://www.medicinenet.com/posttraumatic_stress_disorder/article.htm, (E.T:12 Nisan 2011).
- DSM5.org (2013), “DSM-5 Implementaion and Support”, <http://www.dsm5.org/Pages/Default.aspx>, (E.T:13 Şubat 2013).
- Duffy, Michael, (2009), *Shell Shock*, <http://www.firstworldwar.com/atoz/shellshock.htm>, (E.T:12 Nisan 2011).

- Elibol, Kamil, (2010), “Polise kriz önlemi”, <http://yasam.bugun.com.tr/polise-kriz-onlemi-haberi/108445>, (E.T:16 Haziran 2013).
- Eşsizoglu, Altan, (2009), “Bir Terörist Saldırı Sonrasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişimini Etkileyen Risk Faktörleri”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2 (20), ss.118-126. <http://www.turkpsikiyatri.com/pdf/c20s2/118-126.pdf>, (E.T:12 Nisan 2011).
- Felsefe.net, (2011), *Sosyolojik Kavramlar*, <http://www.felsefe.net/sosyoloji/278-sosyolojik-kavramlar.html>, (E.T:12 Nisan 2011).
- Giddens, James B., (2008), *Critical Incident Stres Debrefing/Psychological Debriefing: A Critical Review of Literature*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, San Diego: Alliant International University.
- Göğüş, Ali Kemal, (2013), *Akut Stres Bozukluğu*, <http://alikemalgogus.com/anksiyete-bozukluklari/akut-stres-bozuklugu/>, (E.T:19 Mart 2013).
- Göka, Erol, (2011), *Post Travmatik Stres Bozukluğu*, <http://www.erolgoka.com/makale/hekim/007.htm>, (E.T: 30 Ağustos 2011).
- Gölge, Zeynep Belma, (2005), “Cinsel Travma Sonrası Oluşan Ruhsal Sorunlar”, *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, 42(1), ss. 19-48, <http://www.noropsikiyatriarsivi.com/tr/makale/2529/375/Tam-Metin>, (E.T:15 Haziran 2013).
- Gren, Ben, (2004), “Post-Traumatic Stress Disorder In UK Police Officers”, *Current Medical Research and Opinion*, 20(1), <http://www.greenmedicolegal.com/PTSDPOLICE.pdf>, (E.T:21 Şubat 2011).
- Grossman, Dave ve Bruce, K. Siddle, (2000), *Psychological Effects of Combat*, http://www.killology.com/print/print_psychological.htm, (E.T: 12 Nisan 2011).
- Gültekin, Erdoğan; Ekici, Niyazi ve Tepe, Fatih, (2011), “Terör Mağduru Polislerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 2(1), s: 2.
- Hansen, Kenan, (2011), “Stres”, <http://www.terapim.net/online-tedaviler/stres>,

(E.T:22 Mart 2011).

Headquarters, Department of the Army, (1994), *Leaders' Manual for Combat Stress Control: Combat Stress Behaviors*, Field Manual No. 22-51: Washington, http://www.operationalmedicine.org/Army/Milmed/fm22_51.pdf, (E.T: 25 Mart 2011).

Istanbulpdr.com (2011), *Travma Sonrası Stres Bozukluğu*, <http://istanbulpdr.com/psikiyatri/travma-sonrasi-stres-bozuklugu.html>, (E.T:25 Mayıs 2011).

Işıtan, İbrahim ve Gökler, Rıza, (2012), “Modern çağın hastalığı; Stres ve Etkileri”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1(3), <http://kutaksam.karabuk.edu.tr/index.php/ilk/article/view/28>, (E.T:12 Nisan 2013).

Jaspers, J. P., (1998), “Whiplash and post-traumatic stress disorder”, *Disability and Rehabilitation*, 20(11), ss:397-404. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9846239>, (E.T:14 Mart 2011).

KağıtpilBlog, (2011), *PTSB-TSSB Travmatik Stres Bozukluğu*, <http://www.kagitpil.com/1461-ptsb-tssb-travmatik-stres-bozuklugu.html#axzz1qfs6J1QV>, (E.T:26 Mart 2011).

Kaya, Burhanettin, (2000), “Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Komorbidite”, *Psikiyatri Dünyası Dergisi*, 4, s.41.

Kaya, Burhanettin, (2004), “Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Subsendrom Kavramı”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, ss: 231-238.

Kocabaşoğlu, N.; Özdemir Ç.A.; Yargıç, İ. ve Geyran, P. (2005), “PTSD Checklist-Civilian Version (PCL-C)”, *Yeni Symposium Dergisi*, 43, ss:126-134.

Martin, Bruce, (2013), “The Next Posting Meets PTSD Charity Talking 2 Minds”, <http://www.thenextposting.com/2013/04/the-next-posting-meets-ptsd-charity-talking2minds>, (E.T:29 Nisan 2013).

McClelland, Mac, (2012), “Is PTSD Contagious?”, <http://www.motherjones.com/politics/2013/01/ptsd-epidemic-military-vets-families>, (E.T:17 Ocak 2013).

Mete, Levent, (2011), *Travmatik Nevroz*, <http://www.makaleler.com/bilim->

- [makaleleri/travmatik-nevroz.htm](#), (E.T:12 Nisan 2011).
- Morris, David, J., (2013), “The Evil Hours: A “Biography” of PTSD”, <http://www.kickstarter.com/projects/1833507353/the-evil-hours-a-biography-of-ptsd>, (E.T:12 Haziran 2013).
- Motta, Robert, (2013), “Hofstra University, The Child and Family Insitute”, http://www.hofstra.edu/community/slzctr/slzctr_childfamilytrauma.html, (E.T:17 Ocak 2013).
- Mulligan, Kate, (2004), “For PTSD Care, It’s a LongWayfrom Vietnam to Iraq”, 39 *Psychiatric News* 1, 1 (07.05.2004), <http://bit.ly/wgDBhA>, (E.T:06 Haziran 2013).
- National Center for PTSD, (2012), “DSM 5 DiagnosticCriteriafor PTSD”, http://www.ptsd.va.gov/professional/pages/diagnostic_criteria_dsm-5.asp, (E.T:20 Mayıs 2013).
- National Institute of Mental Health, (2011), *Post-Traumatic Stress Disorder*, <http://www.nimh.nih.gov/health/publications/post-traumatic-stress-disorder-easy-to-read-/complete.pdf>, (E.T:25 Mart 2011).
- Onay, Meltem, (2011), “İş Stresi Ve Tükenmişlik Duygusunun İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkileri”, *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), s.368.
- Panagioti, Maria, (2013), “A Model of Suicidal Behavior in Posttraumatic Stress Disorder (PTSD): The Mediating Role of Defeat and Entrapment”, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165178113000905>, (E.T:26 Mart 2013).
- Panik Atak ve Anksiyete Dostları Derneği (2011), *Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Akut Stres Bozukluğu*, <http://pandost.com/travma-sonrasi-stres-bozuklugu-ve-akut-stres-bozuklugu/>, (E.T:22 Mart 2011).
- Piper, Lynnn, J., (2003), *Perception of Self, Occupational Role, and Occupational Events*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Texas: University of North Texas, s:8.
- Piper, Lynn J., (2006), *Stressors, Social Support and Stres Reactions*,

Yayınlanmamış Doktora Tezi, Texas: University of Texas, s: 63.

Polatlı, Ahmet, (2009), *Kişilik ve Kimlik*, <http://www.makaleler.com/bilim-makaleleri/kisilik-ve-kimlik.htm>, (E.T:12 Nisan 2011).

Polatlı, Ahmet, (2011), “Duygu Sağırı İnsanlar”, <http://www.makaleler.com/bilim-makaleleri/duygu-sagiri-insanlar.htm>, (E.T:14 Mart 2011).

Psikoloji Rehberi (2011), *Akut ve Travma*, http://www.psikolojirehberi.com/psikoloji_rehberi_detay.asp?id_psikoloji_rehberi=108, (E.T: 18 Mart 2011).

Psikolojikdestek.com, (2013), *Ruhsal Travma Nedir*, http://www.Psikolojikdestek.com/index.php?option=com_content&view=article&id=43&Itemid=95, (E.T: 12 Mart 2013).

Psikoterapi Enstitüsü, (2013), “Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Akut Stres Bozukluğu”, <http://www.psikoterapi.com/travma-sonrasi-stres-bozuklugu-ve-akut-stres-bozuklugu>, (E.T: 27 Haziran 2013).

Remington, Nevin, (2013), “A potensial therapy for PTSD?”, <http://nation.time.com/2013/02/13/a-potential-rx-for-ptsd/>, (E.T:13 Şubat 2013).

Rich, A. Blake, (2013), “Probable PTSD and Impairment in Witnesses of Work-Related Fatalities”, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15325024.2013.775889#.UbrISCZrNdg>, (E.T:20 Şubat 2013).

Sabuncuoğlu, Hakan,(2011), *Post Travmatik Stres Sendromu, Baş Ağrısı ve Vertigo*, <http://tipdizini.turkiyeklinikleri.com/tr/52914/post-travmatik-stres-sendromu,-ba%C5%9Fa%C4%9Fr%C4%B1s%C4%B1-ve-vertigo/>, (E.T:27 Mart 2011).

Sabuncuoğlu, Hakan, (2011a). *Post Travmatik Stres Sendromu*, http://www.Turkiyeklinikleri.com/abstract_tr.php?id=52914#print, (E.T:30 Ağustos 2011).

Sar, Vedat, (2004), “Travma ve Dissosiyasyon Nedir?”, http://www.vedatsar.com/travma_dissosiyasyon.htm, (E.T:02 Haziran 2013).

Seay, Stacy Down, (2009), *Job Related Stres and the Ability To Transition among Life Roles for Police Officers*, Washington: Yayınlanmamış Doktora Tezi, San Jose State University, s. 17.

- Şenyuva, Gülçin, (2013), “Fiziksel Şiddet Olgularında Travma Sonrası Stres Bozukluğunun Değerlendirilmesi”, *Adli Tıp Dergisi*, http://scholar.google.com.tr/scholar?q=related:qzzkeKqkh-cJ:scholar.google.com/&hl=tr&as_sdt=0,5, (E.T:13 Şubat 2013).
- Serin, Sevdâ, (2012), *Ruhsal Travma ve Sonrasında Görülen Sorunlar*, http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_10013.htm, (E.T: 12 Nisan 2012).
- Sever, Murat ve Cinoğlu, Hüseyin, (2010), “Amerikan Polisinde İş Stresinden Kaynaklanan Aile İçi Şiddet Olaylarının Sosyolojik ve İstatistiksel Analizi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, 12(1), s: 142.
- Shalev, Arieh Y.; Yehuda, Rachel ve Mcfarlane, Alexander C., (2000), *International Handbook of Human Response To Trauma*, New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers, s: 384.
- Sidran Institute, (2011), *Post Traumatic Stress Disorder Fact Sheet*, <http://www.sidran.org/sub.cfm?contentID=66§ionid=4>, (E.T:12 Nisan 2011).
- Smith, Philip, (2013). “Psychedelic Science Conference Examines MDMA Treatment for PTSD”, <http://stopthedrugwar.org/chronicle/2013/apr/21/psychedelic-science-conference-e>, (E.T:21 Nisan 2013).
- Stephens, Christine ve Long, Nigel, (1997), “The Impact of Trauma and Social Support on Posttraumatic Stress Disorder: A Study of New Zealand Police Officers”, *The Journal of Criminal Justice*, 25, s.305.
- Şahin, Doğan, (2009), “Travma Sonrası Stres Bozukluğu”, http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_4085.htm, (E.T.13 Haziran 2013:)
- Şuer, Tamer, (2005), “Medikal Açıdan Stres ve Çareleri: Posttravmatik Stres Bozukluğu”, *İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi No: 47*, ss.205-208., <http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/47/4722.pdf>, (E.T: 19 Nisan 2011).
- Tekiner, Mehmet Ali, (2009), *Türk Polis Teşkilatında Kurumsal Kültür Ve Alt-Kültürler Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 69.

- Terapim.net, (2011), *Stress*, <http://www.terapim.net/online-tedaviler/stres>, (E.T:22 Mart 2011).
- The Oral Cancer Foundation, (2011), *Patterns of Grieving*, http://www.oralcancerfoundation.org/emotional/patterns_of_grieving.htm, (E.T:12 Nisan 2011).
- Tufan, A. Beril, (2000), *Travma Tedavisi: Uzman Eğitimi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No: 005, s. 20.
- Tükel, Raşit, (2002), “Panik Bozukluğu”, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, Ek 3, ss.5-13.
- Türkiye Psikiyatri Derneği (2011), *Travma Sonrası Stres*, <http://www.psikiyatri.org.tr/pagepublic.aspx?menu=24>, (E.T: 12 Nisan 2011).
- Türksoy, N. K., (2011), *Travmaya verilen tepkiler niye farklılık gösterir?*, http://www.psikiyatrisikoterapi.com/travma_3.asp, (E.T: 12 Nisan 2011).
- Umutdolu.com, (2011), *Travma Sonrası ve Akut Stres Bozukluğu*, <http://www.umutdolu.com/egitim-kultur/psikoloji/travma-akut-stres.asp>, (E.T: 12 Nisan2011).
- Ursano, R. J.; Fullerton, C. S.ve Epstein, R. S., (1999), “Peritraumatic Dissociation and Posttraumatic Stress Disorder Following Motor Vehicle Accidents”, *American Journal of Psychiatry*, 156, ss.1808-1810.
- Ünlütürk, Ziya, (2010), *Travma Sonrası Stres Bozukluğu Nedir?*, http://www.tavsiyeeidiyorum.com/makale_5020.htm, (E.T:25 Mayıs 2011).
- Verimli, Arif, (2013), *Polislerin Stres Nedenleri*, <http://www.hurriyet.com.tr/saglik/6658833.asp?gid=161>, (E.T:26 Mart 2013).
- Wikipedi, (2011), *Altkültür*, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Altk%C3%BClt%C3%BCr>, (E.T:24 Nisan 2011).
- Williams, Jimmie, (1992), *Factors Related To Posttraumatic Stres Disorder*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Oklahoma: Oklahoma StateUniversity.
- Yakinplan.com, (2012), “Asker ve polis intiharları meclis gündeminde”, <http://www.yakinplan.com/asker-ve-polis-intiharlari-meclis-gundeminde-haber-3149.html>, (E.T:16 Haziran 2013).

Yakut, Okan (2011), *Örgütsel Davranış ve Liderlik*, <http://okanyakut.wordpress.com/2012/03/27/orgutsel-davranis-ve-liderlik/>, (E.T:12 Nisan 2011).

Yılmaz, Banu, (2006), *Arama Kurtarma Çalışanlarında Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Büyüme İle İlişkili Değişkenler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, s:152.

Yüksel, F. Ahmet, (2011), *Korkular ve Sıkıntılar*, <http://www.genetikbilimi.com/genbilim/korkularvesikintilar.htm>, (E.T: 27 Mart 2011).

Zaman, Alexander, (2007), “Travma Sonrası Stres Bozukluğu”, 27.11.2007, http://globalsaglik.blogspot.com/2007_11_01_archive.html, (E.T: 25 Mayıs 2011).

EK 1: EGM Anket Uygulama İzin Onayı ve Anket Formu

T.C.
POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : B.05.1.EGM.0.07.17.02.03(41265)-599-1332-4495
Konu : Ertan KARTAL

05.07.2010

DIYARBAKIR İL EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : Genel Müdürlük Makamı'nın 14.04.2008 tarihli oluru

İlgi olur ile Polis Akademisi Başkanlığına bağlı birimlerde görev yapan personel ve eğitim gören öğrencilerin anket, mülakat ve doküman analizi yapma gibi akademik çalışma izin onaylarının, akademik çalışma konularının ve sorularının Polis Akademisi Başkanlığı bünyesinde kurulacak olan bir komisyon tarafından incelenmesini takiben, Genel Müdürlük Makamı adına Polis Akademisi Başkanı'ndan alınması uygun görülmüştür.

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü kadrosunda görevli olan Ertan KARTAL'ın 14.06.2010 tarihinde Başkanlığımıza yapmış olduğu başvurusunda; personelin çalışmalarında stres kaynaklarının verdiği olumsuz etkileri tespit etme, en aza indirme yönündeki çalışmasını Ek-1'de belirtilen Anket sorularının sorulması yoluyla Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde görevli personele yapmak isteğini belirtmiştir.

Adı geçen personelin talebi Ek-2'de Makam Olur'u ile uygun görülmüştür. Güvenlik bilimleri Enstitüsü Ceza Adaleti Anabilim Dalı öğrencisi Ertan KARTAL'ın "Travma Sonrası Stres Bozukluğu Tanı Kriterlerinin Meslek Mensupları için Geliştirilmiş Versiyonu" konulu anketi uygulayabilmesi için gerekli kolaylığın gösterilmesini rica ederim.

Arslan
Prof. Dr. Zühtü ARSLAN
Polis Akademisi Başkanı

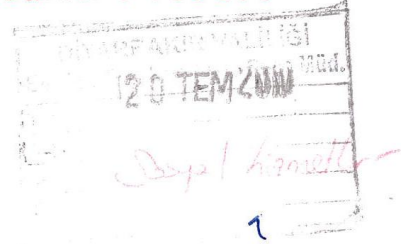
20.07.2010+035400

EKLER :

- 1- Mülakat Çalışma Soruları (1 adet, 5 sayfa)
- 2- Genel Müdürlük Makamı Oluru

DAĞITIM:

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğüne

İdari Sıra
21.07.2010
Sosyal Hiz. Şb. Md.
7

T.C.
POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : B.05.1.EGM.0.07.17.02.03.1912651-599-1332
Konu : Akademik Çalışma Onayı

GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi : a) Genel Müdürlük Makamı'nın 14.04.2008 tarihli oluru.
b) 17.06.2010 tarihli yazı.

İlgi (a) olur ile Polis Akademisi Başkanlığına bağlı birimlerde görev yapan personel ve eğitim gören öğrencilerin anket, mülakat ve doküman analizi yapma gibi akademik çalışma izin onaylarının, akademik çalışma konularının ve sorularının Polis Akademisi Başkanlığı bünyesinde kurulacak olan bir komisyon tarafından incelenmesini takiben, Genel Müdürlük Makamı adına Polis Akademisi Başkanı'ndan alınması uygun görülmüştür.

Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü kadrosunda görevli Emniyet Amiri Ertan KARTAL'ın ilgi (b) yazı ile "anket" yöntemini kullanarak çalışma yapma talebinde bulunmuştur. Adı geçen yapacağı çalışma ile ilgili Ek-1'de bulunan sorular Ceza Adaleti Anabilim Dalı Başkanlığı Akademik Kurulunca incelenerek uygun görülmüş ve Akademik Kurul tutanağı Ek-2'de sunulmuştur.

Söz konusu anket çalışmasının Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğünde görevli personele uygulanabilmesi için gerekli iznin verilmesi hususunu tensiplerinize arz ederim.

Doç. Dr. Kemal BAŞLAR
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdür V.

O L U R

07./07/2010

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN
Genel Müdür a.
Polis Akademisi Başkanı

EKLER :

- 1- Çalışma Soruları (1 adet, 4 sayfa)
- 2- Akademik Kurul Tutanağı (1 adet, 1 sayfa)

T.C.
POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : B.05.1.EGM.0.07.17.02.03-403
Konu : Akademik Çalışma Onayları

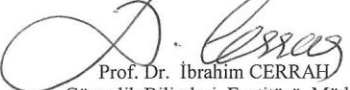
GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi : Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 20.02.2004 tarih ve B.05.1.EGM.0.72.03.06.(231-426)/04-38685 sayılı yazısı

İlgi sayılı yazıda belirtildiği gibi, merkez ve taşra birimlerinde görevli emniyet teşkilatı mensuplarının kendi gayretleri ile çeşitli üniversitelerde katıldıkları lisansüstü eğitimler ile ilgili anket, mülakat ve doküman analizi yapma gibi akademik çalışma talepleri, Eğitim Daire Başkanlığınca, Genel Müdür adına Genel Müdür Yardımcılığı makamından alınan onaylar çerçevesinde yürütülmektedir.

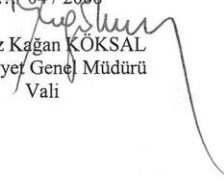
Polis Akademisi Başkanlığı 4652 sayılı Polis Yüksek Öğretim Kanunuyla yeniden yapılandırıldığından, Başkanlık ve bağlı Polis Meslek Yüksek Okullarında görev yapan öğretim elemanları ile Güvenlik Bilimleri Enstitüsünde lisansüstü eğitim yapan öğrencilerin akademik çalışma izin onaylarının ise, adı geçen kanun hükümleri çerçevesinde Polis Akademisi Başkanlığınca alınacağı ilgi yazı ile bildirilmiştir. Ancak Polis Akademisine bağlı birimlerde yürütülecek olan benzeri akademik çalışma onaylarına ilişkin yeni bir düzenleme getirilmediğinden, söz konusu talepler onay için halen Genel Müdürlük makamına arz edilmektedir.

Güvenlik Bilimleri Enstitüsünde halen 122 öğrencinin tez aşamasında olduğu ve bu tür taleplerin her eğitim ve öğretim döneminde giderek artacağı göz önünde bulundurulursa, uygulamada herhangi bir sıkıntı yaşanmaması için, Polis Akademisi Başkanlığına bağlı birimlerde görev yapan personel ve eğitim gören öğrencilerin anket, mülakat ve doküman analizi yapma gibi akademik çalışma izin onaylarının, akademik çalışma konularının ve sorularının Polis Akademisi Başkanlığı bünyesinde kurulacak olan bir komisyon tarafından incelenmesini takiben, Genel Müdürlük Makamı adına Polis Akademisi Başkanı'ndan alınması hususunu tensiplerinize arz ederim.

Prof. Dr. İbrahim CERRAH
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Uygun görüştü arz ederim.
14/04/2008

Vadi ÇİÇEK
Polis Akademisi Başkanı
1. Sınıf Emniyet Müdürü

OLUR
14/04/2008

Oğuz Kağan KÖKSAL
Emniyet Genel Müdürü
Vali

ANKET FORMU**Değerli Emniyet Çalışanı,**

Bu anket, Emniyet Teşkilatı'nda görev yapan emniyet hizmetleri personeli sınıfının tecrübe ettiği olayların mesleki yaşama verebileceği kalıcı etkileri değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Anket, sırasıyla "personele ait genel bilgiler", ve "Polislik Mesleğinin ifa edildiği sırada, personeli derinden etkileyen olayların kalıcı etkisinin bulunup bulunmadığı" konuları olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Polislik Mesleğini ifa eden personelimiz doğal stres kaynaklarının olumsuz etkilerine maruz kalmaktadır. Bu olumsuz etkileri en aza indirmek kurumumuzun yerine getirmesi gereken zorunlu bir görevdir. Anılan görevin tam bir şekilde yerine getirilmesi, diğer bir ifadeyle sağlıklı yaşam ortamı sağlanması, devlete olan güveni tesis edecektir.

Sağlıklı bir camianın tesisi ve personel politikalarının, Toplam Kalite Yönetimi anlayışıyla yürütülmesi; işleyiş süreci, koordinasyon, hesap verebilirlik ve denetim mekanizmaları açısından, çağdaş ve etkin yönetim sistemi içerisinde daha doğru bir şekilde yer almasını sağlayacaktır.

Sorulara içtenlikle ve doğru cevap verilmesi, araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini artıracaktır.

Anket aracılığı ile elde edilecek bilgiler, sadece bilimsel amaçla kullanılacak olup, ankette elde edilen bilgiler gizli tutulacak ve kesinlikle üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Bu nedenle ankete isim yazılmasına gerek yoktur. Çalışmanın, teşkilatımızda insan kaynaklarının geliştirilmesinde stres kaynaklarının verdiği olumsuz etkileri tespit etme ve etkilerini en aza indirme yönündeki çabalara katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Bu çalışma ile ilgili her türlü soru ve önerileriniz için aşağıdaki irtibat adres ve telefonundan bana ulaşabilirsiniz. İlgı ve yardımlarınız için teşekkür eder, kolaylıklar dilerim.

Ertan KARTAL**Emniyet Amiri****Adresi:**

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü

Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü

e-mail: ertankartalkos@yahoo.com

Telefon : 0505 229 60 15

BİRİNCİ BÖLÜM – KİŞİSEL BİLGİLER

Aşağıda kişisel durumunuzla ilgili 11 soru bulunmaktadır. Her bir soru için durumunuza uygun olan seçeneği işaretleyiniz yada uygun cevabı yazınız.

1. Cinsiyetiniz.
a. Kadın b. Erkek
2. Yaşınız. _____ (lütfen yaşıınızı belirtiniz)
3. Kaç yıldır Polislik mesleğinde çalışıyorsunuz? _____ (lütfen yıl olarak belirtiniz)
4. Medeni Haliniz.
a. Evli b. Bekar
5. Daha önce evlenip boşandınız mı?
a. Evet b. Hayır
6. Kaç çocuğunuz var? _____ (lütfen sahip olduğunuz çocuk sayısını belirtiniz)
7. Askerlik yaptınız mı?
a. Evet b. Hayır
- (7. soruya cevabınız "Hayır" ise lütfen 8. ve 9. soruları cevaplamayınız ve ankete 10. sorudan itibaren cevap veriniz.)
8. Ne kadar süreyle askerlik yaptınız? _____ (cevabınızı lütfen ay olarak belirtiniz)
9. Askerlik yaptığınız sürede çatışma alanlarında aktif veya pasif olarak bulundunuz mu?
a. Evet b. Hayır
10. Aşağıda sıralananları kaç kez tecrübe ettiniz? (Boş bırakılan yere rakam yazınız)
-----Hayatınıza veya vücut bütünlüğünüze karşı doğrudan bir saldırıya maruz kalma
-----Sizin de ortamda bulunduğunuz sırada başkalarının hayatına veya vücut bütünlüğünüze karşı doğrudan bir saldırıya şahit olma.
----- Sizin başkalarının hayatına veya vücut bütünlüğüne karşı kanunların verdiği ölçüde zor kullanmanızı gerektirecek bir durumla karşılaşma.
11. Atamaya tabi olarak tayin olduğunuz ve halen çalışmakta olduğunuz ile gelirken, önceki çalıştığınız ilden ve çevrenizden ayrılmak sizde olumsuz duygular yarattı mı?
a. Evet b. Hayır

İKİNCİ BÖLÜM

Lütfen her bir soru için vereceğiniz cevabı, size uygun gelen seçeneği yuvarlak içine almak suretiyle işaretleyiniz.

Polislik mesleğini ifa ettiğiniz sırada üstesinden gelmekte zorlandığınız stresli, endişe verici, duygusal yoğunluk yaşatan, aklınızdan bir türlü atamadığınız ve sizi rahatsız ederek derinden etkileyecek durum ve olaylarla karşılaştınız mı?

- a) Evet
- b) Hayır

ÖNEMLİ NOT

Eğer 1. soruya cevabınız "Hayır" ise diğer soruları cevaplamak zorunda değilsiniz.
Cevabınız "Evet" ise lütfen cevaplamaya devam ediniz?

Aşağıda 1'den 5' e kadar verilen katılım derecelerini gerçekleşme sıklıklarına göre ve genel olarak nasıl tepki gösterdiğinizizi saptamak amacıyla yuvarlak içine alarak işaretleyiniz.

1- Polislik mesleğini ifa ettiğiniz sırada tecrübe ettiğiniz olumsuz ve zorlayıcı bir olayla ilgili unutmadığınız, rahatsızlık verecek şekilde tekrarlayan düşünceler ya da görüntülerden dolayı kaygı yaşıyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

2- Polislik mesleğini ifa ettiğiniz sırada tecrübe ettiğiniz olumsuz ve zorlayıcı bir olayın rahatsızlık verecek şekilde tekrarlayan rüyalarınız var mı?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

3- Polislik mesleğini ifa ettiğiniz sırada karşılaştığınız olumsuz ve zorlayıcı bir olayı hatırlayarak sanki yeniden yaşıyormuş hissine kapıldığınız ve davrandığınız oluyor mu?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

4- Polislik mesleğini ifa ettiğiniz sırada tecrübe ettiğiniz olumsuz ve zorlayıcı bir olay size her hatırlatıldığında üzüntü, mutsuzluk ve altüst olma duygusu yaşıyor mu?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

5- Polislik Mesleğini ifa ettiğiniz sırada sizi derinden etkileyen bir olayla ilişkili kişi, konuşma ve ortam hatırlatıldığında kalp çarpıntısı, terleme, nefes darlığı, uyuşma gibi psikolojik kaynaklı bedensel bir reaksiyon gösteriyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

6- Çevreden uzaklaşıp yalnız kalmayı isteme, kılık kıyafet ve günlük kişisel bakımlarınızı önemsememe ve insanlara olan güveninizi kaybetme, mesleğinizi veya işinizi ihmal etme, gibi davranışlarda bulunduğunuz oluyor mu?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

7- Sizi derinden etkileyen bir olayı hatırlatan kişiler, eylemler ve ortamlardan kaçınır mısınız?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

8- Polislik Mesleğini ifa ettiğiniz sırada sizi derinden etkileyen bir olayın bazı bölümlerini hatırlamakta güçlük çekiyor musunuz? Olaylar arasında bağlantı kurmakta zorlanıyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

9- Her zaman yapmaktan hoşlandığınız şeylere karşı ilginizin azaldığı ya da artık hoşlanmadığınızı düşünüyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

10- Başkaları beni veya yaşadıklarımı anlamıyor hissi veya çevrenizde kendinizi yalnız hissettiğiniz oluyor mu?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

11- Bazı duygularınızın (sevinme, üzülmeye, ağlama vb.) eskisi kadar yoğun olmadığı veya tamamen kaybettiğiniz hissine kapılıyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

12- Gelecekle ilgili plan yapmanın boş ve anlamsız olduğunu düşünüyor musunuz? (Örneğin aile hayatı, mesleki yaşam vb.)

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

13- Uykuya dalmada ve sürdürmede güçlük yaşıyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

14- Tahammülsüz, gergin ve çabuk öfkelenen bir yapıya sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

15- Dikkatinizi toplama da güçlük çekiyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

16- Kendinizi aşırı derecede gergin, her an olumsuz bir şey olacağı korkusu ile tetikte ve diken üstünde hissediyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

17- Nedenini bilemediğimiz hiçbirşeyle meşgul olmama isteği, ani tepkiler verme, kolaylıkla irkilme ve yerinizde duramama gibi sorunlar yaşıyor musunuz?

1	2	3	4	5
Hiçbir zaman	Çok az	Orta derecede	Sık sık	Her zaman

Anketimiz sona ermiştir. Katıldığınız için Teşekkür ederiz!

POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ceza Adaleti Anabilim Dalı Başkanlığında yüksek lisans öğrencisi olarak çalışmalarına devam etmekteyim. Tez çalışmamda kullanılmak üzere ekte sunduğum anketi Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü personeline uygulamak istiyorum.

Gereğini arz ederim. 14.06.2010

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü
Tel: 0505 229 6015

Ertan KARTAL
Emniyet Amiri

EK: Anket Formu (5 Sayfa)
American Psychiatric Association
DSM IV 309.81 Travma Sonrası Stres Bozukluğu
Tanı kriterinin Meslek Mensupları için geliştirilmiş
versiyonu

EK 2: Anket Formu Uygulama Onayı

POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ceza Adaleti Anabilim Dalı Başkanlığında yüksek lisans öğrencisi olarak çalışmalarına devam etmekteyim. Tez çalışmamda kullanılmak üzere ekte sunduğum anketi Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü personeline uygulamak istiyorum.

Gereğini arz ederim. 14.06.2010

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü
Tel: 0505 229 6015

Ertan KARTAL
Emniyet Amiri

EK: Anket Formu (5 Sayfa)
American Psychiatric Association
DSM IV 309.81 Travma Sonrası Stres Bozukluğu
Tanı kriterinin Meslek Mensupları için geliştirilmiş
versiyonu

EK 3: PSTD Ölçeği Kullanım İzin Onayı

Wed, January 26, 2011 5:19:39 PM
Re: PTSD Ölçeği
From: Nese Kocabasoglu
<nesekocabasoglu@superonline.com>
Add to Contacts
To: ertan kartal <ertankartalkos@yahoo.com>

Öncelikle size üstün başarılar dilerim. Ölçeğimizi rahatlıkla kullanabilirsiniz, başka bir izin gerekmiyor. Saece kaynaklar bölümünde Türkçe geç ve güv. çalışmasını makale adı olarak vermeniz ve araştırmacıların adını beyan etmeniz gerekir. Başka yardımcı olacağım bir konu varsa yine ilgilenirim.

Prof. Dr. Neşe Kocabaşoğlu
İstanbul Üniversitesi
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD
Anksiyete Bozuklukları Birimi
Tel: 0 212 414 30 00 - 21523
0 212 414 31 44
Faks: 0 212 414 31 28
e-posta: nesekocabasoglu@superonline.com

----- Original Message -----
From: [ertan kartal](mailto:ertan.kartal)
To: nesekocabasoglu@superonline.com
Sent: Wednesday, January 26, 2011 2:43 PM
Subject: PTSD Ölçeği

İyi Günler Hocam,
Ben Polislerin günlük görevlerinin potansiyel TSSB hastalığına yol açabileceği konusunda master tezi hazırlıyorum. Türkçe PTSD CHECKLIST CIVILIAN VERSION Ölçeğinin güvenilirliği ve geçerliliği konusunda ki makalenizi okudum, (Yeni Symposium Dergisinde) . Bu testi uygulamak istiyorum. Testin Türkçe versiyonunu uygulamak için kimden veya hangi kurumdan izin almam gerekir. Bu konu da yardımcı olursanız sevinirim.
En güzel günler sizlerin olsun!

Ertan KARTAL
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü/Ankara
0505 2296015

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :Ertan KARTAL
Doğum Yeri :ANKARA
Mesleği :Şube Müdürü

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :Polis Akademisi
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller :İngilizce, Almanca, Rusça
Yabancı Dil Puan ve Türü :61, İngilizce KPDS
Bilimsel Faaliyetler :

İş Deneyimi

Stajlar :-
Projeler :-
Çalıştığı Kurumlar : Emniyet Genel Müdürlüğü

İletişim

E-Posta : ertankartalkos@yahoo.com
Tel. : 0505 229 60 15
Tarih :

